

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KATOLİK MEZHEBİNE GÖRE İSA’NIN ANNESİ
MERYEM

Yüksek Lisans Tezi

Saliha Gülnur UZUNER

10912661

ANKARA 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KATOLİK MEZHEBİNE GÖRE İSA'NIN ANNESİ
MERYEM

Yüksek Lisans Tezi

Saliha Gülnur UZUNER

10912661

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ali İsmail GÜNGÖR

ANKARA 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KATOLİK MEZHEBİNE GÖRE İSA’NIN ANNESİ
MERYEM

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof Dr. Ali İsra GÜNGÖR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

1. Prof. Dr. Ali İsra GÜNGÖR

2. Prof. Dr. Durmuş Arık

3. Doç. Dr. Ali Osman KURT

Tez Sınavı Tarihi:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (30/09/2015)

Saliha Gülnur UZUNER

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	5
ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ	12
A. KONUNUN ÖNEMİ, AMACI, METODU VE KAYNAKLARI.....	14
1. Konunun Önemi ve Amacı	14
2. Metot ve Kaynaklar.....	16
3. Konunun Sınırlılıkları.....	17
B. MERYEM'İN HAYATI VE ONUNLA İLGİLİ İNANIŞLARA GENEL BİR BAKIŞ	18
1. Meryem İsminin Kökeni	18
2. Ailesi ve Şeceresi	19
3. Hayatı	20
4. Vefatı ve Kabri.....	24
5. Meryem'in Doğumu Öncesi Dönemde Dini Durum.....	27
C. YAHUDİLİK'TE VE İSLAM'DA MERYEM	29
1. Yahudilik'te Meryem	29
2. İslam'da Meryem	33

BİRİNCİ BÖLÜM	
HİRİSTİYAN KAYNAKLARINA GÖRE MERYEM	
A. YENİ AHİT'E GÖRE MERYEM	40
1. Dört İncil	41
2. Pavlus'un Mektupları	46
3. Diğer Mektuplar (Evrensel Mektuplar).....	49
4. Resullerin İşleri	49
5. Vahiy (Apokaliptik Yazılar)	50
B. APOKRİF METİNLERE GÖRE MERYEM.....	51
C. KİLİSE BABALARININ MEKTUPLARI VE GENEL KONSİL	
KARARLARINA GÖRE MERYEM.....	58
1. Kilise Babalarının Mektupları.....	58
a. Meryem'in Ebedi Bekareti Konusuna Kilise Babalarının Yaklaşımı.....	60
b. Meryem'in Günahsız Oluşu ve Kilise Balarının Yaklaşımı.....	63
c. Meryem'in "Tanrı Annesi" Olarak Nitelendirilmesine Kilise Babalarının Yaklaşımı.....	64
2. Genel Konsillerin Kararları.....	66

İKİNCİ BÖLÜM

KATOLİK KAYNAKLARDA VE KATOLİK GELENEKTE MERYEM

A. KATOLİK KİLİSESİNİN DOKÜMANLARINDA MERYEM..... 79

1. Papalık Genelgelerine Göre Meryem82

- a. Tarifsiz Tanrı (Ineffabilis Deus).....83
- b. Meryem'in İştirakçiliği (Bis Saeculari Dīe).....84
- c. En Cömert Tanrı (Munificentissimus Deus).....84
- d. Bugüne Kadar (Ad Diem Illum).....85
- e. Bakire Meryem Ana (Deiparae Virginis Mariae).....85
- f. Mücadele (Ingruentium Malorum).....86
- g. Işıltılı Taç (Fulgens Corona).....86
- h. Cennetin Kraliçesi(Ad Caeli Reginam).....87
- ı. Kurtarıcının Annesi (Redemptoris Mater).....87
- j. Tanrının Büyük Annesi (Magnae Dei Matris).....88
- k. Fani Zihinleri (Mortalium Animos).....89
- l. Kilisenin Yönetimi (Rerum Ecclesia).....90

2. Apostolik (Havarisel) Mektuplara Göre Meryem.....90

- a. Şanlı Hanımefendi (Glorisae Dominae).....90
- b. Meryem Kültü (Marialis Cultus)..... 91
- c. Meryem Anayı Tespih (Rosarium Virginis Mariae).....92

3. Katolik İlmihaline Göre Meryem.....92

4. Meryem Dindarlığının Tarihi Boyutu.....94

B. KATOLİK KİLİSESİNİN MERYEM'E İLGİSİNİN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI.....	100
1. Mitoloji Tanrıları ve Meryem Benzerliği.....	100
2. Ana Tanrıça Kültü ve Bakire Meryem.....	101
3. Meryem'e Tanrısallık Atfedilmesi ve Efes Konsili.....	104
4. Dua ve İbadetlerde Meryem'in Yeri.....	106
5. Kutsal Ziyaret Yerleri ve Meryem.....	110
6. İkonlar ve Meryem.....	113
7. Vizyonlar ve Meryem.....	116
8. Ayazmalar ve Meryem.....	117
9. Liturjik Takvimde Meryem İle İlgili Önemli Gün ve Kutlamalar.....	118
 C. KATOLİKLİK'TE MERYEMLE İLGİLİ TARTIŞMA KONULARI	
1. Kutsal Bakire Olarak Meryem.....	122
2. Meryem'in İsa'ya Hamile Kalışı.....	129
3. Meryem'in Günahsızlığı.....	133
4. Meryem'in Bedenen Göğe Alınışı.....	136
5. Meryem'in Aracılığı	143
6. Meryem'in Yüceltilmesi	146
 ÖZET.....	155
ABSTRACT.....	156
SONUÇ.....	155
BİBLİYOGRAFYA	161

ÖNSÖZ

Meryem sadece Hristiyanlık için değil, Yahudilik, İslam ve diğer bazı kültürler açısından da büyük öneme sahip bir figürdür. Bunda, onun dünyada en çok mensubu bulunan din olan Hristiyanlıkta inancın merkezinde yer alan İsa Mesih'in annesi olması önemli bir etkidir. Bu yüzden çalışmamızda Katolik Hristiyanlık açısından Meryem ele alınırken İslam ve diğer kültürlerin Meryem konusundaki yaklaşımlarına da kısaca temas edilecektir. Bu çalışmanın temelini, Meryem ile ilgili tartışmalı konulara Katolik mezhebinin yaklaşımı, doktrinel ve teolojik ihtilaflar ile bunların diğer kültürlerle yansımaları oluşturmaktadır. Bu bağlamda tezde Meryem'in dünyaya gelmesi, yetişkinlik çağına ermesi, İsa'ya hamile kalması ve doğumu, İsa'nın büyümesi, ilahi mesajı insanlara iletme görevinde ona destek olması, İsa'nın çarmıha gerilmesi, göğe alınması ve tüm bu süreçlerde Meryem'in yeri incelenecektir.

Meryem'in Yahudi toplumunda kendisini dine adayan ilk kadın olması çok önemlidir. Çünkü Yahudi toplumu erkek egemen bir yapıya sahiptir ve din adamları da erkektir. Buna rağmen Meryem'in annesi, doğacak çocuğunu Allah'a adanmış ve din adamı olmasını istemiştir. Meryem'le ilgili konularda İslam ve Hristiyanlık arasında nitelendirmeler ve verilen değer boyutu ile ilgili önemli farklar bulunmaktadır. Nitekim Kur'an, Meryem'in ve oğlu İsa Mesih'in Hristiyanlıkta inanıldığı gibi ete kemiğe bürünmüş bir tanrı-tanrıça ya da melek değil, yiyip içen birer insan olduklarını vurgulamaktadır.

Hristiyan kutsal metinlerine göre Meryem, melek tarafından müjdelenen ve İsa Mesih'i dünyaya getiren bakire anadır ve bundan dolayı hürmete layıktır. Katolik inanç esasları arasında onunla ilgili şu üç nokta yer alır: O, Tanrı'yı doğuran bakire

bir anadır. İsa'nın annesi olması hasebiyle Tanrı'nın özel lütfu sayesinde asli g nahtan azade kılınmıştır. Meryem, oğlu İsa gibi ölümünden sonra, hem bedenlen hem de ruhen Tanrı katına yükselmiş bir kimsedir. Ayrıca ona “ortak şefaatchi” denmesi ve bunun Katolik inanç esaslarına eklenmesi yönünde tartışmalar sürmektedir. Meryem'in, oğlu İsa'nın çarmıhtaki ölümünden sonra nerede ve nasıl yaşadığı da bilhassa Katolikler arasında önemli bir tartışma konusudur.

İki bölüm olarak ele alınacak “Katolik Mezhebine Göre İsa'nın Annesi Meryem” konulu tezin giriş kısmında Meryem'in hayatı, şeceresi ve ailesi, doğumu öncesi toplumun dini durumuna temas edilecek, devamında ise Yahudilik ve İslam'da Meryem'in yeri ve önemine dair bilgilerle giriş bölümü sonlandırılacaktır. Birinci bölümde “Hristiyan Kaynaklarına Göre Meryem” başlığı altında Meryem, Yeni Ahit, Kilise Babalarının Mektupları ve Genel Konsil Kararları açısından değerlendirilecektir. “Katolik Kaynaklarda ve Katolik Gelenekte Meryem” başlıklı ikinci bölümde ise konu, Papalık Genelgeleri, Apostolik Mektuplar ve Katolik İlmihali çerçevesinde işlenecek ve “Meryem Dindarlığının Tarihi Boyutu” başlığıyla Meryem inancının boyutları ve tarihi gelişimi irdelenecektir. “Katolik Hristiyanlıkta Meryem'e İlginin Sebep ve Sonuçları”nın irdeleneceği ikinci bölümün son kısmında ise Meryem ile ilgili tartışmalı konular delilleri ile birlikte okuyucuya sunulacaktır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında en önemli katkı hiç şüphesiz danışman Hocam Prof. Dr. Ali İsa GÜNGÖR'e aittir. Kendilerine destek ve yardımlarından ötürü sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Tezin mevcut halinin oluşturulması sürecinde pek kıymetli vakitlerini harcayarak bana yardımcı olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Durmuş Arık hocama teşekkürü bir borç bilirim. Maddi-manevi her türlü desteğinden dolayı sevgili aileme müteşekkirim. Bu çalışmanın bizden sonra gerek

Dinler Tarihi alanında gerekse Meryem konusunda yahut ilgili konularda çalışma yapacak olan diğ er araştırmacılara katkıda bulunması temennisiyle.

Saliha Gülnur UZUNER

17 Eylül 2015/ANKARA

GİRİŞ

Meryem’le ilgili olarak kullanılan “Tanrı Doğuran, Tanrının Annesi, Gökler Kraliçesi” gibi ifadeler, Meryem’in Hristiyanların dini inançlarında ne denli geniş bir yer tuttuğunu göstermektedir. Meryem dindarlığı, ilk iki yüzyıldan sonra giderek artan bir bağlılığa dönüşmüş, öyle ki onun tanrısal vasfı ile ilgili tartışmalar sonucunda Meryem, dini hayattaki konumu itibariyle neredeyse oğlu İsa Mesih’in önüne geçmiştir. Bu dindarlığın izlerini sadece dini hayatta değil sosyal hayatta da birçok alanda görmek mümkündür. Meryem ile ilgili yüzlerce teşkilat, ziyaret yeri, onun adıyla kurulan Virginia, Maryland, Santa Maria gibi şehirler vardır. Müze ve kiliselerde, meydanlarda, önemli yapılarda İsa ile Meryem’in resim ve heykellerine rastlanmakta, kız çocuklarına onun adı verilmektedir.¹

Meryem sadece Hristiyanlık için değil İslam dini için de büyük öneme sahiptir. Yirmi birinci yüzyılda dahi toplumda kadının yeri ile ilgili pek çok sıkıntı ve tartışmaya rağmen bundan iki bin yıl önce yaşamış Meryem’in yalnız bir kadın olarak bir bebek dünyaya getirmesi, asılsız suçlamalarla incitilmesi, oğlunun peygamber oluşu sürecindeki desteği düşünüldüğünde bir kadın ve anne olarak rolü daha anlamlı hale gelmektedir. Meryem, tarih boyunca ya diri diri mezara konulan ya da toplumun en ücra köşesine itilen kadının ilahi dinlerin kendisine verdiği insanlık onuru ve annelik gibi eşsiz bir nimetle müşerref kılınmasının en önemli örneği olması açısından bir ilktir. İslam’a göre Meryem, peygamber annesi, iffetli bir hanım ve Allah’ın emirlerine sıkı bağlılığıyla yüceltilmiş ve Eşari mezhebine göre peygamber olarak nitelendirilerek övülmüştür. Meryem, meleğin hitabına mazhar

¹ Sayar, Süleyman, “Prof. Dr. Günay Tümer’e Göre Hristiyanlıkta ve İslam’da Meryem”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1998, cilt:7 sayı: 7, s. 401

olmuş bir insandır. Kur'an-ı Kerim'de onun ismiyle zikredilen bir surenin olması ve temel Hristiyan kaynaklarından daha ayrıntılı bir şekilde hayatının ve İsa'nın doğumunun anlatılması, onun İslam dini açısından ne derece yüceltildiğinin bir göstergesidir. Hadislerde ismi zikredilen ve diğer kadınlara örnek gösterilen dört kadından biri Meryem'dir.² Hristiyanlık bünyesinde Meryem'in konumu ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunmakla birlikte tezimizin konusunu da teşkil ettiği üzere Katolikler nazarında Meryem'in adeta tanrılaştırıldığı, kutsal metinlerde bununla ilgili bir delil olmamakla birlikte geleneği de en az kutsal metinler kadar önemseyen Katoliklerin papalık genelgeleri, konsil kararları, kilise babalarının mektupları gibi aslında çeşitli derecelerde önemi olan Hristiyan kaynakları tarafından Meryem'in bu ilahi tabiatını ve tartışmalara sebebiyet verecek vasıflarını temellendirmeye çalıştığı görülmektedir. Meryem ile ilgili ebedi bekâreti, günahsızlığı ve göğsü kabulü gibi konuların dogmatik bir iman yasası olarak tüm inanırları kapsayacak şekilde ilan edilmesi, mezhepler arasındaki görüş farklılıklarını daha da körüklemiş ve bu durum, tartışmalı konulara daha yakından bakılması gerektiği konusunda bizi yönlendirmiştir. Meryem konusu, daha önce İslam dini ile Hristiyanlık açısından karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmış olmasına rağmen³ Katolik mezhebi açısından konunun değerlendirilmesinin hem Meryem'in hayatı hem de konu ile ilgili diğer dinler tarihi araştırmaları açısından faydalı olacağı kanaatindeyiz.

5 *"Yeryüzü kadınları arasında (örnek olmaları ve faziletleri bakımından) Meryem, Hz. Hatice, Hz. Fâtıma ve Hz. Asiye'yi bilsen sana yeter." (Bkz. Tirmizî, "Menâkıb" 61; Ahmed b. Hanbel, III, 135)

* "Cennet kadınlarının en faziletlieleri Hz. Hatice, Hz. Fâtıma, Hz. Âsiye ve Meryem'dir." (Bkz. Ahmed b. Hanbel, I, 293, 316, 322)

* "Fâtıma, cennet kadınlarının efendisidir. Tabii ki Meryem'in üstün durumu hesaba katılmazsa." (Bkz. Tirmizî, "Menâkıb" 60, 63; Ahmed b. Hanbel, III, 64, 80)

³ Günay Tümer, **Hristiyanlık'ta Ve İslam'da Meryem**, Ankara, TDV Yayınları, 1996. (Bu eser, Günay Tümer Hocanın doçentlik tezinin yeniden düzenlenerek yayınlanmış halidir.)

A. KONUNUN ÖNEMİ, AMACI, METODU VE KAYNAKLARI

1. Konunun Önemi ve Amacı

Meryem konusu, Hristiyanlığın kutsal metinleri ve diğer kaynaklar; Hristiyanlık ve Katoliklik bünyesinde insan, tanrı, ilk günah, insanlığın kurtuluşu ile ilgili tasavvurlar, İsa'nın hayatı, ölümü ve sonrasında günümüze kadar gelen süreçte Meryem dindarlığının gösterdiği gelişim, tüm bu sayılanların diğer dinler, kültürler ve mitolojik unsurlarla etkileşimi ile edebiyat, sanat gibi sosyal unsurlarla da sürekli etkileşim halinde ve girift bir konudur. Dolayısıyla Meryem'in Hristiyanlık ve mezhepler bazında çalışılması ve değerlendirilmesi hem dinler tarihi alanına hem de din sosyolojisi, din psikolojisi gibi diğer disiplinlerle ilgili malumat sahibi olup bu bilgileri doğru kaynaklardan yapılan alıntılarla desteklemeyi ve konuyu ilgili diğer konularla bir bütün olarak değerlendirmeyi, bunu yaparken de asıl konudan uzaklaşmamayı zorunlu kılmaktadır.

Hristiyanlar açısından teslis uknumlarından biri, kurtarıcı tanrı, insanların asli günahına kefaretiler olarak kendini feda eden İsa Mesih gerek dünyaya gelişi gerek hayatı açısından Hristiyanlığın merkezi figürü olarak üzerinde en çok konuşulan, araştırılan ve çalışılan konulardan biridir. Meryem'in İsa Mesih'i babasız olarak dünyaya getirişi ve İsa'nın daha bebekken gösterdiği mucizeler dikkate alındığında bu din kurucusunu ya da Hristiyanlık açısından kurtarıcı tanrıyı dünyaya getiren kişinin konumu ve vasıfları da araştırmaya değer hale gelmektedir. Büyük sevgi ve saygıya mazhar olan Meryem, Hristiyan mezhepleri arasında ebedi bekâreti, günahsızlığı ile ruhen ve bedenen göğe alınması gibi konular sebebiyle tartışma konusu haline gelmiş; Meryem'in özellikleri ve örnek ahlakı ile Hristiyanlık bünyesindeki konumu, birçok araştırma ve çalışmaya konu olmuştur. Bu konuda

Katolikler ve Ortodokslar benzer görüşleri benimsemekle beraber Katolikler ve Protestanlar arasındaki görüş ayrılıkları; tarafların ortaya koyduğu iddialar, deliller ve savunmalar, konu üzerinde daha ayrıntılı bir araştırmayı bizce zorunlu kılmaktadır. Meryem konusundaki Katolik anlayışın sunulması tezimizin temel amacını teşkil etmektedir. Bu bağlamda Meryem'in hayatı, onunla ilgili nitelendirmeler, dini ve sosyal hayattaki yeri ile ilgili bilgiler ve bunların Hristiyan kaynaklarındaki delilleri ve açıklamaları, konunun daha verimli bir şekilde ele alınmasını sağlayacaktır.

Çalışmamızın kuramsal çerçevesini teşkil eden kavramlar; Meryem'le ilgili bazı nitelendirmelerden oluşmaktadır. Bu kavramlar, ebedi bakire, Tanrı-doğuran/Tanrı'ya insan tabiatı veren, günahsız olma, lekesiz hamile kalma, bedenlen göğe yükselme, şefaet, azizlik, iffet gibi terimlerdir. Bu doktrinel ve teolojik kavramların başta Hristiyan kutsal kitabı ve diğer kaynaklar açısından ele alınması ve Katoliklerin bu kavramlara yükledikleri anlamların ortaya konulması tezimiz açısından önem taşımaktadır.

Tez bünyesinde Meryem'in Katolikler için teslisin dördüncü uknumu haline geldiği ile ilgili ifadelerden yola çıkarak burada teslis ile ilgili kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır. Teslis (Üçlü Birlik), içinde Baba, Oğul, Kutsal Ruh'u toplayan bir tanımlamadır. Hristiyan teslisinde ilk unsur Baba'dır. O, her şeyin yaratıcısıdır. Cevherinde, Baba Allah, Oğul Allah, Kutsal Ruh olarak görünse de birdir ve bölünme kabul etmez. Teslisin ikinci unsuru olarak kabul edilen Oğul (Rab İsa) Baba'nın cevherinden kabul edilmiş ve ilah sayılmıştır. İncillerde "Allah'ın oğlu" tabiri "Sevgili Oğlum"⁴, "Hayy olan Allah'ın oğlu Mesih"⁵, "Baba'nın kucağında

⁴ Matta 3/17,17/5; Markos 1/11, Luka 9/35

⁵ Markos 3/11, Matta 16/16

biricik Oğul”⁶ ifadeleriyle anılmaktadır. Teslisin üçüncü unsuru ise Kutsal Ruh’tur. 381’de İstanbul’da toplanan konsilde Kutsal Ruh’un, Baba ve Oğul ile aynı cevherden olduğu kabul edilerek aynı seviyede ilah olduğu ilan edilmiştir. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh tek cevherde toplanmış üç ilahtır, hepsi ebedi olup uluhiyette eşittirler.⁷

Tesliste, Baba, Tanrıyı; Oğul, onun yeryüzündeki temsilcisi olan İsa’yı ve Kutsal Ruh da, tanrı ve peygamberleri arasındaki sevgi ve kutsal bağı ifade etmektedir. Bu hiyerarşiye göre Baba’nın işi yaratılış, Oğul’un işi kurtuluş ve Ruh’un işi ise takdistir. Resmi kredonun dışındaki halk inancında ise bunun yerini Cizvit teslisi de denilen İsa, Meryem ve Meryem’in nişanlısı Yusuf almıştır.⁸ Bir diğer ifadeyle, İlahiyatçılar için teslis, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’tan meydana gelirken halka göre teslis İsa, Meryem ve Yusuf üçlüsünden ibarettir.

2. Metot ve Kaynaklar

Çalışma esnasında Meryem, başta Hristiyan kutsal kitabı olmak üzere konuyla ilgili temel kaynaklara dayalı olarak araştırılmıştır. Dinler Tarihine ait diğer bütün kaynaklar konu bağlamında çalışmamız açısından önem taşımaktadır. Çalışmamızda Dinler Tarihinin deskriptif metodu uygulanmıştır. Meryem’le ilgili değerlendirmeler yapılırken diğer kültürlerdeki algılar ve inanışlar göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar arasında Meryem’le ilgili orijinal bilgilerin yer aldığı İslam kaynaklarına, Meryem’le doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi bulunan tez,

⁶ Yuhanna 1/18, 3/16

⁷ Mehmet Aydın, **Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık**, Ankara, TDV Yayınları, 1. Baskı, 1995, s.50-53

⁸ Mehmet Zafer İnanlar, **Din-Mitos İlişkisi: Hristiyanlık Örneği**, Ankara, 2014, s.89

makale gibi dinler tarihi açısından önemli kaynaklara ve konu ile ilgili katkısı olacağına inandığımız bazı web sitelerine müracaat edilmiştir.

3. Konunun Sınırlılıkları

Daha önce de belirttiğimiz üzere Meryem konusu Günay Tümer hocamız tarafından Hristiyanlık ve İslam dinleri açısından karşılaştırmalı olarak çalışılmış, bu sebeple tez konusu, Katolik Mezhebi ile sınırlandırılarak tekrara düşmekten kaçınılmıştır. Meryem'in yaşadığı dönemde aynı ismi taşıyan üç kişinin olması konu başlığı olarak "Katolik Mezhebine Göre İsa'nın Annesi Meryem" şeklinde belirlemeyi zorunlu kılmıştır. Hristiyanlığın Yahudilik içinden çıkıp gelişen bir din olması noktasında Yahudiliğin kadın algısı ve Meryem konusuna yaklaşımı da tezimize katkı sağlayacağı gerekçesiyle yer verdiğimiz bir başlıktır. "İslam'da Meryem" başlığı altında da Meryem dindarlığı ile ilgili olarak Meryem'e duyulan sevgi ve saygı hususunda İslam ve Hristiyanlık arasında benzerlikler bulunmakla birlikte İslam'da bu değerinin sınırlarının çizildiği ve onu tapınılmaya kadar götürecek bir boyutta algılanmasının önüne geçildiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Mitolojik unsurlar ve diğer kültürlerin yaklaşımı ise konunun odak noktasından uzaklaşılacağı endişesiyle ayrı bir başlık olarak değerlendirilmeyip "Meryem'in Doğumu Öncesi Dini Durum" başlığı altında özetleyerek verilmiştir.

B. MERYEM'İN HAYATI VE ONUNLA İLGİLİ İNANIŞLARA GENEL BİR BAKIŞ

1. Meryem İsminin Kökeni

Meryem ismi, İbranice'de "Miryam", Süryanice ve Aramice'de "Maryam", Septuaginta'da (Tevrat'ın Yunanca tercümesi) "Mariam" şeklindedir. Apokrif incillerden Yakub İnciline⁹, Kur'an-ı Kerim'e göre¹⁰, Meryem adı ona annesi tarafından verilmiştir. Eski Ahit'te Miryam kelimesi sadece Hz. Musa'nın kız kardeşi için kullanılırken¹¹ Yeni Ahit'te İsa Mesih'in annesi de çoğunlukla "Mariam", bazen de "Maria" olarak adlandırılmakta, Kitab-ı Mukaddes'in Latince tercümesinde (Vulgate) ise "Maria" şeklinde geçmektedir.¹²

Miryam kelimesinin kaynağı ve anlamı tartışmalıdır. Kelimeyi birleşik kabul edenler tarafından "acı deniz, onların isyanı, denizin efendisi, denizin hoş kokusu, denizin damlası, denizin yıldızı, Tanrının sevgilisi" anlamları kullanılmaktadır. Kelimeyi birleşik kabul etmeyenlere göre ise bu kelimeye türediği köke göre "ümit, acı, yükseklik, isyan, efendi, sahibe, aydınlatan, gösteren, mağrur, şişman, güzel" gibi değişik manalar verilmektedir. Meryem kelimesinin aslının İbranice olup Arapça'ya Süryanice'den geçtiği ve "ibadet eden" manasına geldiği kabul edilmektedir.¹³

İncillerde Meryem'den İsa'nın dünyaya gelişi ve çocukluğu ile ilgili bölümler dışında Kana'daki düğün¹⁴, İsa'yı görmek istemesi¹⁵ ve İsa'nın çarmıha gerilmesi¹⁶

⁹ Ömer Faruk Harman, "Meryem" İslam Ansiklopedisi, Ankara, TDV Yay., 2004, cilt 29, s.236

¹⁰ Al-i İmran 3:36

¹¹ Çıkış, 15/20; Sayılar, 26/59

¹² Harman, "Meryem", s.236

¹³ Aynı

¹⁴ Yuhanna, 2/1-12

¹⁵ Markos, 3/31-34; Matta 12/46-50; Luka, 8/19-21; Scheeben, s.12

olaylarında doğrudan, İsa'nın Nasıra'daki faaliyetinde de¹⁷ dolaylı olarak bahsedilmektedir. Meryem'in adı Yeni Ahit bünyesinde Dört İncil dışında sadece Resullerin İşleri'nde¹⁸ ve Pavlus'un Romalıları'a Mektubu'nda¹⁹ anılmaktadır.²⁰

2. Ailesi ve Şeceresi

Meryem'in anne ve babasının adı, Yeni Ahit'te geçmemekte, Yakub İncili'nde annesi Anna (İbranice'de Hannah, İslami kaynaklarda Hanne), babası Yoakim (Ioacim=Joachim=Yuvakim) olarak zikredilmektedir. Anna ile Hz. Yahya'nın annesi Elizabeth (İbranice'de Elişeba, İslami kaynaklarda İşa veya İşba) kardeşidir.²¹ Yine bu apokrif İncil'de Meryem'in dedesi Mathan'ın Meryem, Sobe ve Hannah adlarında üç kızı olduğu, kızlardan Sobe'nin Zekeriyâ'nın hanımı Elisabeth'in annesi, Hannah'ın da Bâkire Meryem'in annesi olduğu nakledilmektedir. Luka İncili'ne göre, Zekeriyâ'nın eşi Elisabeth, İsa Mesih'in annesi Meryem'in akrabası olup Hârûn'un kızlarındandır.²² Meryem'in annesiyle Yahyâ'nın annesinin kardeş oldukları kabul edilmektedir. Zekeriyâ, Abiya ailesinden bir kâhin²³, eşi Elisabeth de ruhban sınıfından bir aileye mensup olup Hârûn'un soyundan ve Levi kabilesindendir.²⁴

İncil'de, “..Rab Allah ona babası Davut'un tahtını verecek”²⁵ denilerek İsa'nın, dolayısıyla annesi Meryem'in Davud'un soyundan olduğu ifade edildiği gibi

¹⁶ Yuhanna, 19/25-28

¹⁷ Matta 13/54-58; Markos 6/ I-3

¹⁸ Resullerin İşleri, 1/14

¹⁹ “Sizin için çok çalışmış olan Meryem’e selam edin.” (Bkz. Romalıları mektup 16/6)

²⁰ Harman, “Meryem”, s.237

²¹ Aynı

²² “... Abiya takımından Zekeriyâ adında bir kahin vardı; onun karısı da Harun kızlarından ve adı Elisabet idi. (Bkz. Luka, 1/5); “Ve işte senin akrabandan Elisabet de ihtiyarlığında bir oğlana gebe kaldı ve kendisine kısır denilmiş olan bu kadının altıncı ayıdır.” (Bkz. Luka 1/36)

²³ 1. Tarihler, 24/10; Luka, 1/5

²⁴ Harman, “İmran”, s. 232

²⁵ Luka, 1/32

Pavlus da İsa Mesih'in beşeri yönü itibariyle Davut zürriyetinden doğduğunu belirtmektedir.²⁶ Meryem'in doğum yeri olarak Sepphoris, Nasıra, Beytülahm ve Kudüs'ten bahsedilmektedir.²⁷

3. Hayatı

Yakub İncili'ne göre, Joachim ile evli olan Anna, uzun bir kısırlık döneminin ardından doğacak çocuğunu Rabbin hizmetine adar ve ona Meryem adını verir. Altı aylıkken yürüyen, bir yaşında din adamları tarafından takdis edilen, üç yaşında Kudüs'e mabede götürülen Meryem, bakirelik yemini ederek mabedde kalır. Bir melek her gün onu ziyaret edip yiyecek getirir. Bu sebeple Meryem kâhinlerin verdiklerini fakirlere dağıtır. Yahudi literatürü kızların mabette yetiştirilmesinden hiç bahsetmediğinden Meryem'in mabette eğitim gördüğüne dair apokriflerde yer alan bu tür bilgiler tartışmalıdır.²⁸

Meryem'in babası Joachim'in vefatından sonra birçok kişi Meryem'in himayesine talip olmuş, neticede bu vazife Hz. Zekeriyya 'ya düşmüştür. Hz. Zekeriyya'nın hanımı, Meryem'in teyzesi veya kardeşidir.²⁹

Kitâb-ı Mukaddes'te Zekeriyya adını taşıyan otuz bir kişiden bahsedilmektedir; içlerinden ikisi genelde birbirine karıştırılmıştır. Bunlardan biri, Luka İncilinde bir Yahudi kâhini diye gösterilen ve Yahya'nın babası olan Zekeriyya'dır. Diğerisi ise yüksek rahip Berakya'nın oğludur.³⁰ Zekeriyya'nın hanımı Elizabeth de Harun soyuna mensup dindar bir kadındır. Zekeriyya, Filistin

²⁶ "...bedene göre Davut zürriyetinden doğmuş.."(Bkz. Romalılar'a Mektup, 1/3; "... Davut zürriyetinden olup ölümlerden kıyam etmiş olan İsa..."(Bkz. Timeteos'a İkinci Mektup, 2/8); Ayrıca Bkz. Scheeben, s.133

²⁷ Harman, "Meryem", s. 237

²⁸ Aynı

²⁹ Fatih Bayar, "Taberi'nin Tefsir Metodolojisi" (Doktora tezi), Bursa 2008, s.240

³⁰ Mahmut Aydın, "Zekeriyya", İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Ankara, 2004, cilt 44, s.210

bölgesinde yaşamış salih bir kimsedir. Luka İncilinde de Zekeriyya'nın eşiyle birlikte Tanrı katında doğru kabul edilen kişilerden olduğu belirtilir.³¹

Yahudi geleneğinde bir kız on iki veya on dört yaşına geldiğinde mabetten ayrılıp evlenmektedir. Meryem bakirelik yemini ettiğinden onun hakkında ne yapılacağı Rab'den sorulur, sonunda evli olmayan erkekler arasında çekilen kura³² neticesinde Meryem'in Davut'un oğlu Yusuf ile evlendirilmesi veya onun himayesine verilmesi kararlaştırılır.³³ Yakub İncilinde, Meryem'in Yusuf ile evlendirilmesi şu şekilde anlatılmaktadır: "Meryem on iki yaşına geldiğinde rahipler Zekeriyya'ya gelerek ondan dua talebiyle mabede adanan Meryem'in durumunu kendilerine bildirmesini isterler. Bunun üzerine mihrapta yaptığı dua esnasında görünen melek, ondan dul erkekleri ellerinde birer asa ile toplamasını ister ve Allah'ın onlara vereceği mucize ile Meryem'in onlardan birinin zevcesi olacağını belirtir. Zekeriyya, gelenlerin asalarını alarak bu kişiler arasında seçim yapmak üzere tekrar mihraba girer. Duadan sonra asaları sahiplerine verir. Son asaya kadar bir mucize olmaz. Son asayı Yusuf'a verdiğinde asadan bir güvercin çıkar ve bunun üzerine; "Yusuf kurada rabbin bakiresi sana çıktı; onu himayene al" der.³⁴

³¹ Aydın, "Zekeriyya", s.210

³² Kuranın nasıl çekildiğini bazı âlimler şöyle anlatmışlardır: "Meryem'in bakımını üstlenmek isteyenler, oklarını Ürdün nehrine atınca Zekeriyya'nın oku, nehrin bir kenarında dikilip kalmış, su onu götürememiş, diğer okları ise alıp gitmiştir. Bu durum da, diğer tartışanlar içinde Hz. Zekeriyya'nın, Meryem'in bakımına daha layık olduğunu göstermiştir. Bir kısım âlimler de, kurada Zekeriyya'nın okunun nehirden yukarı doğru yükseldiğini, diğerlerinin oklarının ise nehire düşüp gittiğini, bunun da Zekeriyya'nın Meryem'e bakmaya daha layık olduğunu göstermeye delil olduğunu söylemişlerdir. İkrime "Bunlar, sana vahyettiğimiz gaip haberlerindendir. Meryem'in işlerine kim bakacak diye kalemelerini atıp kura çekerlerken sen, yanlarında değildin. Bu hususta çekişirlerken de yanlarında bulunmuyordun" ayetini izah ederken "Onlar, kalemelerini (asalarını) attılar. Onları su alıp götürdü. Sadece Zekeriyya'nın kalemi yukarı doğru yükseldi. Su onu götüremedi. Bunun üzerine Meryem'in bakımını Zekeriyya üzerine aldı" ifadelerini kullanmıştır. (Bkz. Mustafa Baş, İslam, Yahudilik ve Hristiyanlıkta Hz. Zekeriyya, TDV yayıncılık, Haziran 2014, s.77)

³³ Harman, "Meryem", s.237

³⁴ Baş, s.75

Yusuf'la ilgili temel kaynak, Matta ve Luka İncilleri ile apokrif literatürdür. Yusuf en-Neccâr³⁵, Davud soyundandır ve Heli'nin³⁶ yahut Yakub'un³⁷ oğludur. Nâsıra şehrinde dülgerlik yapan Yusuf, salih bir şahsiyet, Musa şeriatına bağlı bir kişi olarak tanıtılır.³⁸

Meryem'e bir çocuk doğuracağını müjdelenmesi ile ilgili olarak, Yakub İncilinde şu bilgilere rastlanılmaktadır: Meryem su almaya giderken kendisini selamlayan ve bütün kadınlar arasında mübarek kılındığını bildiren bir ses duyar, korkup hemen eve döner, mabedin perdesi için başladığı iplik eğirme işine devam eder. Bu defa Rabbin meleği karşısına çıkıp ona bir çocuk doğuracağını müjdelir.³⁹ Meryem'in çeşme başında iken İsa ile müjdelendiği, bu sırada Yusuf'un ise çalışmak üzere Kefernahum'da bulunduğu da nakledilmektedir. Meryem'e yaşlı ve çocuksuz olan teyzesi Elizabeth'in de bir çocuk doğuracağı haber verilince teyzesini ziyarete gider, üç ay onun yanında kaldıktan sonra evine döner.⁴⁰ Meryem'in hamileliğinin altıncı ayında evine dönen Yusuf, durumu anlayıp ondan gizlice boşanmak istemiş, fakat rüyasında meleğin kendisine gerçeği açıklaması üzerine Meryem ile evlenip

³⁵ İslâmî kaynaklarda ise Yusuf'un Meryem'in amcasının oğlu olduğu, Meryem'le birlikte mabede hizmet ettiği, Meryem'in hamileliğini tasvip etmediği, Meryem'e hamileliğini sorduğunda bunun Allah tarafından geldiğini söylediği ve İsa'nın doğumundan sonra Yusuf'un onları Mısır'a götürdüğü nakledilmektedir. (Bkz. Mahmut Aydın, "Yusuf en-Neccar", s.22)

³⁶ "...Sen Davud oğlu Yusuf, Meryem'i kendine karı olarak almaktan korkma..." (Bkz. Matta, 1/20) ; "Davut evinden Yusuf adındaki adama nişanlı olan bir kıza gönderildi, kızın adı Meryem idi." (Bkz. Luka, 1/27) "Yusuf da Davud evinden ve onun soyundan bulunduğu için..." (Bkz. Luka 2/4) ; "İsa hizmetine başladığı zaman, otuz yaşlarında idi ve zannedildiği üzere Yusuf oğlu, Heli oğlu, Mattat oğlu Levi oğlu..." (Bkz. Luka 3/23)

³⁷ "Yakub Meryem'in kocası Yusuf'un babası olup Meryem'den de Mesih denilen İsa doğdu." (Bkz. Matta, 1/16)

³⁸ Aydın, "Yusuf en-Neccar", s. 20

³⁹ Harman, "Meryem", s. 237

⁴⁰ "Ve işte, senin akraban Elisabet de ihtiyarlığında bir oğlana gebe kaldı ve kendisine kısır denilmiş olan kadının bu altıncı ayıdır. Zira Allahtan olan bir söz hükümsüz kalmaz. Meryem de dedi: İşte, Rabbin kulu; bana dediğin gibi olsun.. Ve melek ondan ayrıldı. O günlerde Meryem de kalktı ve dağlığa, bir Yahuda şehrine ecele ile gitti. Zekeriyya'nın evine girip Elisabete selam verdi. Ve vaki oldu ki, Elisabet Meryem'in selamını işitince çocuk karnında sıçradı ve Elisabet Ruhülkudüs ile doldu; büyük bir çılgılık koparıp dedi: Sen kadınlar arasında mübareksin, karnının semeresi de mübarektir. Bu bana nereden oldu da, Rabbimin Anası yanıma geldi? Çünkü işte, senin selamın sesi kulağıma erdiği anda, çocuk karnımda sevinçten sıçradı..."(Bkz. Luka, 1/36-45) ; "Meryem Elisabetin yanında üç ay kadar kaldıktan sonra evine döndü.(Bkz. Luka 1/56)

onu yanına almış, ancak bir oğul doğuruncaya kadar ona el sürmemiştir.⁴¹ Yusuf ve Meryem nüfusa yazılmak üzere Beytülahm'e gitmişler ve İsa orada doğmuştur.⁴² Meryem, Tevrat'ın hükmüne uyarak⁴³ İsa'nın doğumundan kırk gün sonra Yusuf'la birlikte İsa'yı mabede götürmüş; kurban ibadeti ifa edildikten sonra Nasıra'ya dönmüştür.⁴⁴ Yusuf ve Meryem⁴⁵, on iki yaşına gelen ve dini yükümlülüğü başlayan İsa'yı da Kudüs'e götürmüşlerdir.⁴⁶

Oğlunun çarmıha gerilişi ve mezara konuluşu vesilesiyle bahsedilen⁴⁷

Meryem ile ilgili son bilgi İsa'nın semaya alınmasından sonra havariler ve diğer

⁴¹ “İsa Mesih'in doğması şöyle oldu: anası Meryem Yusuf'a nişanlanmış olduğu halde, buluşmalarından önce Ruhülkudüsten gebe olduğu anlaşıldı. Nişanlısı Yusuf, salih bir adam olup onu aleme rüsva etmek istemeyerek gizlice boşamak niyetinde idi. Fakat bunları düşünürken, işte, Rabbin meleği ona rüyada görünüp dedi: Sen, Davud oğlu Yusuf, Meryem'i kendine karı olarak almaktan korkma; çünkü kendisinde doğmuş olan Ruhülkudüstendir. Ve bir oğul doğuracaktır ve onun adını İsa koyacaksın; çünkü kavmini günahlarından kurtaracak olan odur. İmdi, peygamber vasıtası ile Rab tarafından söylenen : ‘İşte, kız gebe kalacak ve bir oğul doğuracak ve onun adını İmmanuel koyacaklar’ – bu da Allah bizimledir, diye tercüme olunur- sözü yerine gelsin diye, hep bunlar vaki oldu. Yusuf uykusundan uyandı, Rabbin meleğinin kendisine buyurduğu gibi yaptı ve karısını yanına alıp bir oğul doğuruncaya kadar onu bilmedi ve çocuğun adını İsa koydu. (Bkz. Matta, 1/18-25)

⁴² “Ve vaki oldu ki, o günlerde bütün dünyanın tahriri yapılsın diye Kayser Avgustus tarafından buyrultu çıktı. Kirinius Suriye valisi bulunduğu zamanda yapılan ilk tahrir bu idi. Herkes yazılmak için kendi şehrine gitti. Yusuf da Davud evinden onun soyundan bulunduğu için, Galiledeki Nasıra şehrinden Yahudiye'de Davud'un şehri, olan Beytlehem'e, nişanlısı Meryem ile beraber, orada yazılmak üzere çıktı; Meryem de gebe idi. Ve vaki oldu ki, orada bulunurlarken doğurması günleri geldi. İlk oğlunu doğurdu; kundağa sardı ve onu bir yemliğe yatırdı, çünkü handa onlara yer yoktu. (Bkz. Luka, 2/1-7)

⁴³ “Bütün ilk doğanları, İsrailoğulları arasında, insanda ve hayvanda bütün rahmi açanları, benim için takdis et, o benimdir. (Bkz. Çıkış, 13/2); Levililer 12/2-8; “İnsan olsun hayvan olsun, Rabbe takdim ettikleri her beden sahibinden ilk doğan senin olacak; ancak insanın ilk doğanı için mutlaka fidyeye verdireceksin ve murdar hayvanların ilk doğanı için fidyeye verdireceksin. (Bkz. Sayılar, 18/15)

⁴⁴ “Rabbin şeriatına göre bütün şeyleri tamam edince, Galileye, kendi şehirleri Nasıraya döndüler.” (Bkz. Luka, 2/39)

⁴⁵ “Anası babası her yıl Fısıh bayramında Yeruslaim'e giderlerdi.” (Bkz. Luka, 2/41)

⁴⁶ “Çocuk on iki yaşına varınca, bayram adeti üzre, oraya çıktılar ve bayram günlerini bitirip evlerine döndükleri zaman, İsa çocuk Yeruslaimde kaldı; anası babası bunu fark etmediler; onu yoldaşlar arasında sanıp bir günlük yol yürüdüler; akrabaları ve bildikleri arsında onu arıyorlardı ve bulmayınca onu araştırarak Yeruslaim'e döndüler. Ve vaki oldu ki, üç gün sonra onu mabette, muallimlerin arasında oturmakta, onları dinlemekte, onlara sualler sormakta buldular; onu dinleyenlerin hepsi anlayışına ve cevaplarına şaşıyorlardı. Onu gördükleri zaman, şaşıtlar ve anası ona dedi: Ey oğul, neden böyle ettin? İşte, babanla ben yüreğimiz çok sıkılarak seni aradık. Onlara dedi: neden beni aradınız? Bilmiyor muydunuz ki benim için Babamın evinde bulunmak gerektir? Onlar ise kendilerine söylediği sözü anlamadılar. Onlarla beraber indi, Nasıraya geldi ve onlara itaatli oldu; anası da bütün bu sözleri yüreğinde sakladı. (Bkz. Luka, 2/41-51)

⁴⁷ “Ve İsa, anasını ve yanında sevdiği şakirdi durmakta görünce anasına dedi: Kadın, işte oğlun! Onsan sonra şakird dedi: İşte, anan! o saatten sonra şakirt onu kendi evine aldı. (Bkz. Yuhanna, 19/26-27)

kadınlarla birlikte duaya devam etmeleridir.⁴⁸ Yeni Ahit'te Meryem'in hayatının geri kalan dönemi, vefatı ve nereye defnedildiği konularında bilgi verilmemektedir.⁴⁹

4. Vefatı ve Kabri:

Meryem'in kaç yıl yaşadığı, nerede ve nasıl öldüğü, nereye defnedildiği konuları tartışmalıdır. Kaynaklarda Meryem'in haç olayından sonra 10 yıl veya 11,5 yıl yaşadığı, 70-72 yaşlarında öldüğü, çok ileri bir yaşta öldüğü şeklinde tahminler görülmektedir. Meryem'in ölüm tarihi ile ilgili İsa'nın göğe yükselişinden 12 veya 13 yıl sonra, 63 yaşında, 50-72 yaşları arasında, MS 48 yılı gibi başka rivayetler de bulunmaktadır. Tümer'e göre, Pavlus'un mektuplarının 55 veya 57 yıllarında yazıldığı hatırlanırsa, bu mektuplarda Meryem'den söz edilmemesinden, onun bu tarihten önce öldüğü çıkartılabilir.⁵⁰

İsa Mesih'in çarmıhta iken annesini Yuhanna'ya emanet ettiğine ve Yuhanna'nın Meryem'i kendi evine aldığına dair bilgiden hareketle⁵¹, o tarihte Yusuf'un hayatta olmadığı, Meryem'in ise Yuhanna'nın himayesinde Kudüs'te ikamet ettiği kabul edilmektedir. Ancak havarilerden en çok yaşayanı ve Meryem'in vefatına şahit olabilecek tek kişi olan Yuhanna, İncil'inde ve Yeni Ahit'te yer alan mektuplarında Meryem'in İsa'dan sonraki hayatına dair bilgi vermemektedir. Hristiyanlar arasında, Meryem'in Yuhanna ile beraber Kudüs'ü terk edip Efes'e gittiği, orada yaşayıp öldüğü veya ömrünün kalan kısmını Kudüs'te geçirdiği şeklinde iki görüş vardır.⁵²

⁴⁸ Resullerin İşleri, 1/14: "Bunların hepsi, İsa'nın annesi Meryem, diğer kadınlar ve İsa'nın kardeşleriyle tam bir birlik içinde sürekli dua ediyorlardı."

⁴⁹ Harman, "Meryem", s.237

⁵⁰ Tümer, s.78-79

⁵¹ Yuhanna,19/26-27

⁵² Harman, "Meryem", s.238

Meryem'in ömrünü Kudüs'te geçirdiğini savunanlar, Yuhanna'nın Efes'e gitmiş olmasının mutlaka Meryem'i de beraberinde götürdüğü anlamına gelmediğini, Yuhanna'nın oldukça geç bir tarihte Efes'e gittiğini, Meryem'in artık Efes'e gidemeyecek kadar yaşlı (yaklaşık 90 yaşında) olduğunu, Meryem'in bu kadar uzun süre yaşamadığını ileri sürmektedir.⁵³ Apokrif eserler de Meryem'in Kudüs'te vefat ettiği tezini desteklemektedir. Meryem'in ölümüne dair en önemli kaynak olan *Transitus Mariae*'ye⁵⁴ göre oğlunun çarmıha gerilişinin üzüntüsü içinde Golgotha'da dua eden Meryem, Kudüs'te ruhunu teslim eder ve havarilerce Josaphat vadisindeki kabrine konulur.⁵⁵ Ancak Kudüs'te Meryem'in mezarının bulunduğu yer olarak Josaphat vadisi, Getsemani ve Siyon Dağı olmak üzere üç ayrı yer ileri sürülmektedir. Diğer taraftan Meryem'in bedeniyle semaya çıktığından bahseden bütün teologlar ve tarihçiler de semaya çıkışın Kudüs'te olduğunu kabul etmektedir.

Bir diğer görüş ise Meryem'in Efes'te bir süre yaşayıp öldüğü şeklindedir. İsa Mesih çarmıha gerilmeden kısa bir süre önce, annesini arkadaşı ve havarisi olan Yuhanna'ya teslim etmiştir. Yuhanna da İsa'nın göğe yükselişinden 4 ya da 6 yıl sonra, Meryem'le birlikte Efes'e gelerek Hristiyanlık dinini yaymak görevini üstlenmiştir. Meryem'i Bülbül Dağı'ndaki bir evde gizlemiştir. Hz, Meryem'in ömrünün son günlerini, Vatikan tarafından kutsal ilân edilen Meryem Ana Evi'nde geçirdiğine inanılmaktadır. Meryem'in Efes'e gittiğini ve orada yaşadığını kabul

⁵³ Aynı

⁵⁴ Altıncı yüzyılda "Decretum Gelasianum" adlı bir papalık bildirisinde *Transitus Mariae*, apokrif yazılar arasında sayılmıştır. Buna rağmen Batıda ciddi boyutlarda basımı ve dağıtımı devam etmektedir. Erken dönem Hristiyanları tarafından çok rağbet gören *Transitus Mariae*, Orta Çağ'da hızla yayılmıştır. İçeriğine bakıldığında Katoliklerin Meryem'e duydukları saygının sebepleri ve boyutları hakkında bilgi vermektedir. Tanrının kutsal annesi Meryem'in bekâreti, lekesiz oluşu, ruhen ve bedenlen göğe alınması ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. (bkz. : <http://www.bibleprobe.com/transitusmariae.htm>)

⁵⁵ Harman, "Meryem", s.238

edenlerin delilleri şu şekildedir:⁵⁶ İlk olarak İsa Mesih'in annesini emanet ettiği Yuhanna'nın Efes'e gittiği, orada yaşadığı ve orada öldüğü bilindiğine göre, Meryem de onunla birlikte Efes'e gitmiş olmalıdır. Bu görüşü savunanlara göre, Meryem ve Yuhanna, İsa'dan sonra bir süre Kudüs'te kalmış, muhtemelen 42 veya 44 yılında Kudüs'ü terk etmişlerdir. İkinci delil olarak Efes'te konsilin toplandığı iki kilise vardır. Bazılarına göre Efes'teki kiliseye Meryem adının verilmesi Meryem'in mezarının orada olduğunun işaretidir. Ancak çeşitli yerlerde azizlere veya meleklerle ithaf edilmiş birçok kilisenin bulunması bu tezi zayıflatmaktadır. Meryem'in Efes'e gittiğini ileri sürenlerin diğer bir delili de Anne Catherine Emmerich'in (ö.1824) vizyonlarıdır. Buna göre "Meryem, Yuhanna ile beraber Efes'e gelerek üç yıl kaldıktan sonra Kudüs'e dönmüş, orada hastalanınca Zeytindağı'ndaki bir mağarada kabir hazırlanmış, hatta ölüp Kudüs'e gömüldüğü etrafa yayılmış, ancak iyileřiپ Efes'e dönmüş, bir buçuk yıl sonra, yani İsa'nın göğe yükselişinden otuz yıl iki ay sonra ölmüş, ertesi gece dirilmiş ve semaya çıkmıştır. Zeytindağı'nda onun için hazırlanan kabir, sonradan orada bir Kilise yapılarak ta'ziz edilmiştir."⁵⁷ Emmerich'in ifadelerinde birbirini tutmayan veya tarihi gerçeklere uymayan noktalar bulunması nedeniyle Kilise, Kudüs görüşünü savunan İsveçli Saint Brigitte'nin vizyonunu tasdik ettiği halde Emmerich'in iddialarını benimsememiştir.⁵⁸

Hristiyan mezhepleri içinde, Katoliklerin dışında Meryem'in Efes'te yaşayıp vefat ettiğini savunan yoktur. Ortodokslar, 431 yılındaki Efes Konsili'nden bu yana Meryem'in Kudüs'te vefat ettiğine inanmaktadır.⁵⁹ Nitekim "Epiphanius 'O, ya nezih bir ismet ve bakirelik tacı ona uyacak şekilde bir sonla gözlerini yumup öldü

⁵⁶ Harman, "Meryem", s.238

⁵⁷ Tümer, s. 88-89

⁵⁸ Harman, "Meryem", s.238

⁵⁹ Harman, "Meryem", s.239

ve gömüldü veya martirlerin şerefini paylaşacak ve Kâinatın ışığının doğduğu kutsal bedeni taziz edilecek bir durumda ‘bir kılıç senin ruhunu parçalayacak’⁶⁰ cümlesinde anlatıldığı gibi öldürüldü ya da ölmedi; çünkü Tanrı için irade ettiği şeyi yapmak imkân içindedir. Dolayısıyla kimse onun sonunu bilmiyor” şeklinde açıklama yaparak tartışmalara son noktayı koymuştur.⁶¹

5. Meryem’in Doğumu Öncesi Dönemde Dini Durum

Hristiyanlık öncesi Roma imparatorluğunda bakire doğumu, genellikle bir insanın tanrılığını ifade için kullanılan bir semboldür. Ortadoğu’da Tanrı Attis’in, Yunan mitolojisinde de Perseus’un doğumunda görüldüğü gibi mucizevî doğum hikâyelerine dünya mitolojilerinde sık rastlanır. Tümer’e göre, toplumda değer verilen önemli kişilerin, bu büyük meşhur kişilerin annelerinin, mitolojik tanrı ve kişilerin annelerinin de tanrılaştırıldığı görülmektedir.⁶² Bazı Hristiyan yazarlar, Luka incilindeki bakire doğumla ilgili ifadelerin⁶³, çevredeki çeşitli mitosların etkisiyle bu İncil’e ve dolayısıyla Hristiyanlığa sonradan dâhil edildiğini iddia etmişlerdir.⁶⁴

Tarih boyunca bazı ilkel topluluklarda insan hayatının kaynağı olması, doğurganlığı ve verimliliği sebebiyle kadın ilâhlaştırılmış, böylece “ana tanrıça” kültü oluşmuştur. Meryem dindarlığının kökeni eski çağlardaki kadın tanrıça inançlarından, Yunan ve Roma tanrıçalarından alınıp Roma Katolikleri tarafından Hristiyanlığa uyarlanmıştır. Mısır tanrıçası İsis’in mucizevi şekilde oğlu Horus’u emzirmesini tasvir eden harflerin, Bakire Meryem’in bebek İsa’yı emzirişini

⁶⁰ Luka 2: 35

⁶¹ Tümer, s. 82

⁶² Tümer, s.127

⁶³ Luka, 1/27-35

⁶⁴ İnanlar, s.116

betimleyen resimlere; Mitra'nın, Osiris'in, Adonis'in ve Dionysos'un doğum günü olarak kutlanan 25 Aralık tarihinin, İsa'nın doğum gününe; pagan inancında güneşin övüldüğü gün olan Pazarın, İsa'nın anıldığı kutsal güne dönüştürülmesi, bazı putperest Roma inançlarının kurumsallaşması sürecinde Hristiyanlığa taşındığına örnek olarak gösterilebilir.⁶⁵

Hristiyanlığın içinde geliştiği Roma İmparatorluğu dinsel açıdan çoğulcu bir yapıya sahip olup Yunan ve Roma inançları yaygındır. MÖ. I. yüzyılda imparatora tazim ve ibadet, imparatorlukça teşvik edilmiştir. Ayrıca imparatorluk bünyesinde Ortadoğu kökenli "sır dinleri" oldukça yaygındır. Sır dinleri mensuplarının, kurtarıcı tanrının ölümüne ve yeniden dirilmesine iştirak ederek ölümsüzlüğe ulaşacaklarına inanmaları ile Hristiyanlığın inkarnasyon, teslis ve kefarete gibi temel doktrinleri benzerlik göstermesi dikkat çekicidir.⁶⁶

Roma devri boyunca, Mesih beklentileri yükseldi ve muhtelif zamanlarda farklı insanların beklenen Mesih olduğu düşünülmüştü. Bunların en ünlüsü İsa idi. Bazı Yahudiler onun kurtarıcı Mesih olduğuna inanırken, çoğu da inanmamıştı. Onun Mesihliğine inanan Yahudiler, Hristiyanlığın kurucusu olmuşlar; Yahudilerin çoğu, gerçek Mesih'in derhal kurtarıcı sağlayacağı, "ikinci geliş"i beklemeyeceği sebebiyle İsa'nın Mesihliğini kabul etmeyi reddetmişlerdir. İsa'ya inananlar İsa'nın aynı zamanda Tanrı'nın oğlu olduğuna inanmayı da şart koşunca, Hristiyanlık Yahudiliğin inanç esaslarına zıt düşmüştür. Çünkü Yahudilik, Hristiyanlıktaki Teslis kavramını, Tanrı'nın birliğinin ihlali olarak görmüştür.⁶⁷

⁶⁵ Aydın, Mahmut, "Hristiyanlık", **Yaşayan Dünya Dinleri**, Ankara, DİB Yayınları, I. Baskı, 2007 s.90

⁶⁶ Aydın, s.77

⁶⁷ Reuven Firestone, **Yahudiliği Anlamak**, İstanbul, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın AŞ., 2004,s.43

C. YAHUDİLİK’TE VE İSLAM’DA MERYEM

1. Yahudilik’te Meryem

İsrâiloğulları arasında peygamberlik yapan yedi kadın (Sâre, Meryem, Deborah, Hanna, Abigeyl, Hulda ve Ester), bütün diğer peygamberler gibi Mûsâ’nın getirdiği vahye bağlı kalmış⁶⁸, bunlardan Yahudi kutsal kitabında adı geçen altı kadın peygamber, Mûsâ’nın kız kardeşi Miryam⁶⁹, Deborah⁷⁰, Hulda⁷¹, Noadya⁷² ve Peygamber İşaya’nın hanımı⁷³ olarak sıralanmaktadır.⁷⁴ Kutsal metinlerde zikredilen altı kadın peygamberden biri olan “Miriam”, İsa Mesih’in annesi değil, Musa’nın kız kardeşi yahut ablası olan Meryem’dir⁷⁵ ki Miriam’ın kocası zikredilmediğinden onun, adaşı Meryem ile benzer olduğu söylenmiştir. Meryem’in Tanah kadınları Havva, Sara, Rebeka, Rahel, Ester, Judith, Süleyman’ın annesi, Rut, Naom vd. arasında hepsinden üstün bir yeri vardır. Jerome, Meryem’e bütün kadınların üzerinde bakirelik meziyeti bahşolunduğunu belirtmiş⁷⁶, bir Tanah figürü olan Susannah, Kilise Babalarınca Meryem’in müjdecisi olarak kabul edilmiştir.⁷⁷

Yahudilik için en yüksek merteye olan peygamberlik makamına kadınların da seçilebildikleriyle ilgili bu örnekler, aslında Yahudiliğin kadınlara verdiği değeri göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Bu olayın, asırlarca öncesinin

⁶⁸ Muhammet Tarakçı, “Vahiy”, sayfa: 444

⁶⁹ Çıkış, 15/20

⁷⁰ “Ve o vakitte Lappidotun karısı peygamber Debora İsrâile hükmediyordu. (Bkz. Hâkimler, 4/4)

⁷¹ “...Şallumun karısı peygamber Hulda kadına gittiler...” (Bkz. II. Krallar, 22/14)

⁷² “Ey Allahım, Tobiyayı ve Sanballatı hem de beni korkutmak isteyen peygamber Noadya kadını ve öbür peygamberleri bu işlerine göre an.” (Bkz. Nehemya, 6/14)

⁷³ “Ve nebiyenin yanına girdim ve gebe kaldı ve bir oğul doğurdu...” (Bkz. İşaya, 8/3)

⁷⁴ Harman, “Yahudilik”; sayfa: 205

⁷⁵ Bkz. Çıkış 15:20, Sayılar 26:59, Tümer, s.65,

⁷⁶ J.N.D. Kelly, **Early Christian Doctrines**, London, Adam & Charles Black, Fourth Edition , 1977, s. 493-494

⁷⁷ Tümer, s. 95

sosyal yapısında gerçekleşmiş ve bunun da kutsal metinlerde kaydedilmiş olması, cinsiyet ayrımını kaldırmaya yönelik önemli bir adımdır.⁷⁸

Yahudiler nazarında Meryem'in yeri ve önemini belirleyen en önemli etmenlerden birisi de kuşkusuz onların İsa Mesih ile ilgili görüşleridir. "İsa'nın bir Yahudi, Hristiyanlığın da Yahudilikten türemiş bir din olması noktasında Yahudi bilginlerin İsa'ya bakışı olumludur. Fakat İsa'nın Yahudi öğretilerine ters öğretiler getirmesi ve Hristiyanlığın da daha sonra politeist bir yapıya bürünmesi noktasında ise olumsuz bir tutumla karşılaşılmaktadır."⁷⁹ Modern dönem Yahudi bilginlerine göre, İsa ile ilgili olumsuz tavırlarının nedeni, kendisini bir Mesih olarak ilan etmesidir. Yahudiler için İsa'nın yalnızca Tanrı'nın aracısı olduğu ve Hristiyanlıktaki gibi bir kurtarıcı olmadığı vurgulanmalıdır. Yahudilikte Kurtarıcı her zaman Tanrı'dır. Mesih yalnızca Tanrı'nın aracısıdır.⁸⁰ Ayrıca Rabbiler Talmud'da, "İsa'yı, İsrailoğullarını saptıran bir büyücü olarak tanıtmışlardır. Babil Talmudu'nda, İsa'nın büyücülük yaptığı için asıldığı, fakat onu asanların Romalılar olduğu belirtilmektedir."⁸¹ Dolayısıyla Yahudilik içerisinde İsa'nın kendi içlerinden çıkması ve onları Tanrı buyruğuna uymaya davet etmesi sebebiyle duyulan sevginin yanında İsrailoğullarının hakikatten uzaklaşmasına yol açtığı gibi olumsuz bir algının da varlığı söz konusudur.

Yahudilik içinde İsa Mesih ile ilgili bu ikilemin, Meryem ile ilgili algıya da yansdığını söylemek mümkündür. Yahudiler, Tanrının İsa'da bir insani şekil aldığını temel inançlarına aykırı olması sebebiyle kabul edemez. Dolayısıyla Yahudiler

⁷⁸ Hakkı Şah Yasdıman, "Yahudilikte Kadınlarla İlgili Müspet Söylemler Bağlamında Bazı Tespitler", **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı XV, İzmir 2002, s.130

⁷⁹ Adam, Baki, "Yahudiliğin Hristiyanlığa Ve İslam'a Bakışı" *Dinler Tarihi Araştırmaları-I*, Dinler Tarihi Derneği Yayınları/I, (Sempozyum: 08-09 Kasım 1996, Ankara), s.160

⁸⁰ Reuven Firestone, s.195

⁸¹ Adam, s.161

nazarında ne İsa'nın ne de annesi Meryem'in tanrısal bir tabiatı olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Yahudiliğe ve Yahudi kutsal metinlerine göre, hiçbir beşeri varlık mutlak mükemmel olamaz. Yahudi inancına göre, hiçbir beşeri varlık ilahi bir hüviyet kazanamayacağına göre Meryem'in "Theotokos" olarak nitelendirilmesi, ebedi bekâreti, tamamen günahsız olması, beden ve ruhen göğe alınması gibi insan doğasını aşan vasıfların Meryem için zikredilmesi Yahudi inancına terstir. Yahudilik, insanla Tanrı arasında aracı kabul etmez. Herkes Tanrıya doğrudan ulaşabilir. Kurtuluşa ulaşmak için aracıya gerek olmadığından Meryem'in şefaatçi ve arabulucu olarak nitelendirilmesi de Yahudilik açısından mümkün değildir.⁸²

Yahudi kutsal metinlerinin Çıkış bölümünde yer alan "...işte çalı ateşle yanıyor ve çalı tükenmiyordu..."⁸³ ifadesi, Meryem'in oğlu İsa'yı bekaretine bir zarar gelmeden dünyaya getirmesi ile arasındaki benzerliği vurgulamak için kullanılan bir bölümdür. Hakimler'de yer alan "Ve Gideon Allaha dedi: Eğer söylediğin gibi İsraili benim elimle kurtaracaksan, işte, ben harman üzerine yün yapağı koyacağım; eğer çiğ yalnız yapağı üzerine olur ve bütün toprak üzerinde kuruluk olursa, o zaman söylediğin gibi İsraili benim elimle kurtaracağımı bileceğim..."⁸⁴ ifadesi de Meryem'in Tanrının Kelamının cisimleşmiş hali olan

⁸² Adam, s.164

⁸³ "Ve Rabbin meleği bir çalı ortasında ateş alevinde ona göründü ve gördü; işte çalı ateşle yanıyor ve çalı tükenmiyordu ve Musa dedi: Şimdi döneyim ve bu büyük manzarayı göreyim, çalı niçin yanıp tükenmiyor. Ve görmek için döndüğünü Rab görünce, Allah ona çalının ortasından çağırıp dedi: Musa, Musa! Ve o: İşte ben, dedi. Ve dedi: Buraya yaklaşma, çarıklarını ayaklarından çıkar, çünkü üzerinde durduğun yer mukaddes topraktır..." (Bkz. Çıkış 3; 2-5)

⁸⁴ "Ve Gideon Allaha dedi: Eğer söylediğin gibi İsraili benim elimle kurtaracaksan, işte, ben harman üzerine yün yapağı koyacağım; eğer çiğ yalnız yapağı üzerine olur ve bütün toprak üzerinde kuruluk olursa, o zaman söylediğin gibi İsraili benim elimle kurtaracağımı bileceğim. Ve böyle oldu; çünkü ertesi gün erken kalkıp yapağıyı sıktı ve yapağıdan çiy, bir tas dolusu su çıkardı. Ve Gideon Allah dedi: Bana karşı öfken alevlenmesin ve ben ancak bu kere söyleyeyim; niyaz ederim, ancak bu kere yapağı ile deniyeyim; şimdi kuruluk yapağı üzerinde olsun ve bütün toprak üzerinde çiğ olsun. Ve Allah bütün gece böyle yaptı ve kuruluk ancak yapağı üzerinde idi. Ve bütün toprak üzerinde çiğ vardı." (Bkz. Hakimler 7; 36-40)

İsa'yı kendi rahminde taşımayı kabul etmiş olmasıyla benzetilmiştir.⁸⁵ Kutsal Bakire ile ilgili olarak Neşideler Neşidesi bölümünde ise “Kız kardeşim, yavuklum, kapalı bir bahçedir; kapalı bir kaynaktır, mühürlenmiş pınardır” 4:12 ifadeleri, onun hikmetine vurgu yapmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca Meryem, Sara, Debborah, Judith, Ester ve yaşayanların annesi Havva⁸⁶ ile birlikte ve karşılaştırma yapılarak zikredilmektedir.⁸⁷

Yukarıda zikredilen cümlelerin yanı sıra Tanah'ın kadın tasavvuru ile ilgili önemli bir ipucu sunan “...Ve seninle kadın arasına ve senin zürriyetinle onun zürriyeti arasına düşmanlık koyacağım; o senin başına saldıracak ve sen onun topuğuna saldıracaksın”⁸⁸ ifadesi, Meryem ile ilgili sıkça kullanılan ifadelerden biridir. İsa'ya hamile kalması ve dünyaya getirmesi “Bunun için Rab kendisi size bir alamet verecek; işte, kız gebe kalacak ve bir oğul doğuracak ve onun adını Immanuel koyacak. Kötüyü atıp iyiyi seçebildiği zaman tereyağı ve bal yiyecek...”⁸⁹ ifadesiyle yer almakta; “Çünkü bize bir çocuk doğdu, bize bir oğul verildi ve reislik onun omuzu üzerinde olacak ve onun adı: Acip Öğütçü, Kadir Allah, Ebediyet Babası, Selamet Reisi çağrılacaktır”⁹⁰ cümlesiyle İsa'nın doğumu haber verilmektedir.

Ayrıca İşaya'da yer alan “Ve Yessenin kütüğünden filiz çıkacak ve kökünden bir fidan meyve verecek”⁹¹ ifadesinde “kök”ten maksat Meryem olup İsa da onun meyvesi olarak yorumlanmıştır. Mika⁹²da ise “Bundan ötürü, doğuran kadının doğuracağı vakte kadar onları ele verecek” ifadesi de Meryem ile ilgili kullanılan bir

⁸⁵ Scheeben, s.40

⁸⁶ “Ve adam karısının adını Havva koydu; çünkü bütün yaşayanların anası oldu.” (Bkz. Tekvin 3; 20); Scheeben, s. 36

⁸⁷ <http://www.catholic.org/encyclopedia/view.php?id=1947>

⁸⁸ Tekvin 3;15

⁸⁹ İşaya 7; 14-15

⁹⁰ İşaya 9;6

⁹¹ İşaya 11;1

⁹² Mika 5;3

ifadedir. Tanah bünyesinde Meryem, Mezmurlar⁹³'a göre “mabet, barınak”; Neşideler Neşidesi'nde⁹⁴ “gelin”; Bilgelik Kitabı'nda “Tanrının ilk doğan kızı, göksel kraliçe ve tüm dünyanın annesi”⁹⁵ olarak betimlenmektedir.⁹⁶ Bilgelik kitabına göre Meryem, Kilise için bilge insanın prototipidir. “Sevgilimin bağı için sevgilimin türküsünü okuyayım. Toprağı yağlı tepede sevgilimin bağı vardı”⁹⁷ ifadesinde geçen “fruitful place” ya da Latince formuyla “filio olei” tanımı Meryem için kullanılmaktadır.⁹⁸

2. İslam'da Meryem

Meryem, "Allah, iman edenlere de Firavun'un karısını örnek verdi... İmran'ın kızı Meryem'i de. Ki o kendi ırzını korumuştur. Böylece Biz ona Ruhumuzdan üfledik. O da Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik etti. O, (Rabbine) gönülden bağlı olanlardandı"⁹⁹ ayetleriyle de anlatıldığı üzere, Allah'ın güzel ahlaklarıyla Kuran'da tüm insanlara örnek verdiği iki kadından biridir. Kur'an'da ve hadislerde en çok övülen kadınların başında gelen Meryem, zamanının en güzel ve en mükemmel kadını olarak tanımlanmaktadır. Kur'an'da tasvir edildiği üzere, Meryem, iffet, züht, takva, dünyevi kaygılardan soyutlanmışlık ve Allah'a adanmışlığın sembolüdür. Allah tarafından seçilmişliği, kendisine çeşitli kerametlerin verilmesi gibi özellikleri sebebiyle tasavvufi anlayışa göre bir “veli”de bulunan özellikleri taşımaktadır.¹⁰⁰ İbn Acibe'ye göre, Allah'ın Meryem'i önce seçilmişlik ve arınmışlıkla sonra da temiz bir evlatla müjdelemesi kişinin kendini

⁹³ Mezmurlar 44

⁹⁴ Neşideler Neşidesi 4; 12, 1;8-16, 2;2-10, 4, 6; 3-9

⁹⁵ Scheeben, s.23

⁹⁶ Scheeben, s.19

⁹⁷ İşaya 5;1

⁹⁸ Scheeben, s.38

⁹⁹ Tahrim Suresi, 11-12

¹⁰⁰ Mahmut Ay, “İşari Tefsirlerde Meryem”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, sayı:25; s.124

tamamen Allah’a vermesinin karşılığıdır. Dolayısıyla onun nail olduğu ihsanların benzerlerini, kendisini Allah’a adayan herkes elde edebilir.¹⁰¹

Müslümanlar arasında, Katolik Hristiyanlardaki gibi bir Meryem kültü yoktur. Yani Meryem, İslam inancına göre Tanrı doğuran bir ana, başta asli günah olmak üzere her türlü manevi kirden korunmuş bir varlık veya ölümden sonra Tanrı katına yükseltilmiş bir kişi değildir. Ama bu durum, Müslümanların, Meryem’e değer vermedikleri şeklinde anlaşılmamalıdır. Çünkü Meryem, Kur’an’da Allah tarafından seçildiği, temizlendiği ve dünya kadınlarına üstün tutulduğu bildirilen¹⁰², aynı zamanda ismiyle hitap edilen tek kadındır. Kur’an’daki 114 sureden biri Meryem Suresi adıyla anılır. Hz. Musa(169), Hz. İbrahim (69) ve Hz. Nuh’tan (43) sonra en fazla ismi zikredilen dördüncü kişi Meryem’dir.¹⁰³ Müslüman ailelerin kız çocuklarına ismini verdiği Meryem, Süleyman Çelebi’nin beyitlerinde¹⁰⁴ Hz. Muhammed’in doğumunu kutlamak için gelen üç huriden biri olarak zikredilir.¹⁰⁵

Meryem’in diğer hanımlardan üstün kılınmasıyla ilgili olarak nakledilen bazı hadisler bulunmaktadır. Bu hadis-i şerifler, Meryem’in İslam dini açısından ne büyük bir önem taşıdığını göstermesi açısından önemlidir. Meryem’in faziletini konu edinen bu rivayetlerde Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmaktadır:

¹⁰¹ İbn Acîbe, el-Bahru’l-Medîd, I, 348.

¹⁰² Al-i İmran 3:42

¹⁰³ Yitik, s.55

¹⁰⁴ Yârılıp dîvâr çıktı nâgehân

Geldi üç hûrî banâ oldu ayân

Bazıları derler ki ol üç dilberin

Asiyeydî biri ol meh peykerîn

Biri meryem hâtun idi âşikâr

Bîrisi hem hûrilerden bir nigâr

Geldiler lutf ile üç mehcebin

Verdiler bâna selâm ol dem hemîn

Çevre yânıma gelip oturdular

Mustafâ’yı birbirine muştular (Bkz. Süleyman Çelebi, Mevlid (**Vesiletü'n-Necat**), Haz. Faruk K. Demirtaş, MEB Basımevi, İstanbul 1970, s.26, 97)

¹⁰⁵ A.İhsan Yitik, “Meryem ve Efes-Meryemana Evi”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Elazığ 2000, sayı:5 s.56

“(Ahiretin) en hayırlı kadını Meryem Bintu İmran’dır.(Dünyanın) en hayırlı kadını Hatice Bintu Huveylid’dır.”¹⁰⁶

“Erkeklerden pek çokları (fazilette) kemâle ermiştir. Kadınlardan ise İmran’ın kızı Meryem, Firavunun karısı Asiye, Huveylid kızı Hatice ve Muhammed’in kızı Fatıma’dan başka kimse kemâle ermemiştir. Hz. Aişe’nin kadınlara üstünlüğü, tiridin diğer yiyeceklere üstünlüğü gibidir.”¹⁰⁷

Ümmü Seleme (ra) anlatıyor. Resulullah (sav) Fetih senesinde Fatıma’yı çağırarak hususi konuştular. Fatıma ağladı. Sonra tekrar hususi olarak konuştular. Fatıma bu sefer güldü. Resulullah (sav) vefat edince, Fatıma’dan o ağlama ve gülmesi hakkında sordum. Dedi ki: “Önce, Resulullah (sav) bana öleceğini haber verdi, ben de ağladım. İkinci konuşmamız da benim İmran kızı Meryem hariç diğer kadınların cennette efendisi olacağımı müjdeledi, bunun üzerine güldüm.”¹⁰⁸

Meryem’e verilen büyük önemin bir diğer yansıması olarak Eş’ariler tarafından Meryem’in peygamber olduğu savunulmuştur.¹⁰⁹ Buna delil olarak, Meryem’in isminin İdris, İbrahim ve İsmail gibi peygamberlerle birlikte aynı tarzda zikredilmesi ve onun da “Allah’ın kendilerine nimet verdiği peygamberler”¹¹⁰ arasında sayılması gösterilmektedir.¹¹¹ Endülüslü müfessir Kurtubi, “... Ey Meryem! Şüphesiz Allah seni seçti...” ayetini “Şüphesiz, Meryem, bir nebiyyedir. Çünkü Allah Teâla, diğer peygamberlerde olduğu gibi, ona da bir melek vasıtasıyla vahyetmiştir”¹¹² şeklinde yorumlamaktadır. Ayrıca Nisa Suresinde¹¹³, Allah’ın

¹⁰⁶ Bkz. Buhari, Menakıbu’l Ensar 20, Enbiya 45; Müslim, Fezailü’s Sahabe 69, 2430; Tirmizi, Menakıb, 3887.

¹⁰⁷ Bkz. Buhari, Enbiya 45; Müslim, Fezailü’s Sahabe 70, (2431); Tirmizi, Et’ime 31, (1835)

¹⁰⁸ Bkz. Tirmizi, Menakıb, (3872)

¹⁰⁹ Tümer, s.169; Harman, “Meryem”, s. 241

¹¹⁰ Meryem 19:58

¹¹¹ Yitik, s.58

¹¹² Muhammed b. Ahmed el-Ensari el-Kurtubi, **al-Camiü'l-Ahkamu'l- Kur'an**, C.IV/72-73

¹¹³ Nisa Suresi 4:69

nimete eriştirdiği kişiler, nebiler, siddıklar, şehitler ve salihler şeklinde sıralanmakta ve Meryem de Meryem Suresine¹¹⁴ göre “Allah’ın nimete eriştirdiği kimseler” arasında sayılmaktadır. Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak, Eş’ari kelamcıları ile Kurtubi ve İbn Hazm gibi âlimlere göre Meryem, Allah tarafından insanlığa gönderilmiş bir elçidir.¹¹⁵ Müslüman Türklerin büyük çoğunluğunun inanç hususunda bağlı olduğu Maturidi ise, kadınların nübüvveti anlayışına karşı çıktığından Meryem’i bir elçi olarak görmez.¹¹⁶

Meryem ile ilgili en önemli tartışma konularından biri olan gnahsızlığı konusuna gelince, “Herkesin kazandığı yalnız kendisine aittir. Kendi (günah) yükünü taşıyan hiç kimse, bir başkasının (günah) yükünü taşımaz”¹¹⁷ ayetinden de anlaşılacağı üzere İslam dini asli suçu kabul etmez. Ayrıca her doğanın İslam fıtratı üzerinde doğduğu kabul edildiğinden günahsız doğmak üstünlüğü de yoktur.¹¹⁸ Buna rağmen, birçok Müslümana göre, Meryem hem ermiş bir kadın hem de Allah’ın katında şefaatçi bir kimsedir. Birçok kişi sıkıntıya düştüğünde, bir hastalığa yakalandığında Efes’teki Meryemana Evi’ne gider. Onlara göre Yüce Yaratana, böyle sevgili kulların duasını geri evirmeyeceğinden böyle meknlarda samimiyetle yapılan dualar icabet bulur.¹¹⁹

İslam açısından bakıldığında, Meryem’e ahlaki güzelliği ve örnek şahsiyeti itibariyle değer verilmekle birlikte bu değerin sınırlarının çizildiği görülmektedir. Temel İslam kaynakları Kur’an-ı Kerim ve hadis-i şerifler vasıtasıyla Meryem ile ilgili ayrıntılı bir şekilde bilgi verilmiştir. Bu bağlamda İslam nokta-i nazarında

¹¹⁴ Meryem 19:58

¹¹⁵ Yitik, s. 58-59

¹¹⁶ Aynı

¹¹⁷ En’am, 6:164

¹¹⁸ Tümer, s.170

¹¹⁹ Yitik, s.60

Meryem’le ilgili olarak gerek İsa’ya hamile kalışı gerekse onun peygamberlik süreci ve sonraki hayatında da onu bir beşer iken tanrılaştırmaya varan bir yüceltmenin, tapınmanın ve bir Meryem kültünün oluştuğundan söz etmek mümkün değildir. O, bir beşerdir. Meryem’in, oğlunu Allah’tan bir lütuf olarak babasız bir şekilde dünyaya getirmesi dışında, tamamen günahsız olması, oğlu ile aynı konumda olması, ruhen ve bedenen göğe yükselmesi, insanlar ile tanrı arasında arabulucu olması, ona dua ve yakarışlarda bulunulması, mucizevi iyileşmeler ve vizyonlar gibi ayrıcalıkların verilmesi, İslam açısından söz konusu değildir. İslam dini açısından Meryem’in peygamber olduğu tartışılmakla birlikte sonuçta onun bir peygamber değil “veli” olabileceği görüşü üstünlük kazanmıştır. İslam dinine göre, Allah ile kul arasında bir arabulucu yoktur. Allah’tan başka kimseden bir talepte bulunulmaz. Ayrıca peygamberlerin bile “zelle” adı verilen küçük hatalarından söz edilir ki Meryem Eşariler müstesna olmak üzere İslam dini açısından bir peygamber değil, peygamber annesidir. Dolayısıyla onun tamamen günahsız olması gibi bir durumdan söz etmek mümkün değildir. İnsanüstü niteliklere sahip olmadığı için ona ayrı bir kutsallık atfedilmez ve ibadetlerde de Meryem’le ilgili ayrı bir ritüel yoktur. Tümer’in de belirttiği gibi “Meryem, Hristiyan dünyada mucizeli doğum yapan bir dünya harikası olarak ilgi çekmiş; ‘İbrahim’e nasip olmayan oğul kurbanı ona nasip oldu’ inancıyla tarihten günümüze uzanmıştır. Meryem’in Yahudilerce yerilen, Hristiyanlarca da aşırı övülen kişiliği İslam’da senteze kavuşmuştur. O, ne namusunu tehlikeye atmış iradesi zayıf bir kadın, ne de bir ana tanrıçadır. O, sadece bir peygamber annesidir. Ancak büyük faziletlere kavuşmuş, kavuşturulmuş bir

peygamber annesidir. Tanrı'nın anası değil, İsa'nın anasıdır. Kadınlara bir fazilet örneğidir.”¹²⁰

¹²⁰ Sayar, s.407- 408

BİRİNCİ BÖLÜM

HİRİSTİYAN KAYNAKLARINA GÖRE MERYEM

Temel Hristiyan kaynakları denince Yeni Ahit bünyesinde yer alan Dört İncil, Mektuplar, Resullerin İşleri, Vahiy ve Yeni Ahit bünyesinde yer alan Apokrifler akla gelmektedir. Günümüz Hristiyanları İncilleri “Kanonik” (sahih) ve “Apokrif” (mevzu) İnciller olarak iki gruba ayırmaktadır. İsa Mesih’in annesini ve çocukluğunu konu edinen İncillere “Çocukluk İncilleri” denmektedir. Bunların isim ve sayıları değişik olmakla birlikte, hepsinin temelini ve kaynağını teşkil eden iki İncil vardır. Birincisi, İsa Mesih’in kardeşi Yakub’a atfedilen “Yakub’un İlk İncili”, ikincisi havari Thomas’a atfedilen “İbrani Thomas İncili”dir. Bunların okunmaları ve çoğaltılmaları Papalarca yasaklanmış olmasına rağmen, tüm Hristiyan dünyasına yayılmışlardır.¹²¹

İncillerde Meryem’den İsa’nın dünyaya gelişi ve çocukluğu ile ilgili olarak bahsedilmekte, onun dışında kendisine çok az yer verilmektedir. İncillerden başka sadece Resullerin İşleri’nde¹²² ve Pavlus’un Mektupları’nda¹²³ ise temas edilmekte, hayatı ve ölümüyle ilgili bilgiler apokriflerde¹²⁴ yer almaktadır. İsa Mesih’in tebliği sırasında, annesi Meryem çoğunlukla arka planda kalmaktadır. Meryem’in yalnızca oğlunun çarmıha gerilişi ve mezara konuluşunda adı zikredilmektedir.¹²⁵ İsa’nın semaya alınmasından sonra Meryem’in havariler ve diğer kadınlarla birlikte duaya

¹²¹ Ekrem Sarıkcıoğlu, “Hristiyanlarda Çocukluk İncilleri”, Türkiye I. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Samsun,1992, s.6

¹²² Resullerin İşleri, 1-14

¹²³ “Sizin için çok çalışmış olan Meryem’e selam edin.” (Bkz. Romalılara mektup 16/6)

¹²⁴ Apokrifler başlığı altında ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

¹²⁵ Yuhanna,19/26-27

devam ettiklerine dair bilgi¹²⁶ Meryem ile ilgili son nakildir. Apokriflere göre çarmıh hadisesinde kırk dokuz veya elli yaşında olduğu, bundan sonra on veya on üç yıl yaşadığı, altmış üç veya yetmiş iki yaşında öldüğü şeklinde çeşitli rivayetler vardır.¹²⁷

Meryem'in dünyaya gelmesi, hayatı, vefatı ve yaşadığı toplum ile ilgili bilgiler, Katolik Hristiyanlık açısından Meryem konusunu daha ayrıntılı ele almamıza katkı sağlayacaktır. Meryem'in konumu ve vasıfları, temel Hristiyan kaynakları olan Yeni Ahit (Dört İncil, Pavlus'un Mektupları, Diğer Mektuplar, Resullerin İşleri, Vahiy) ve Apokrifler, kilise babalarının mektupları ve genel konsil kararları ışığında irdelenecektir.

A. YENİ AHİT'E GÖRE MERYEM

Hristiyanlıkta Kutsal Kitap "Bible" (Kitab-ı Mukaddes) diye adlandırılmaktadır. O, Yahudilerin kutsal yazıları ve Hristiyan yazıları olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır. Hristiyan inancına göre Yeni Ahit, İsa'nın havarileriyle son akşam yemeğinde yaptığı sözleşmeyi temsil etmektedir.¹²⁸ İsa'dan sonraki dönemde çeşitli yazarlar tarafından yazılmış olan Dört İncil, Resullerin İşleri, Pavlus'un Mektupları, Evrensel Mektuplar ve Vahiy isimli kitaplar bir araya getirilerek oluşturulan bölüme de "Yeni Ahit" denilmiştir.¹²⁹

Hristiyanlık, vahyin "Gelenek ve Kitab-ı Mukaddes"ten nakledildiğini kabul etmektedir. Bu görevi de havariler ve onların görevlendirdikleri din adamları yapmışlardır. Çünkü din adamlarının "öğretme yetkisi" kesintisiz olarak İsa'dan

¹²⁶ Resullerin İşleri, 1/14

¹²⁷ Harman, "Meryem", s.237

¹²⁸ Aydın, "Hristiyanlık", s.78

¹²⁹ Ali İsra Güngör, "Kutsal Metin", Dinler Tarihi, A.Ü. Uzaktan Eğitim Yayınları, Ankara, 1. Baskı 2013, s.129

havarilere, havarilerden de din adamlarına intikal etmiştir. Bu miras özellikle Katolik kilisesince çok önemli kabul edilmiştir.¹³⁰ İnciller 'de İsa ve havarilerin dışındaki bazı kişilere de vahiy geldiğinden söz edilmiştir. Tanrı'nın meleği Zekeriyya'ya görünüp onunla konuşmuş, Meryem'in nişanlısı Yusuf'a rüyada ilâhî mesajlar ulaştırmış¹³¹ aynı şekilde Cebrail, Meryem'e İsa adında bir çocuğu olacağını müjdelemiştir.¹³²

İncil kelimesi, iyi haber, iyi müjde" anlamına gelmektedir. Hristiyan literatüründe ise Mesih İsa'nın öğretilerini ve onun getirdiği "müjde"yi ifade etmektedir.¹³³ Hristiyanlar dört İncil kabul etmektedirler. Bu dört İncil, Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dır. Bunların dışındaki İncilleri, Kilise Apokrif (Uydurma) İnciller olarak görmektedir.¹³⁴ İlk üç İncilin 60-85 yılları arasında yazıldığı düşünülmektedir. Yuhanna incili ise 100 yılından sonra yazılmış olup ilk üç incilin yorumlarını içermektedir.

1. Dört İncil

Buraya kadar Yeni Ahit ile ilgili özet bilgi verdikten sonra İncillerde Meryem'le ilgili yer alan ifadelerin gözden geçirilmesi yerinde olacaktır.

En eski İncil olan Markos incilinde Meryem, birinde ismiyle diğerinde ise "İsa'nın anası" şeklinde olmak üzere iki defa geçer.¹³⁵ Yuhanna'da ise Meryem'den adı verilmeden bir Kana düğününde bahsedilmiş, bir de İsa'nın haçının ayakucunda

¹³⁰ Mehmet Aydın, s.82

¹³¹ Matta, 1/20; 2/13, 19-20; Luka, 1/1122; Matta, 28/1-7; Markos, 16/1-7; Luka, 1/67; 2/25-27; Yuhanna, 20/11-13

¹³² Luka, 1/26-38

¹³³ Güngör, s. 129

¹³⁴ Mehmet Aydın, s. 82

¹³⁵ "İsa'nın anası ve kardeşleri geldiler, dışarda durup kendisine adam göndererek onu çağırdılar. Kalabalık onun çevresinde oturuyordu ve ona dediler: İşte, anan ve kardeşlerin dışarda seni arıyorlar." (Bkz. Markos 3/31)

olarak anlatılmıştır.¹³⁶ Meryem, Elizabeth'i ziyarette, İsa'yı mabede götürmede, Kudüs'te, haçın dibinde vb. çeşitli vesilelerle zikredilmişse de İncil yazarlarının ilgisi, Meryem'den ziyade İsa'nın öğretisi, mucizeleri, ölümü, yeniden dirilmesi gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştır.¹³⁷

Akalın'a göre, Matta, Markos ve Luka İncilleri incelendiğinde, Meryem'in hiçbir zaman İsa'ya inanan kadınlar arasında bile yer almadığı, çarmıhı sırtında taşımaya mecbur tutulduğu sırada İsa'nın yanında yürüyen kadınlar arasında bulunmadığı izlenimi edinilmektedir. "Askerler bunları ettiler, İsa'nın haçı yanında, anası ve anasının kız kardeşi duruyorlardı. İsa, annesine anne, işte oğlun, dedi. Sonra öğrencisine işte annen, dedi"¹³⁸ ifadesiyle, çarmıha gerildiği sırada annesinin de olduğundan yalnızca Yuhanna incilinde söz edilmektedir."¹³⁹ Diğer İncillerde ise, İsa Golgota tepesinde çarmıha gerilirken uzaktan olup biteni seyredenlerin arasında annesinin ismi geçmektedir. Bundan sonra, Resullerin İşlerindeki "Ey Galileliler, niçin göğe bakıp duruyorsunuz, sizden göğe alınan bu İsa, nasıl göğe gittiğini gördünüzse, öyle gelecektir. O zaman onlar Zeytinlik denilen dağdan şehre döndüler. Bunların hepsi, kadınlar ve İsa'nın anası Meryem ile kardeşleri birlikte olarak daima gayretle duaya devam ederlerdi"¹⁴⁰ ifadesinden sonra Meryem ismi bir daha zikredilmemiştir.¹⁴¹

¹³⁶ "Üçüncü gün Galilenin Kana şehrinde düğün oldu; İsa'nın anası da orada idi..." (Bkz. Yuhanna, 2: 1-12) "İsanın haçı yanında anası ve anasının kızkardeşi, Klopasın karısı Meryem ve Mecdelli Meryem duruyorlardı ve İsa, anasını ve yanında sevdiği şakirdi durmakta görünce anasına dedi: Kadın, işte oğlun! Ondaki sonra şakirdi dedi: İşte, ana! O saatten sonra şakirdi onu kendi evine aldı." (Bkz. Yuhanna 19:25-26)

¹³⁷ Bkz. Scheeben, s.9

¹³⁸ Yuhanna 19/26-27

¹³⁹ Kürşat Haldun Akalın, "Orta Çağın Hristiyanlık Öğretisinde Meryem Ana Yüceltmesi", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Erzurum, 2007 sayı: 27, s. 277

¹⁴⁰ Resullerin İşleri, 1/11-14

¹⁴¹ Akalın, s.277

Dört İncil’de Meryem ile ilgili zikredilen bilgiler oldukça sınırlıdır. İnciller içerisinde Meryem’e en fazla yeri ayıran Luka iken Yuhanna’da çok sınırlı bilgi bulunmaktadır. Markos’ta ise¹⁴² Meryem adı sadece İsa’nın mezarının başına gidişinde Mecdelli Meryem, Yakub’un annesi Meryem ile birlikte zikredilmiştir. Anlatım şekli açısından bakıldığında da Luka’nın dilinin daha özenli ve yumuşak olmasına karşın Yuhanna’nın doğrudan anlatımı dikkati çekmektedir.

Meryem hakkındaki Katolik öğretisi, İncillerden Luka ve Yuhanna’nın belli bölümlerine, Pavlus’un mektuplarında yer alan bazı ifadelerle dayanmaktadır. Meryem, Kurtarıcıyı alçak gönüllülikle bekleyen bakire olarak tasvir edilmiştir. Allah’ın onun için iradesini kabul etmeye gönüllü oluşu¹⁴³, Meleğe verdiği "İşte ben Allah’ın hizmetkârıyım, bana sözüne göre olsun” cevabı ile açığa çıkmaktadır.¹⁴⁴ Luka’da Elizabeth, Meryem’i "kadınların en mübareği" olarak selamlamakta¹⁴⁵ ve Meryem’i Allah tarafından seçilen ve kurtarılan alçakgönüllü inanırın en mükemmel örneği olarak sunmaktadır. Bu husus bizzat Meryem’in dilinden şöyle anlatılmaktadır: “Canım rabbi yükseltir ve kurtarıcım Allah ile ruhum sevinir. Çünkü kulunun hakir haline baktı. Zira işte, bundan sonra bütün nesiller bana mübarek diyecekler.”¹⁴⁶ Meryem’e duyulan saygı ve onu yüceltme, taşıdığı insanın yüceliğinden gelmektedir. Elizabeth’in selamlaması, bakire Meryem’e “Theotokos” sıfatıyla gerçekleşecek tapınmayı önceden bildirir niteliktedir.¹⁴⁷

¹⁴² “Orada uzaktan bakmakta olan kadınlar arasında, Galilede iken İsanın ardınca gidip kendisine hizmet eden Mecdelli Meryem ve küçük Yakub ile Yosesin anası Meryem ve Salome ve onunla bereber Yerusâlime çıkmış başka birçok kadınlar vardı...Mecdelli Meryem ve Yosesin anası Meryem onun nereye konulduğunu görüyorlardı. (Bkz. Markos 15/40,47)

¹⁴³ Scheeben, s.78

¹⁴⁴ Luka 1:38

¹⁴⁵ Scheeben, s.12

¹⁴⁶ Luka 1; 46-48

¹⁴⁷ Akalın, s.287

Meryem, Luka'da hem Allah'ın emirlerine itaatle karşılık veren ve inanan bireyi hem de kiliseyi temsil eden biri olarak anlatılmaktadır. Bakireliği, ona olan iman ve bağlılığının sembolüdür. Bakire bir şekilde hamile kalmak ve babasız İsa'yı dünyaya getirmenin toplum nazarındaki güçlüklerine rağmen kendi iradesi ile inanarak aracı olmayı kabul eder. Meryem'in Allah'ın buyruğunu¹⁴⁸ işiten ve yapanların ilki olması, onun tüm inananlar için nasıl bir örnek olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Luka'da Kutsal Ruh, Meryem Ana'ya kendisini şöyle açıklamıştır: "Ruhülkudüs üzerine inecek. Yüce Olan'ın gücü üstüne gölge salacak. Bu nedenle doğacak olan mukaddese Allah'ın Oğlu denecek."¹⁴⁹ Bu noktada üç İlahi kişi şu şekilde belirtilir: Kutsal Ruh, vücut bulma işlemi yürürlüğe koyan; En Yüce Olan, Oğul'un kendisinden doğduğu kişi; Oğul, "Yüce Olacak ve o En Yüce Olan'ın Oğlu diye çağrılacak."¹⁵⁰ Bu açıklamada da görüldüğü üzere Meryem, açıkça teslisin uknumlarından biri olarak zikredilmiştir.¹⁵¹ Meryem, "Tanrı bizimle beraber yaşayacaktır" anlamına gelen İmmanuel adını taşıyacak¹⁵² bir Oğul'a hamile kalarak yeryüzüne getirecek olan biricik bakiredir. İsa'nın insanları asli günahattan kurtarmak için Meryem'den insan tabiatını aldığı andan itibaren Meryem ve İsa, insanlık için bir kurtuluş döneminin kapısını aralamıştır. Bakire Meryem, çarmıha gerilinceye

¹⁴⁸ Scheeben, s.69

¹⁴⁹ Luka 1, 35

¹⁵⁰ "O büyük olacak, ona Yüce Allahın oğlu denecek; Rab Allah ona babası Davudun tahtını verecek." (Bkz. Luka 1, 32)

¹⁵¹ Tesliste, Baba, Tanrı; oğul, onun yeryüzündeki temsilcisi olan İsa'yı ve kutsal ruh da, tanrı ve peygamberleri arasındaki sevgi ve kutsal bağı ifade etmektedir. Bu hiyerarşideki taksimata göre babanın işi yaratılış, oğulun işi kurtuluş ve ruhun işi ise takdistir. Resmi kredonun dışındaki halk inancında ise bunun yerini Cizvit teslisi de denilen İsa- Meryem ve Meryem'in nişanlısı Yusuf almıştır. (Bkz. İnanlar, s.89) bir diğer tanımlamaya göre ise, İlahiyatçılar için teslis, Baba, Oğul ve Kutsal Ruhtan meydana gelir. Halka göre teslis ise, İsa, Meryem ve Yusuf üçlüsünden ibarettir.¹⁵¹ (Bkz. Ahmet Kahraman, Dinler Tarihi, İstanbul, Yaylacık Matbaası, 2. Baskı, 1968, s. 207)

¹⁵² "İmdi peygamber vasıtası ile Rab tarafından söylenen: İşte, kız gebe kalacak ve bir oğul doğuracak ve onun adını İmmanuel koyacaklar." (Bkz. Matta 1, 22 -23)

kadar Oğlu'yla olan birliğini sadakatle muhafaza etmiştir. O, Biricik Oğlu ile birlikte O'nun özverisine annelik ruhuyla katılmış ve haç üzerinde ölmek üzereyken, İsa tarafından Meryem, Yuhanna'ya “Anne, işte senin oğlun”¹⁵³ sözleriyle emanet edilmiştir.¹⁵⁴

Yaygın Hristiyan inancına göre Meryem, İsa Mesih'in kendisini alçaltarak insan doğası alması için¹⁵⁵, Tanrı tarafından seçilmiş bir bakiredir. Hayatında hiç bir erkekle ilişkisi olmayarak Tanrı'nın mucizesiyle hamile kalmış ve göklerde ezelden beri “Tanrı Sözü”(Logos) olarak bilinen varlığın, dünyaya gelerek giyindiği insanlığını doğurmuştur. Luka I. babda geçen “Onun yanına giren melek, “Selam, ey Tanrı'nın lütfuna erişen kız! Rab seninledir” dedi cümlesine göre Meryem, Tanrı lütfuna erişen kızdır. Kutsal Ruh'un esiniyle konuşan Meryem'in kendi sözlerine göre, “Bütün nesillerin kendisine mutlu diyecekleri biridir.”¹⁵⁶ Luka'da geçen “İşte Rabbin hizmetkârı, bu konuda, bana dediğin gibi olsun”¹⁵⁷ sözü, Tanrı ile özgür irade sahibi insanın işbirliğini ve teslimiyeti en açık şekilde örneklemektedir. Meryem'e, özgür iradesi ile Tanrı'nın isteğine itaat ederek¹⁵⁸ Havva'nın asli günaha sebep olan itaatsizliğini tersine çevirmesi nedeniyle “Yeni Havva”¹⁵⁹ denilmektedir. Meryem, kurtuluşa erenlerin ilki; Oğlundaki yeni insanlığın annesidir.¹⁶⁰ O, erdemli ve kutsal

¹⁵³ Yuhanna 19, 26 – 27

¹⁵⁴ www.katolikkilisesi.org/docs/vatikan2/lumen_gentium.pdf

¹⁵⁵ “Fakat kul suretini aldı ve insanların benzeyişinde olarak kendini hali kıldı.” (Bkz. Filipililere mektup 2: 7-8)

¹⁵⁶ “Çünkü kulunun hakir haline baktı. Zira işte, bundan sonra bütün nesiller bana mübarek diyecekler.” (Bkz. Luka 1.48)

¹⁵⁷ Luka 1: 38

¹⁵⁸ Scheeben, s.117

¹⁵⁹ Scheeben, s.3

¹⁶⁰ http://www.vatican.va/archive/ENG0015/___P53.HTM (Catechism of the Catholic Church)

bir yaşam sürdürmüştür. Luka İncili¹⁶¹ de Meryem'in kutsal olduğundan bahsetmektedir.

Meryem ile ilgili ifadelerden bir kısmı da onun Yusuf ile olan evliliği ve İsa'dan başka çocuğu olup olmaması ile ilgili bilgilerdir. İncillerde mütekerrir olarak "Rabbin kardeşleri" deyimine rastlanmaktadır.¹⁶² Ama Katolik gelenek, bu "kardeşleri" kuzenler olarak yahut Yusuf'un daha önceki bir evlilikten olan çocukları imiş gibi yorumlamış ve kilise, Meryem ile Yusuf'un evliliğinin tamama hiç ermediğini öğretmiştir.¹⁶³ Kilise babalarının yazılarında ve ortaçağ dönemlerinde, çocuğunu acısız ve mucizevi bir şekilde dünyaya getirerek, Meryem'in doğum anında bile fiziksel olarak bütünlüğünü koruduğu öğretilmiştir.¹⁶⁴ Fakat bu öğretinin temelinde, Meryem'in Hristiyanlar için anlamının, İsa'ya ve onun vücut buluşuna dayandığına dair inanış yatmaktadır. İnançlı bir birey için İsrail'in ve Kilise'nin modeli olarak Meryem, Allah'ın gelinidir¹⁶⁵, kendisini bir başkasına vermez.¹⁶⁶

2. Pavlus'un Mektupları

Hristiyanlığın ilk önemli teoloğu ve Ferisi mezhebine mensup olan Pavlus, Yahudi din adamlarının tutumlarına ve Ferisilerin aşırı kuralcılığına karşı çıkan İsa ve taraftarlarına karşı yürütülen faaliyetlere karışmıştır. Pavlus, Şam ve civarındaki İsa yanlılarını tespit edip Kudüs'teki merkezi Yahudi otoritesine bildirmek için

¹⁶¹ "Selam, ey nimete eren kız, Rab seninledir. (Bkz. Luka 1/ 28); "Melek ona dedi: Korkma, Meryem; çünkü Allah önünde inayet buldun. (Bkz. Luka 1/30); "Melek cevap verip ona dedi: Ruhülkudüs senin üzerine gelecek, Yüce olanın kudreti üstüne gölge salacak; bunun için de doğacak olan mukaddese Allahın oğlu denecektir. (Bkz. Luka 1/ 35); "Sen kadınlar arasında mübareksin, karnının semeresi de mübarektir. (Bkz. Luka 1/42; "İman eden kadına ne mutlu! Çünkü Rab tarafından kendisine söylenen şeyler tamam olacaktır. (Bkz. Luka 1/ 45)

¹⁶² "İsa halka henüz söylemekte iken işte, anası ve kardeşleri, onunla söyleşmek isteyerek dışarda durdular. (Bkz. Matta 12,46); " Mergelin oğlu ve Yakubun ,Yosesin, Yahudanın ve Simunun kardeşi, dülger, bu değil mi? Kız kardeşleri burada bizimle değil mi?" (Bkz. Markos 6,3); " Ve kardeşleri ona dediler: Buradan çıkıp Yahudiye'ye git ki, şakirtlerin de yaptığın işleri görsünler." (Bkz. Yuhanna 7,3)

¹⁶³ Scheeben, s.121

¹⁶⁴ Scheeben, s.70, 102, 111

¹⁶⁵ Scheeben, s. XXXI, 110, 119, 232

¹⁶⁶ <http://meryemana.net/books/kutsal-bakire/sayfa-5>

Şam'a bir yolculuk gerçekleştirmiştir. Ancak Şam'a yaklaştığı sırada bir vizyon geçiren Pavlus'a, gökte gözüken İsa hitap etmiş ve onu, mesajı tüm uluslara yaymak üzere görevlendirmiştir.¹⁶⁷ Kendi ifadesiyle o ana kadar tanrısal yasaya bağlı sıkı bir Ferisi olan Pavlus, geçirdiği bu vizyonla, "İsa Mesihin Peygamberi" olmuştur.¹⁶⁸

Üç yıl gibi bir inziva hayatından sonra Pavlus, İsa'nın mesajının sadece Yahudilere değil, tüm insanlara yönelik olduğunu anlamıştır. Bunun için de misyonerliğe başlamış ve ilk çağ Hristiyanlarının en büyük misyoneri olarak uzun seyahatler yapmıştır. Gezdiği her kentte, küçük Hristiyan toplulukları kurduktan sonra başka yerlere geçmiştir. Pavlus'un tesis ettiği cemaatler, dini konularda öğüt istemek, aralarında meydana gelen ahlaki yolsuzluklar hakkında çözüm için bilgi almak veya Hristiyan topluluklarının iç örgütlenmesi ile ilgili sorunları görüşmek için Pavlus'a mektup yazmayı adet haline getirmişlerdir. Pavlus'un bu mektuplara verdiği cevaplar da en eski Hristiyan yazılarını oluşturmuştur.¹⁶⁹

Pavlus'un inanişâ göre Kutsal Ruh'un esiniyle değişik kişi ve topluluklara yazdığı bu mektuplar sırasıyla, Romalılar, I. ve II Korintliler, Galatyalılar, Efesliler, Filipeliler, Koloseliler, I. ve II. Selanikliler, I. ve II. Timoteos, Titus ve Filimon'dur.

Pavlus'un Mektuplarında Meryem adı sadece bir kez "Sizin için çok çalışmış olan Meryem'e selam edin"¹⁷⁰ ifadesinde zikredilmekte, "...bedene göre Davut zürriyetinden doğmuş"¹⁷¹ cümlesiyle İsa Mesih'in dolayısıyla Meryem'in şeceresi ile ilgili bilgi verilmektedir. Meryem'in ölümü sonrası ruhen ve bedenlen göğşe alınmasına delil olarak kullanılan "...Mesih ölümü olanların ilk örneği olarak ölümden dirilmiştir. Ölüm bir insan aracılığıyla geldiğine göre ölümden diriliş de bir

¹⁶⁷ Resullerin İşleri 26: 16-18

¹⁶⁸ Mahmut Aydın, s.87

¹⁶⁹ Mehmet Aydın, s. 96

¹⁷⁰ Romalılara Mektup 16/6

¹⁷¹ Romalılara 1/3

insan aracılığıyla gelir. Herkes nasıl Âdemde ölüyorsa herkes Mesih'te yaşama kavuşacak. Fakat herkes kendi sırasında; Mesih turfanda, ondan sonra onun gelişinde Mesih'in olanlar"¹⁷² ifadelerinde de "Mesih'in olanlar" ibaresinin Meryem'i de içerdiği şeklinde bir görüş bulunmaktadır. Meryem'in Tanrı ile insanlar arasında arabulucu ve şefaatçi olarak nitelendirilmesinin imkânsız olduğunu kanıtlamak için kullanılan "Çünkü bir Allah ve Allah ile insanlar arasında bir meyanıcı vardır; insan olup cümle için kendisini fidiye vermiş olan Mesih İsa'dır..."¹⁷³ cümlesi de Pavlus'un mektuplarında yer almaktadır.

Galatyalılara mektupta Pavlus, insan olma sebebiyle İsa ile ortak bir evlatlığı paylaştıklarını vurguluyor ve bu ortak insanlığı Meryem ile ilişkilendirerek şu şekilde tanımlıyor: "Vaktin tamamıyeti gelince, biz oğulluğu alalım diye, şeriat altında olanları kurtarmak için Allah kendi oğlunu, kadından doğmuş, şeriat altında doğmuş olarak gönderdi."¹⁷⁴ Ayinlerde kullanılan bu cümle göstermektedir ki Meryem'e dayalı imanın gelişmesine en önemli etki, İsa Mesih'in Meryem'den bir parça olarak kendi kurtuluşunu insanoğlu ile paylaşması sebebiyle olmuştur. Bunun bir sonucu olarak, insanlığın geri kalanının Tanrı'nın Oğlu ile kardeş olduğuna inanılmaktadır.

Pavlus'un mektuplarında Meryem ile ilgili olarak değinilen konulardan biri de asli gûnahtan mûnezzeh olma durumudur. Katolik kilisenin öğretisine göre, Meryem anne karnında oluşmaya başladığı andan itibaren aslî gûnahtan tamamen arı kalmış ve lekesiz doğmuştur. Fakat Kitab-ı Mukaddes Meryem de dâhil olmak üzere bütün insanlığın günah işlemeye meyilli olduğunu vurgulamaktadır. "Zira mademki

¹⁷² 1. Korintliler 15/ 20-23

¹⁷³ 1. Timeteosa Mektup 2/5-6

¹⁷⁴ Galatyalılara mektup 4/ 4-6

ölüm insan vasıtasıyla geldi, ölümlerin kıyamı da insan vasıtası ile oldu”¹⁷⁵, “Nasıl bir günah adam vasıtası ile ve ölüm günah vasıtası ile dünyaya girdiyse böylece ölüm de bütün insanlara geçti; çünkü hepsi günah işlediler”¹⁷⁶ ifadelerinde de anlatıldığı üzere günah bir insan aracılığıyla, ölüm de günah aracılığıyla dünyaya girmiştir. Kitab-ı Mukaddes bunun dışında kalan tek kişinin yalnızca İsa Mesih olduğunu bildirerek Pavlus’un Mektuplarında asli günahla ilgili yer alan ifadelerin Meryem’le ilgili olarak da kullanılamayacağını göstermektedir.

3. Diğer Mektuplar (Evrensel Mektuplar)

Yeni Ahit’in Pavlus’un mektuplarından sonraki bölümü diğer mektuplardır. Bu bölümde İbranilerin, Yakub’un, Petrus’un mektupları, Yuhanna ve Yahuda’nın mektupları yer almaktadır.

Diğer mektupların yazılış amaçları ve içeriğine bakıldığında genel olarak Hristiyan imanını pekiştiren, inananları ahlaken yüceltmeyi esas alan öğütler¹⁷⁷ ve bu öğütlerin Kitab-ı Mukaddes’teki temellerine rastlanmaktadır. Mektuplarda Tanrının ile İsa Mesih’in ön planda olduğu ve Meryem’in bir defa olsun adının zikredilmediği görülmektedir.

4. Resullerin İşleri

Resullerin İşleri, Luka kitabının devamı niteliğinde olup İsa’nın göğe yükseldiği 30 ile 63 yılları arasındaki dönemi konu etmektedir. İncil’in ilk dört bölümünden sonra yer alan ve kutsal mesajın Kudüs’ten Anadolu’ya, oradan da Roma’ya yayılışını anlatan Resullerin İşleri, bu özelliğiyle bir köprü görevi görmektedir.

¹⁷⁵ “...Mesih ölümü olanların ilk örneği olarak ölümden dirilmiştir. Ölüm bir insan aracılığıyla geldiğine göre ölümden diriliş de bir insan aracılığıyla gelir. Herkes nasıl Âdemde ölüyorsa herkes Mesih’te yaşama kavuşacak.” (Bkz. 1. Korintliler, 15: 20-22)

¹⁷⁶ Romalılara mektup 5: 12

¹⁷⁷ Mehmet Aydın, s. 98, 99, 103

ve İncil'deki mektuplara zemin hazırlamaktadır. Kitap, Pavlus'un, adını zikrederek sonradan mektuplar yazdığı birçok kente yaptığı ziyaretleri anlatır. Resullerin İşleri kitabının bir diğer önemli özelliği, inananlar için ders alabileceği ilkeleri de içeriyor olmasıdır.

Resullerin İşleri, Hristiyan cemaatlerinin tarihini, yaşama şeklini ve Hristiyan dininin yayılışını anlatmaktadır. Luka'nın bu eseri, Petrus'un, Pavlus'un, Yuhanna'nın vaazlarını nakletmesi sebebiyle Hristiyan akaidi bakımından da önem taşımaktadır.

Resullerin İşleri, Yahudilikten farklı evrensel bir inanç birliği geliştirerek İsa'yı Mesih olarak kabul eden küçük bir Yahudi mezhebinden Hristiyan topluluğunun nasıl doğduğunu anlatmaktadır. Bunun için kitapta teolojik konular yer almaktadır. Yirmi sekiz baptan oluşmaktadır.¹⁷⁸ Kitap içerisinde Meryem ile ilgili doğrudan yahut dolaylı bir anlatıma rastlanmamaktadır.

5. Vahiy (Apokaliptik Yazılar)

Yeni Ahit'in bu kısmını, 1545 yılında toplanan Trent Konsili'nde Yeni Ahit külliyatına dâhil edilen, Tanrının nihai zaferi konusunda bilgi veren Vahiy kitabı oluşturmaktadır.¹⁷⁹ Yeni Ahitteki en son kitap olan Vahiy, hem üslup hem de muhteva yönünden diğer mektuplardan ve kitaplardan ayrılmaktadır. Bu eseri Yuhanna'nın, 94-95 yıllarında yazdığı düşünülmektedir.¹⁸⁰

Vahiy kitabı, tür açısından apokaliptiktir. Bu yazın türü, Tanrı'nın insanlık tarihindeki amacını açıklamayı hedef edinir. Tanrı düşmanları, simgesel olarak çoğu kez canavarlar vb. biçiminde tasvir edilir. Kitap içerisinde vizyonlar, konuşan

¹⁷⁸ Mehmet Aydın, s. 94-95

¹⁷⁹ Mahmut Aydın, s.79

¹⁸⁰ Mehmet Aydın, s.103

melekler, kıyasıya dövüşen büyük güçler, gökte yer alan tapınmadan sahneler bulunur. Sonunda, Tanrı'ya inanıp zulüm görmüş olanların öcü alınır. Vahiy kitabı tarihi, tanrı kavmi ile dünyada var olan şer güçler arasındaki sürekli bir savaş gibi yorumlamaktadır. Buna göre Tanrı kavmi cefa çekse de sonunda kötülüğü kesin olarak yenecektir.¹⁸¹

Vahiy 12. Babda¹⁸² sembolik bir tarzda güneşe sarılmış, ayaklarının altında ay ve başında on iki yıldızdan oluşmuş bir taçla beliren hamile kadının Meryem olduğu şeklinde görüşler olmakla birlikte aslen anlatılan Meryem değil, İsrail halkıdır. İlk beş yüzyıl içinde bu bölüm, Meryem ile ilgili olarak kullanılmamıştır. Yıldızlarla taçlanmış ve güneşle giyinmiş bu kadın, İsrail'in ve kilisenin sembolü olarak görülmüştür.¹⁸³ Altıncı yüzyıldan itibaren "Tanrı'nın annesi" kültünün etkisi ile bu parça aynı zamanda Meryem ile ilgili olarak kullanılmaya başlanmıştır.¹⁸⁴ Bu bölüm dışında Vahiy kitabında Meryem ile ilgili bir ifade yer almamaktadır.

B. APOKRİF METİNLERE GÖRE MERYEM

Hristiyanlığın sahih sayarak Yeni Ahit'e aldığı metinlerin yanında, sahih saymadığı, bazı İnciller ve mektuplar da vardır. Bunların en meşhurları Yahuda, Ebionitler, İbraniler ve Barnaba İncilleridir. İbrani Thomas İncili, İsa Mesih'in

¹⁸¹ Mehmet Aydın, s.104

¹⁸² " Ve Gökte büyük bir alamet, güneşle giyinmiş ve ayaklarının altında ay ve başı üzerinde on iki yıldızdan tacı olan bir kadın görüldü. Ve gebeydi ve doğurmak için eziyetle olup ağrı çekerek bağıyordu. Ve gökte başka bir alamet görüldü ve işte, yedi başı ve on boynuzu ve başları üzerinde yedi tacı olan büyük kızıl bir ejder vardı. Ve onun kuyruğu göğün yıldızlarının üçte birini sürüklüyordu ve onları yeryüzüne attı ve ejder doğurmak üzere olan kadının önünde, doğurduğu zaman onun çocuğunu yutmak için duruyordu. Ve bir oğlu, bütün milletleri demir çomakla güdecek bir erkek çocuk doğurdu ve onun çocuğu Allahın yanına ve onun tahtının yanına alınıp götürüldü. Ve kadın çöle kaçtı, orada kendisini bin iki yüz altmış gün beslesinler diye, Allah tarafından hazırlanmış yeri vardır." (Bkz. Vahiy 12/1-6)

¹⁸³ Scheeben, s.15,205

¹⁸⁴ <http://www.meryemana.net/books/kutsal-bakire/sayfa-3>

çocukluğu ve mucizeleri ile ilgili anlatılanları ve Hz. Yahya hakkındaki haberleri içerir. Thomas İncili ve Yakub'un İnciline Hristiyan bilginlerince "İsa'nın çocukluk İncilleri" denir ki bu İncillerde İsa'nın doğumu ve sonraki hayatı ve dolayısıyla Meryem'le ilgili ayrıntılı bilgiye rastlanmaktadır.¹⁸⁵

"İşaya'nın Miracı" (Ascension of Isaiah) isimli apokrif eser, "Meryem, gözleriyle hemen baktı, küçük bir bebek gördü ve şaşırdı. O şaşırdıktan sonra rahmi hamilelikten önceki ilk durumuna döndü" ifadeleriyle Meryem'in İsa'yı doğurduktan sonra bakireliğinin devam ettiğini belirten eldeki ilk doküman olması sebebiyle önemlidir. Diğer bir apokrif eser, 150'den önce yazılmış "Süleyman'ın Gazelleri"dir. (Odes of Salamon) Eserde gizli ve ağırlar olmayan tabiatüstü bir doğuma temas edilerek "Ve Bakire, birçok inayetlerle ana oldu. Ve o, bir ağı çekmeksizin doğum yaptı... Ve onu büyük bir kudretle kazandı" ifadesi dolayısıyla sonraki Mariyoloji üzerinde önemli bir rol oynayacağı gibi, onun artık tamamen beşer İsa'nın anası görünüşünden Osiris ve Horus'un Anası Tanrıça İsis'e uygun bir havaya getirildiğini de belirtmektedir.¹⁸⁶

Meryem'le ilgili olarak ikinci yüzyılı sonlarında yazılan bir diğer apokrif ise Meryem'in Doğumu İncilidir (Gospel of The Nativity of Mary). Bu İncil ve Yakub İncilindeki birçok hikâyede Meryem'in çocukluğu ile ilgili aynı bilgilere yer verilmektedir. Meryem, manevi bilgide öncü ve kendisine Tanrı tarafından özel bir kutsallık atfedilmiş olarak resmedilmektedir.¹⁸⁷ Bir diğer apokrif İncil olan Yakub İncili, 63 veya 66 yıllarında Romalılar tarafından şehit edilen İsa'nın kardeşi

¹⁸⁵ Güngör, s.131

¹⁸⁶ Kelly, s.492

¹⁸⁷ Bill Davidson, **The Early Foundations of Mariology**, 15 August 2003, s.37

Yakub’a dayanmaktadır.¹⁸⁸ Apokrif kitapların en eskisi kabul edilen Yakub’un İncili, Yunanca yazılmış olup, yirmi beş baptan meydana gelmektedir.¹⁸⁹ Yakub incili, Meryem’in babası İmran ve annesi Hanna’nın çocuk hasretleri ve Meryem’in doğuşuyla başlar, büyümesi, Hz. Zekeriyya’nın himayesine mabede verilmesi, evlilik zamanı gelince evleneceği erkekler arasında kura çekilişi, kuranın Yusuf’a çıkması, Kutsal Ruh vasıtasıyla hamile kalışı ve İsa’nın doğum hikâyeleri, Kur’an-ı Kerim’in Al-i İmran suresi 33-48 ve Meryem suresi 2-35 ayetlerine paralel ve daha ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.¹⁹⁰

Yakub’un incilinde Meryem’in doğumu öncesi ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Metne bakıldığında çok zengin bir adam olan İmran’ın (Yoahim) Rabbi için kurban sunacağı sırada, kavmi tarafından çocuk sahibi olmaması sebebiyle ilk kurban kesme hakkının ona ait olmadığı gerekçesiyle aşağılandığı, İmran’ın bu aşağılanmadan sonra nüfus kütüğünden araştırarak kendinden başka çocuğu olmayan kimseyi bulamadığı, sonra çöle çekilip kırk gün boyunca dua edip rabbinden bir evlat istediği¹⁹¹ ifadeleri bulunmaktadır. Devamında, yaşı ilerlemesine rağmen çocuk sahibi olamamış ve kavminin de aşağılamalarına maruz kalmış Hanna’nın bir defne ağacının altına oturarak ”Ey bizim babamız Allah’ım, beni bereketli kıl ve Sara’nın rahmini bereketli kıldığın ve İshak’ı, bir oğul verdiğin gibi, benim duamı da kabul et!” şeklinde dua ettiğinden bahsedilmektedir. Hanna derin bir üzüntü içerisinde evlat özlemiyle tutuşurken Rabbin bir meleği huzura gelir ve

¹⁸⁸ Yakub, incilini Herodes’in ölümünden sonra yazmıştır. Yakub’tan kastedilen Hz. İsa’nın küçük kardeşidir. Fakat bu kardeşliğin mahiyeti konusu ihtilaflıdır. Katolik Kilisesi, Yakub’u manevi kardeş; Protestan Kilisesi ise maddi kardeş kabul eder. Bazı eski kiliseler de Yakub’u, Yusuf’un önceki karısından doğma ve Meryem’in üvey oğlu kabul etmektedir. (Bkz. Sarıkçıoğlu, “**Hristiyanlarda Çocukluk İncilleri**”, s.8)

¹⁸⁹ Mehmet Aydın, s.106

¹⁹⁰ Ekrem Sarıkçıoğlu, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, Isparta, Fakülte Kitabevi, 4. Baskı, 2002, s.316

¹⁹¹ Sarıkçıoğlu, “**Hristiyanlarda Çocukluk İncilleri**”, s.9

der ki: “Hanna, Rabbin senin arzunu işitti. Hamile kalacaksın ve doğuracaksın, senin soyun bütün dünyada anılacak.” Hanna bunun üzerine ”Tanrım, Rabbim gerçektir; doğurursam, ister oğlan, ister kız olsun, onu Rabbime, Tanrıma adayacağım ki hayatının tüm günlerinde O’na hizmet etsin”¹⁹² der.

Meleğin söylediği gibi altı ay dolunca yedinci (veya dokuzuncu) ayda Hanna doğurdu. Ve ebeye dedi: “Ben ne doğurdum?” Ebe dedi: “Bir kız.” O zaman Hanna dedi: “Bugün benim ruhum yüceldi” ve çocuğa Meryem adını verdi. Meryem üç yaşına gelince İmran “İsrailoğullarının lekesiz kızını çağıralım, herkes bir meşale alsın ve yaksın, böylece çocuk geri dönmesin ve kalbi Rabbin mabedinden ayrılmasın” dedi. Ve bu şekilde Rabbin mabedine kadar yürüdü. Rahip onu aldı ve şu sözlerle takdis etti: “Rab senin namını tüm nesiller arsında yüceltsin; ahir zamanda İsrailoğullarının kefareti Rab sana vahyetsin!”¹⁹³

Babasının ölümünün ardından, Zekeriyya ile diğer bir kısım insanlar, Meryem’i bakıp büyütme hususunda ihtilaf etmişler, sonra oklarını Ürdün nehrine atmak suretiyle kura çekmişler. Kura, Hz. Zekeriyya’ya çıkmış ve O Meryem’i bakıp büyütmeyi üstlenmiştir.¹⁹⁴ Kuranın nasıl çekildiğini bazı âlimler şöyle anlatmışlardır: Meryem’in bakımını üstlenmek isteyenler oklarını Ürdün nehrine atınca Zekeriyya’nın oku, nehrin bir kenarında dikilip kalmış, su onu götürememiş, diğer okları ise alıp gitmiştir. Bu durum da, Hz. Zekeriyya’nın, Meryem’in bakımına daha layık olduğunu göstermiştir. Bir kısım âlimler de, kurada Zekeriyya’nın okunun nehirden yukarı doğru yükseldiğini, diğerlerinin oklarının ise nehre düşüp gittiğini,

¹⁹² Sarıkçioğlu, s. 11

¹⁹³ Sarıkçioğlu, s. 11, 13

¹⁹⁴ Baş, s.77

bunun da Zekeriyya'nın Meryem'e bakmaya daha layık olduğunu göstermeye delil olduğunu söylemiş¹⁹⁵ ve Hz. Zekeriyya da Meryem'in bakımını üzerine almıştır.

Yakub İnciline göre, Meryem on iki yaşına geldiğinde rahipler, Hz. Zekeriyya'ya gelerek mabede adanan Meryem'in durumunu kendilerine bildirmesini isterler. Bunun üzerine mihrapta yaptığı dua esnasında görünen melek, ondan dul erkekleri ellerinde birer asa ile toplamasını ister ve Allah'ın onlara vereceği mucize ile Meryem'in onlardan birinin zevcesi olacağını belirtir. Hz. Zekeriyya, gelenlerin asalarını alarak bu kişiler arasında seçim yapmak üzere tekrar mihraba girer. Duadan sonra asaları sahiplerine verir. Son asaya kadar bir mucize olmaz. Son asayı Yusuf'a verdiğinde asadan bir güvercin çıkar ve bunun üzerine; "Yusuf kurada rabbin bakiresi sana çıktı; onu himayene al" der¹⁹⁶ ve Yusuf Meryem'i alıp evine götürür.

Yakub incilinde anlatılan dikkat çekici bir başka husus da Meryem'in hamileliğinin o daha İsa'yı dünyaya getirmeden önce fark edildiğidir. Bu husus, Yakub İncilinde şu şekilde anlatılmaktadır: "Annas geldi ve Yusuf'a dedi: 'Yusuf bizim meşveret meclislerimizde niçin görünmüyorsun? Yusuf: "Yolculuktan yorgundum ve ilk gün dinlendim' dedi. Annas döndü ve Meryem'in hamile olduğunu gördü. Hızla rahibe koştu ve 'Senin şehadet ettiğin Yusuf, büyük günah işledi' dedi. Başrahip durumun nasıl olduğunu sorunca Annas, 'Tanrının mabedinden aldığı kızı kirletti ve onunla yatanı sakladı ve İsrailoğullarına haber vermedi' diye yanıtladı. Başrahip 'Bunu Yusuf mu yaptı? dedi. Annas'ın teklifi üzerine hizmetçiler Meryem'i mabede getirdiler. Rahip Meryem'e bunu niçin yaptın, ruhunu niçin alçalttın ve Rabbin Allah'ı niçin unuttun?' diye sorduğunda Meryem acı acı ağladı ve dedi: "Hakikaten Rabbim Allah yaşıyor, ben onun önünde temizim ve hiçbir erkek de

¹⁹⁵ Baş, s.78

¹⁹⁶ Baş, s.75

tanımıyorum” sonra başrahip Yusuf’a dönerek bunu niçin yaptığını sorduğunda o da ‘Rabbim Allah yaşıyor, ben ona karşı suçsuzum’ diye cevap verdi. Sonra başrahip Yusuf’a ‘Rabbin mabedinden aldığın kızı geri ver’ deyince Yusuf çok ağladı. Başrahip: ‘Ben size Rabbin imtihan suyunu içireceğim ve o sizin günahlarınızı gözleriniz önüne çıkaracak’ dedi. Yusuf suyu içip çöle gitti ve rahat olarak geri döndü. Meryem de suyu içip çöle gittiğinde rahat bir şekilde geri döndü. Bu onlardaki hiçbir günahı ortaya çıkarmayınca, bütün halk hayret etti. Başrahip dedi: ‘Eğer Tanrı, Rab günahınızı açığa çıkarmadıysa ben de sizi yargılamam’ dedi. Onları serbest bıraktı. Yusuf, Meryem’i yanına aldı, sevinçle eve gitti ve İsrail Tanrısına övgüde bulundu.” Daha sonraki bölümlerde ise Meryem’in doğum yapacağı sırada Yusuf’un onun yanında olduğu, ebeye bu hamileliğin Kutsal Ruh vasıtasıyla olduğunu anlatması ve ebenin de “Bugün benim ruhum yüceldi, gözlerim harikalar gördü ve İsrail’e kutsal doğdu” cümleleriyle onlara yardım ettiğinden bahsedilmektedir. Son olarak ise kâhinlerin Heredos’a gidip “Yahudilerin yeni doğan kralı nerede? Onun yıldızını doğuda gördük ve ona tazimde bulunmaya geldik” haberinin ardından kral Heredos’un önce bu çocuğu aratması, sonra kâhinlerin İsa’yı buldukları halde onu gizlediklerini öğrenmesi üzerine cellatlarını göndererek iki yaş altındaki tüm çocukların öldürülmesi emrini verdiği anlatılmaktadır. İncil’de Meryem ile ilgili olarak vurgulanan esas nokta ise, onun hem doğum sırasında hem de doğum sonrasında bekâretine bir zarar gelmediği hususudur.¹⁹⁷

Apokrif literatürde, Yusuf ve Meryem’in hayatıyla ilgili bazı bilgiler yer almaktadır. Yakub İncili’nin bir başka versiyonu olan sahte Matta Evangile de l’enfance du Pseudo-Matthieu ve Protevangile de Jacques, Livre de la nativité de

¹⁹⁷ Sarıkçıoğlu, s.16-20

Marie, *Historia Josephi fabri lignarii, La vie de la vierge et la mort de Joseph* gibi Meryem'in hayatı ve İsa'nın çocukluğu ile ilgili apokrif eserlere göre, "Yusuf Beytlehemli'dir ve kırk yaşında Melcha yahut Escha, bazı rivayetlere göre ise Salome ile evlenmiş, kırk dokuz yıl süren bu evlilikten dört oğlu, iki kızı dünyaya gelmiştir. Yakub dışındaki çocukları evlenmiş, Yusuf oğlu Yakub ile beraber yaşayıp marangozluk yapmıştır. Eşinin ölümünden bir yıl sonra mabet kâhinleri, üç yaşından beri mabette bulunan ve o sırada on iki veya on dört yaşında olan Meryem'i evlendirmek üzere Yahuda kabilesinden yaşlı ve dul bir erkek arandığını duyurunca adaylar arasına Yusuf da katılmış ve kura ona çıkmıştır."¹⁹⁸

Evangile de l'enfance du Pseudo-Matthieu ve Protevangile de Jacques'a göre, "Meryem on iki veya on dört yaşına gelince baş kâhin insanları toplar ve Meryem'in bâkire kalmak üzere kendini Allah'a adadığını, ancak mabette durmasının dinen uygun olmadığını ve kendisini himaye edecek birinin bulunması gerektiğini söyler. İsrailoğulları'nın on iki kabilesi arasında kura çekilir ve kura Yahuda kabilesine isabet eder. Yahuda kabilesinden dul erkeklerin ellerine asalarını alıp gelmeleri bildirilir. Gelenler arasında Yusuf da vardır. Zekeriyya'ya, Meryem'i emanet edeceği kişi için bu erkekler arasında kura çekmesi söylenince çekilen kura Yusuf'a çıkar. Yusuf ise yaşlılığını ve çocuklarını ileri sürerek itiraz eder; Meryem'le evliliği konusunda İsrailoğulları'nın tepkisinden çekindiğini belirtir. Ancak ilâhî bir işaret üzerine Yusuf, Meryem'i alıp evine götürür. Ardından ona, "Ben seni Rabbin tapınağından aldım ve evime bırakıp çalışmak üzere gidiyorum, fakat döneceğim: Tanrı seni korur" diyerek oradan ayrılıp Kafernahum'a gider. Altı veya dokuz ay yahut iki yıl sonra geri döndüğünde Meryem'in hamile olduğunu görünce çok

¹⁹⁸ Mahmut Aydın, s. 21

öfkelenir ve ona karnındaki çocuğun babasını sorar. Meryem hiçbir erkekle ilişkide bulunmadığını söyler. Yusuf, Meryem’i kendi evine göndermeye karar verir; fakat kendisine görünen melek Meryem’in hamileliğinin Kutsal Ruh vasıtasıyla gerçekleştiğini; doğacak çocuğa İsa adının verileceğini; onun, kavmini günahlardan kurtaracağını bildirir. Bunun üzerine Yusuf, Meryem’i kendi evinde saklamaya devam eder. Baş kâhin durumu öğrenince her ikisini de sorguya çeker ve suçsuz olduklarını anlar. İncil’e göre Yusuf, Meryem’in mucizevi şekilde gerçekleşen hamileliğinden dolayı toplumun baskısına direnerek onu terk etmeyen sâlih bir kişidir.”¹⁹⁹

C. KİLİSE BABALARININ MEKTUPLARI VE GENEL KONSİL

KARARLARINA GÖRE MERYEM

Meryem konusu, Yeni Ahit (Dört İncil, Mektuplar, Resullerin İşleri, Vahiy) ve Apokrif Metinler açısından değerlendirildikten sonra bu bölümde kilise babalarının mektupları ve genel konsil kararlarına göre irdelenecektir.

1. Kilise Babalarının Mektupları

Kilise babaları, Hristiyan öğretisini yaymak ve savunmak amacıyla yapıtlar veren, kilise bilginleridir.²⁰⁰ Kilise Babaları daha çok “Meryem’in ebedi bekâreti”, “Tanrı anası olması” ve “günahsızlığı” hususlarına değinmişlerdir.

Erken dönemlerde Meryem’e saygı konusu ile ilgili olarak en çok üzerinde durulan öğreti, Meryem’in Havva ile karşılaştırılması olmuştur. İkinci ve üçüncü yüzyıl ilk Kilise Babalarının yazılarında, özellikle Aziz Irenaeus tarafından,

¹⁹⁹ Mahmut Aydın, s. 21-22

²⁰⁰ www.katolikkilisesi.org/docs/vatikan2/lumen_gentium.pdf

Meryem'e, Mesih ile işbirliği yapan²⁰¹, ikinci bir Havva olarak önem verilmektedir. Meryem'in ikinci Havva olduğu, ilk beş yüz yıl boyunca kilise içinde Meryem'le ilgili en temel öğretilerdir.²⁰² Buna göre, Meryem'in imanlı itaati, Havva'nın itaatsizliğini ters çevirmiştir.²⁰³ Justin Martyr (II. yy) Meryem ile Havva'dan şu ifadelerle bahsetmektedir: "Bakire vasıtasıyla İsa insan oldu. Böylece şeytanda doğan itaatsizlik, meydana geldiği tarzda yok edilebildi. Çünkü Havva, bir bakire ve pak olarak, şeytandan İsa'ya gebe kaldı, itaatsizlik ve ölüm doğurdu. Fakat Bakire Meryem, Melek Cebrail ona iyi haberler verdiğinde, iman ve neşe kazanarak... şöyle cevap verdi: 'Bana dediğin gibi olsun.' Justin'e göre, kendilerine karar vermelerini gerektiren şeyler söylendiğinde her ikisi de bakire idi. Havva ilahi buyruğa uymadı ve ölüme maruz kaldı. Meryem, Tanrıya itaat etti ve böylece 'Kurtarıcının Anası' olarak iman ve sevinç kazandı."²⁰⁴ Suriyeli Ephraem'e göre Meryem, Havva'nın utanç örtüsüyle sakladığı Âdemi, kurtuluşun yeni örtüsüyle sarmıştır. Yine MS 370 tarihinde Irenaeus, Justin Martyr, Tertullian ve Jerome'nin yazdığı gibi "ölümün Havva, yaşamın is Meryem aracılığıyla geldiği"²⁰⁵ görüşü yüz elli yıl kadar takip edilmiştir. Augustine ise ölümün de hayatın da bir kadın aracılığıyla geldiğini vurgulamıştır.²⁰⁶

Meryem'e duyulan ilgi, II. yüzyıldan başlayarak özellikle Hristiyan doğuda artmıştır. Kilise babaları teolojide Meryem'e yer vermiş, onu Mesih'in annesi olması sebebiyle özel bir şekilde onurlandırmışlardır. Kilise babalarına göre Meryem'in önemi, kurtarıcıyı dünyaya getirmesi sebebiyledir ve bu da Katolik kilisesinin

²⁰¹ Scheeben, s.63,189

²⁰² Davidson, s.40

²⁰³ <http://meryemana.net/books/kutsal-bakire/sayfa-9>

²⁰⁴ Tümer, s.40

²⁰⁵ Kelly, s.493-494

²⁰⁶ Davidson, s.43-44

ilerleyen dönemlerdeki öğretilerinin oluşmasında önemli bir paya sahiptir.²⁰⁷ III. ve IV. yüzyılların tartışmaları, kiliseyi Mesih'teki ilahi ve beşeri doğaların birleşme durumu üzerinde daha derin düşünmeye zorlayınca, Meryem'in rolü de gittikçe artan bir önem kazanmıştır. O tarihten sonra ise “Kutsal Bakire Kültü” ilerleme kaydetmiştir.

a. Meryem'in Ebedi Bekâreti Konusuna Kilise Babalarının Yaklaşımı

Romalı Clement'in Korintlilere mektubu, “Didache” denilen “On İki Havarinin Öğretileri”, Barnaba'nın mektupları Meryem'den söz etmemektedir. Onu zikreden ilk yazar, piskopos Antakyalı Ignatiusdur. O, İsa'nın tanrının planıyla, Meryem'in rahminde taşınmasının hem onun beşeriyeti, hem de Meryem'in bakireliği bakımından önem taşıdığı üzerinde durmuştur.²⁰⁸ Ignatius mektuplarında, “İsa, Davut soyundandır. O, Meryem oğlu idi. O, gerçekten doğdu ve yedi içti...”²⁰⁹ “Gerçekten bir bakireden doğdu”²¹⁰ diye bahsetmektedir.²¹¹ Ignatius, İsa'nın tanrılığına karşı çıkıp tamamen insan olduğunu savunarak iki yüzyıl sonra Aryanizmin ele alacağı konuda öncülük yapmıştır. O, Efeslilere yazdığı mektupta, Meryem'in İsa'yı rahminde taşıdığını ve onun oğlunu diğer kadınlar gibi doğurduğunu belirtmektedir.²¹²

İskenderiyeli Peter, ilk defa Meryem için “ebedi bakire” deyimini kullanmıştır.²¹³ İrenaeus (130-202), Hristiyanlığın ilk büyük teoloğu olarak, Meryem'in ağırlar olmaksızın İsa'yı doğurduğunu kabul etmiştir. Ancak Tertullian (160-220), bu hususu, rahmin açılması durumuna bağlamış, İsa doğduktan sonra

²⁰⁷ Davidson, s.44

²⁰⁸ Kelly, s.492

²⁰⁹ Trakyalılara, 9; Scheeben, s.133

²¹⁰ İzmirililere, 11

²¹¹ Scheeben, s.47

²¹² Graef, C. Hilda, **Mary: A History of Doctrine and Devotion**, Sheed and Ward, 1964, s.34; Kelly, s. 492

²¹³ Kelly, s. 494

Meryem'in Yusuf'la normal cinsi yakınlıkta bulunduğunu, İncillerde bahsedildiği gibi İsa'nın kardeşleri olduğunu kabul etmiştir. Origen (185-254), Meryem'in geri kalan hayatında bakire kaldığını ve “kardeşler”den kastın Yusuf'un başka kadından çocukları olduğunu ileri sürmüştür. İsa, erkekler için; Meryem de kadınlar için bir iffet örneğidir.

Kilise tarafından Meryem'e verilen “Tanrının Anası” deyimini, “Tanrıyı doğuran” şeklinde ilk önce kullanan Origen'dir.²¹⁴ Yunanlı babalardan Eusebius (263-339), “Kutsal Ruhta bir payı olduğundan” Meryem'e “kadın peygamber”, “tamamen kutsal” demektedir. Eusebius'a göre, İsa'nın gerçek insanlığı, Meryem'in gerçek ruhu hakkında da bilgi verir.²¹⁵ İznik konsilinin önde gelen siması Athanasius, İsa'nın tanrılığını babadan, insanlığını anasından aldığını belirterek Arius taraftarlarıyla tartışmaya girmiş; Athanasius, Kayseryalı Basil(329-379) ve Nyssalı Gregory Meryem'in ebedi bekaretini kabul ederken Kudüslü Cyril bu konuda sessiz kalmıştır. J. Chrysostom, Nazianzuslu Gregory Meryem'in doğum sırasında ve doğum sonrasında da bakire kaldığını kabul etmişlerdir.²¹⁶

Poitiers'li Hilary, Meryem'in İsa'nın doğumundan sonra da bakire kaldığını, “İsa'nın kardeşleri”nin Yusuf'un önceki evliliğinden olduğunu²¹⁷ halka anlatmıştır. Zeno Meryem'in hem hamile kalmada hem de doğumda olduğu kadar, doğumdan sonra da bakire kaldığını söylemektedir.²¹⁸ Jerome, Meryem'in doğumda bakire kalmasını kabul etmezken doğumdan sonraki hayatındaki bakireliğini şiddetle savunmuştur. İsa'nın kardeşlerinin, onun kuzenleri olduğu²¹⁹, Meryem gibi Yusuf'un

²¹⁴ Tümer, s. 411

²¹⁵ Graef, s.52

²¹⁶ Tümer, s. 45; Kelly, s.495

²¹⁷ Scheeben, s.115

²¹⁸ Graef, s. 55-56, Kelly, s. 496

²¹⁹ Scheeben, s.114

da hayatı boyunca bekâr kaldığı şekilde teori Jerome'ye dayanmaktadır. O, Meryem vasıtasıyla insanlık aleminin hayatının yenilendiği, onun bekaretin mimarı ve modeli olduğunu belirtir.²²⁰ Ambrose (339-397), Meryem'in doğumu sırasında bakire kalması konusunda tereddüt geçirmişse de sonra ebedi bekaretinin savunucusu olmuştur. Onun Meryem'e içten saygısı, kusur göstermeyen, bütün faziletleri sergileyen ideal virjinliği dolayısıyladır. "Tanrının Anası" olarak ona hususi bir inayet lütfedilmesinin insanlığın kurtuluşunda rolü olduğuna inanır.²²¹ Augustine, Meryem'in ebedi bekaretini kabul etmekte²²² ve "göğe yükselmiş İsa kapalı kapılardan girebildikten sonra niçin bekâretini bozmadan onun rahminden doğmasın?" ifadeleriyle görüşlerini açıklamaktadır.²²³ "Meryem'in devamlı bakire kalmak için ya bir kararı ya da bir nezri vardı" yorumunu Latin batıda ilk koyan Augustine'dir.²²⁴ Kilise babalarından Petrus Krisologus'a göre Meryem, bir bakire olarak doğum yapmış ve doğum sonrasında da bakire kalmıştır. Krisologus'a göre, bu olağan bir olay değil, bir özelliktir; insansal değil, tanrısalıdır. Mesih'in doğuşu gereksinmeden değil, özgür bir seçimden²²⁵ kaynaklanmıştır.²²⁶ "Basil, Meryem'in ebedi bekâretini kabul etmekte ve Meryem'in bakireliği bozulmadan doğurmasını, kuşun çiftleşmeden içinden bir kuş çıkabilen yumurtalar meydana getirebilmesi örneğiyle açıklamaktadır."²²⁷

²²⁰ Kelly, s.496; Scheeben, s.112,130

²²¹ Scheeben, s.3

²²² Scheeben, s.105

²²³ Graef, s. 96

²²⁴ Tümer, s. 49, Scheeben, s.118-119

²²⁵ Scheeben, s.117

²²⁶ <http://www.meryemana.net/books/kilise-babalari>

²²⁷ Tümer, s. 47

b. Meryem'in Günahsız Oluşu ve Kilise Babalarının Yaklaşımı

Kilise babaları Meryem'in günahsızlığı hususunda bölünmüşlerdir. Meryem'in günahsızlığına kutsal kitaptan delil olmamasının yanında kilise babalarının getirdikleri deliller de zayıftır. Origen, Basil, John Chrysostom, Cyril gibi birçok kilise babası Meryem'in kişisel küçük hatalardan zarar gördüğünü öğretmişlerdir. Aynı şekilde hemen hemen bütün skolastik kilise babaları, masum hamile kalışı reddetmişlerdir.²²⁸

Ephraem (306-373), Meryem'in günahsız olduğunu savunan ilk kilise babasıdır ve bu görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: “Yalnız sen (İsa) ve senin anan her şeyden iyisinizdir. Çünkü sende bir kusur olmadığı gibi, annende de leke yoktur.” Ephraem, bir şiirinde Meryem'i “İsa'nın gelini”²²⁹ olarak nitelendirmekte, kurtuluştaki Meryem ve oğlunu bir birlik içinde tasavvur etmektedir. Meryem'le Havva'yı karşılaştırarak “Meryem, bize Havva'nın verdiği ıstırap ekmeği yerine hayat ekmeğini sundu” demektedir.²³⁰ Nazianzuslu Gregory, “İsa, ruh ve bedeniyle önce Kutsal Ruh tarafından temizlenmiş Meryem'den doğmuştur” ifadesini kullanmıştır.²³¹

Augustine, Meryem'in müstesna olarak inkarnasyon bakımından bir inayete kavuşturulduğunu ifade etmesine rağmen Meryem'in asli suçun bütün lekelerinden kurtulabilmiş olduğunu kabul etmemektedir. Meryem'in diğer insanlar gibi asli suçun altında doğduğunu, fakat onun etkilerinden ‘yeniden doğmanın inayetleriyle’ kurtulduğunu belirtmektedir.²³²

²²⁸ Norman G. Geisler – Palph E. Mackenzie, **Roman Catholics and Evangelicals: Agreements and Differences**, Paperback, Volume 1, 2004, s.310

²²⁹ Graef, s.57-58.; Scheeben, s.14, 20, 235

²³⁰ Graef, s. 58, Kelly, s.495

²³¹ Tümer, s. 46

²³² Graef, s. 98; Kelly, s.497; Tümer, s.94

İreneus, asli g nahtan m nezze  olma ve İsa-Meryem ikilisinin yeni Adem-Havva olarak nitelendirilmesi ile ilgili g r   lerini “Nasıl ki Havva,  eytanın sözü ile aldatılıp, tanrısal s ze uymadı ve Tanrı’dan uzakla tıysa, buna karşılık mele in haberi ile yönlendirilen Meryem, tanrısal s ze itaat etti. Kuca ında Tanrı’yı taşımaya hak kazandı. Demek ki biri, baştan çıkartılıp karşı geldi; diğeri ise ikna olup itaat etti. Bu şekilde bakire Meryem, bakire Havva’nın savunucusu olabildi”²³³ sözleriyle dile getirir.

c. Meryem’in “Tanrı Annesi” Olarak Nitelendirilmesine Kilise Babalarının Yaklaşımı

Hz. Meryem’le ilgili tartışmalı hususların en  onemlilerinden biri de onun Tanrı Annesi yani “Theotokos” olmasıdır. Tertullien, Saint Ambroise gibi ilk kilise babaları Meryem’in “Tanrı Annesi” olduğu inancını benimsemiştir. Ancak bu inanç IV. Yüzyılda Nestorius tarafından reddedilmiş, bunun üzerine toplanan Efes Konsili Meryem’in Theotokos olduğunu ilan etmiştir.²³⁴ Apollinarius, İsa’nın tamamen tanrı olduğunu savunmuş; Nazianzuslu Gregory de “Eğer bir kimse kutsal Meryem’i ‘Tanrının Anası’ olarak kabul etmezse tanrısızdır” şeklinde açıklamada bulunmuştur.²³⁵

Meryem’in Tanrı Anası olması konusu ile ilgili kilise babalarından İskenderiyeli Kirillos’un Mısırlı rahiplere mektubunda  u ifadeler yer alır: “Meryem Ana’ya gerçekten Tanrı’nın Annesi demeli miyiz diye soran kişiler olmasına  a ıyorum. Rabbimiz İsa Tanrı ise onu doğuran Bakire Meryem nasıl olur da Tanrı’nın Annesi olmaz... Meryem Ana, imanla inandı, imanla gebe kaldı. Kurtarıcının bizim için ondan doğması için seçildi. Mesih İsa, onda yaratılmadan

²³³ <http://www.meryemana.net/books/kilise-babaları>, s.23, Scheeben,p.36

²³⁴ Harman, ”Meryem, s.239

²³⁵ Graef, s. 64, Scheeben, p.137

önce, o Mesih İsa'da yaratıldı. Azize Meryem, Baba'nın isteğini yerine getirdi... Meryem çok mutlu idi. Çünkü Tanrı'yı doğurmadan önce, O'nu rahminde taşıdı”²³⁶

Kilise Babalarından Athanasius Bakire Meryem'den “Allah'ın Annesi” olarak bahsetmektedir. Onun Meryem ile ilgili "Birçok kez belirtmiş olduğumuz gibi, İncil'e göre İsa ebedi Tanrı, Oğul, Söz ve Baba'nın bilgeliği ve ışıldamasıdır; öte yandan son zamanlarda, esenliğimiz için, Bakire Meryem'den yani Tanrının Annesinden beden alarak insan oldu”²³⁷ ifadeleri dikkate değerdir. İstanbullu Aziz Germanus, Tanrının Bakire Annesine ait bedeninin bozulmaması ve göğe çıkmasının, Tanrısal analığına ve bakire bedeninin azizliğine uygun olduğunu "Sen, yazıldığı gibi, tümünden göz kamaştırıcısın ve bakire bedeninin tümünden azizdir, tümünden el değmemiştir, tümünden Tanrının tapınağıdır”²³⁸ ifadeleriyle belirtmiştir.

Bu noktada önemle üzerinde durulmalıdır ki, Kilise Babaları, Meryem'in, Tanrı'nın elinde yalnızca edilgen bir araç olmadığı, aksine insanı kurtarmak için özgür bir iman ve gönüllü bir itaatle işbirliği yaptığı kanısındadır. Aziz İreneus'un dediği gibi Meryem, “İtaat ederek bütün insanlık ve kendisi için kurtuluş nedeni olmuştur.”²³⁹ Kilisenin öğretisine göre, Meryem'in öneminin bu kadar büyük olmasının nedeni, dünyaya insanlar ve Allah arasındaki tek aracı olan İsa Mesih'i getirmesinden kaynaklanır. Başka hiç bir insan, vücut bulmuş Yaratıcının insan kişiliğini oluşturarak Meryem kadar büyük sorumluluk almamıştır. Bu sebeple hiç kimse saygı ve sevgiyi Meryem kadar hak etmez.²⁴⁰

²³⁶ <http://www.meryemana.net/books/cok-eski-vaazlar/>

²³⁷ Aynı

²³⁸ Aynı

²³⁹ <http://www.ymimexico.org/documents/TheEarlyFoundationsofMariology.pdf>, s.8

²⁴⁰ <http://www.meryemana.net/books/kutsal-bakire/sayfa-13>

2. Genel Konsillerin Kararları

Meryem konusunda genel konsillerin kararları ile ilgili bilgi vermeden önce konsil kavramı hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Kilise hayatının ortaya koyduğu tüm problemleri çözmek ve tartışmak üzere bir araya gelen piskoposlara veya yüksek düzeydeki din adamları kuruluna “konsil” adı verilir. Hristiyan din adamları, Hristiyanlıkla ilgili tartışmalı konuları aydınlatmak ve bir sonuca bağlamak için, tartışılacak konunun önemi ve ilgilendirdiği bölge oranında büyük toplantılar düzenlemişlerdir.²⁴¹

Hristiyan mezheplerine göre, genel konsil kriterleri değişmektedir. Tartışılacak konu, bütün Hristiyanları ilgilendiriyorsa, "Genel Konsil" yapılarak, bütün önemli kilise önderleri davet edilir. Eğer konu, sadece bir bölgenin Hristiyanlarını ilgilendiriyorsa, o bölgenin kilise önderlerinin katılacağı bir "Bölgesel Konsil" düzenlenir ve sorun tartışılır. Genel konsillere “Ekümenik Konsiller” de denir. Böyle bir toplantı, evrensel Katolik Kilisesi’nin üst düzey temsilcilerini ve piskoposları bir araya getirir. Sadece bu şartları yerine getiren bir toplantı Ekümenik Konsil olarak nitelendirilebilir. Ekümenik konsil, sadece papanın otoritesine boyun eğen piskoposları ve delegeleri bir araya getirir. Diğer kiliseler de bu toplantıda sadece gözlemcilerle temsil edilir.²⁴²

Katolik kilisesinin kabul ettiği kronolojik sıraya göre konsiller şu şekilde sıralanır:

MS 325	I. İznik Konsili
MS 381	I. İstanbul Konsili
MS 431	Efes Konsili

²⁴¹ Aydın, s. 1

²⁴² Aydın, s.4

MS 451	Kadıköy Konsili
MS 553	II. İstanbul Konsili
MS 680	III. İstanbul Konsili
MS 787	II. İznik Konsili
MS 869	IV. İstanbul Konsili
MS 1123	I. Latran Konsili
MS 1139	II. Latran Konsili
MS 1179	III. Latran Konsili
MS 1215	IV. Latran Konsili
MS 1245	I.Lyon Konsili
MS 1274	II. Lyon Konsili
MS 1311	Viyana Konsili
MS 1414	Constance Konsili
MS 1431	Bale-Ferrare-Florance Konsili
MS 1512	V. Latran Konsili
MS 1545	Trent Konsili
MS 1869-1870	I.Vatikan Konsili
MS 1962-1965	II.Vatikan Konsili

Yukarıda zikredilen konsiller içerisinde doğrudan Meryem ile ilgili olan tek konsil, Efes Konsilidir. İkinci konsil olan İstanbul Konsilinde asıl tartışma konusu, Tanrı oğlu İsa olmakla birlikte Meryem’le ilgili olarak sıkça ebedi bekâreti (ever virgin) ve Tanrının Kutsal Annesi (the Holy Mother of God) nitelendirmeleri geçmektedir.²⁴³ II. İstanbul Konsilinde (553-554) “ebedi bakire” (ever virgin) olarak Meryem’den bahsedilmiş, 649’daki Latran Konsilinde²⁴⁴, 680 yılında yapılan III. İstanbul Konsilinde ve 1566 tarihli Trent Konsili ilmihalinde Meryem’in ebedi bekâretine değinilmiştir.

²⁴³ Tanner, Norman, **Decrees Of The Ecumenical Councils**,; Sheed & Ward and Georgetown University Press, 1990, s. 553

²⁴⁴ Scheeben, s. 107,112

Efes Konsili, Nestorius’a karşı toplanmıştır. Nestorius (386-451), İsa’ya 30 yaşındayken Kelam’ın indiğini, o zamandan sonra İnsan ve Tanrı karakterlerini taşıdığını; Meryem’in, Tanrı olan İsa’nın değil, insan olan İsa’nın annesi olduğunu söylemiş ve dolayısıyla da, Meryem’e "Tanrı'nın annesi" denmesine karşı çıkmış ve Tanrı'nın doğurulmadığını belirtmiştir. Nestorius’a göre Meryem, İsa’nın ulûhiyet tabiatının değil, insaniyetinin annesidir.²⁴⁵ Bunun için Meryem, “Allah’ın Annesi” olarak çağrılmaz. O, sadece İsa’nın annesidir.²⁴⁶

İsa’nın Tanrı olarak kabul edilmesi ve İsa ile aynı özden olması nedeniyle, Tanrıyı doğuranın da Tanrılığının benimsenmesi sonucunda, Tanrı Anası (Theotokos) kavramı ortaya çıkmıştır.²⁴⁷ Theotokos vasfıyla Meryem, cisim dünyası ile görünmeyen Tanrısal âlemin birleştiği sırlı bir mekân olarak görülmüştür. Onda dünyevi ve semavi iki cevher birleşmiştir.²⁴⁸ Beşinci asrın ilk yarısında Theotokos nitelmesi büyük bir yükseliş göstermiş, şiddetli tartışmalar sonucunda genel bir kabul görmüştür. İsa’nın içindeki Tanrıya iman edildiği derecede annesi olarak Meryem’in de aynı öze ve niteliğe sahip bulunduğu öne sürülmüştür.²⁴⁹ Bu noktada önemle belirtilmelidir ki Hristiyanlar İsa’nın tanrı gücü ile kendini tanrıya adanmış bir bakire olan Meryem’den doğduğuna inanmakla birlikte Meryem’in tanrının zevcesi olduğu, ya da bir tanrısal “tohum”un Meryem’den döllendiği gibi bir tasavvurları da yoktur.²⁵⁰

Başlangıçta Meryem, İsa’nın annesi olarak görülmüş ve Tanrının anası olarak nitelendirilmemiştir, “Bakire Doğum”la başlayan bir Tanrılık niteliğinin olmadığı

²⁴⁵ <http://www.papalencyclicals.net/Councils/ecum03.htm>

²⁴⁶ Aydın, s.57; Sarıkçioğlu, s.386

²⁴⁷ Akalın, s.291, Scheeben, s.46

²⁴⁸ Sarıkçioğlu, s.335

²⁴⁹ Akalın, s.291

²⁵⁰ Sarıkçioğlu, s.339

görüşü öne sürülmüştür. Nestorius, 428 yılında cemaatten bir kısmının Meryem'e "Tanrının Anası" nitelemesiyle tapınmaya başladığı; diğer bir grubun da sadece anne olarak saygı duyduğunu fark etmiştir. Nestorius, her iki grubu birbiriyle uzlaştırmak için çok büyük bir çaba sarf etmiş, Meryem'in "İsa'nın Annesi" olarak anılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir.²⁵¹

Nestorius, Tanrının Bakire Meryem'den doğduğuna ve bu nedenle Meryem'in de bir Tanrı olarak tapınılması gerektiğine inanan kimselerin, antik dönemin çoktanrılı alışkanlıklarına yöneldiklerini ifade etmektedir. Bunların hepsine yanıt vermek için de "doğan, ölen ve gömülen bir Tanrıya dua edemem" ifadelerini kullanmaktadır. Ona göre "kadından doğan bu insan ne tamamıyla bir Tanrıdır ve ne de yalnızca bir insandır, Tanrılık niteliğiyle bütünleşmiş bir insandır." Nestorius, Theotokos ifadesini kabul etmiş görünmekle birlikte, bir anne olarak doğum nedeniyle sahip olunabilecek bir tanrısallığa karşı çıkmıştır.²⁵² O, görüşlerini şu şekilde özetlemektedir: "Teslisin ikinci uknumu olan ilahi kelimenin bir annesi vardır. Beden, ancak beden doğurur. Allah, bir kadından doğmuş olamaz. Meryem, içinde kelimenin hülul ettiği bir insan doğurmuştur. Kelime, ölümlü bir insan içinde cesetlenmiştir. Fakat o, ölümsüzdür. İçinde hülul ettiği şeyi, o diriltmiştir."²⁵³ Nestorius'un başlattığı bu akıma son vermek ve Hıristiyan birliğini korumak amacıyla İskenderiye ve Roma piskoposlarının önderliğinde 431'de Efes'te bir konsil toplanmıştır. Bu konsilde Nestorius ve taraftarları aforoz edilerek İsa'da iki tabiat (hypostatiquement) birleşmiş, insaniyette ve ulûhiyette tek uknum olmuştur. Bakire

²⁵¹ Akalın, s.292

²⁵² Aynı, s.293

²⁵³ Aydın, s.57

Meryem, bir insan annesi değil, ilahi bir uknumun annesi olarak “Tanrının annesidir” görüşü kabul edilmiştir.²⁵⁴

Meryem ile ilgili önemli ifadelerin yer aldığı bir diğer ekümenik konsil, Kadıköy Konsilidir. (8 Ekim-11 Kasım 451) Kadıköy Konsili, Batı Ortodoksları, Roma Katolikleri ile birçok diğer batı Hristiyanlarının 4. Ekümenik Konsili olarak kabul edilir. Konsilde İsa’nın hem tam anlamıyla insan hem de tam anlamıyla ilâh olduğu tanımlamasını yapan "Kadıköy Amentüsü" ortaya atılmıştır. Kadıköy Konsili, yalnızca İsa’nın iki tabiatını değil, Meryem’in de Tanrı Anası nitelemesini imanın gereklerinden saymıştır. Konsil beşinci oturumunda, Bakire ile ilgili tartışmalara son noktayı koymuştur. “Tanrının Annesi” nitelemesinin Meryem’in de bir Tanrı olduğu imanına temel oluşturacağı ve Meryem tapınmasına öncelik kazandıracığı eğilimi üzerinde durulmaksızın Kadıköy Konsili imanı şu şekilde tanımlamıştır:

“...Tanrısallıkta Babasıyla beraberdir ve zamanın öncesinde yaratılmış bir haldedir; son günlerinde inananlar için ve onları kurtarmak için Meryem'den, Bakire'den, Tanrının Annesinden insan olarak doğmuştur. Tanrısallıkta ve insanlıkta bir ve aynı olan İsa; Oğul, Rab olarak vardır. İsa’nın Tanrısallığına ve insanlığına, yani iki doğallığına, hiçbir kuşku ve şaşkınlığa uğramaksızın hiçbir dönüşüm halini kabul etmeksizin, bu iki doğanın da bölünmüşlüğüne asla ihtimal dahi vermeksizin, iman edilmesi beklenmektedir...”²⁵⁵

Kadıköy Konsili'nde alınan karara göre, İsa'da hem insani hem de tanrısal özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler, Meryem İsa'yı doğurmadan önce de bulunmaktaydı. İsa, Tanrı olarak Baba ile aynı özden; insan olarak da günahlar hariç insanlarla aynı özdedir. Dolayısıyla Meryem, sadece insan olan İsa'nın değil, Tanrı

²⁵⁴ Aydın, s.57; Scheeben, s. XXVIII

²⁵⁵ Akalın, s.298; Scheeben, s.107

olan İsa'nın da anasıdır ve ona “Tanrı Anası” anlamına gelen Theotokos denilmelidir. İsa'nın insani ve tanrısal olan bu farklı doğaları, hiçbir şekilde değişime uğramayıp kendi özelliklerini muhafaza etmişlerdir.²⁵⁶ İsa Mesih'e atfedilen bu tanrısallığın kökenine bakıldığında, İsa Mesih'in Meryem'e kutsal ruh vasıtasıyla getirilip Meryem'in babasız hamile kaldığı hakkındaki İncil haberleri²⁵⁷ ve vaftizde “Allah'ın ruhunun güvercin gibi inip üzerine geldiğini gördü ve işte göklerden bir ses dedi: “Sevgili oğlum budur, ondan razıyım”²⁵⁸,” Sen Allah'ın oğlu isen”²⁵⁹ ifadeleri ve bazı havarilerin ona ulûhiyet atfetmesi, ölümden dirildiği haberleri vb. bazı mezheplerin İsa'yı Tanrısal varlık olarak görmesine ve yorumlamasına sebep olmuştur.²⁶⁰

Kadıköy Konsilinde Meryem'e resmi olarak “aiparthenos”(ebedi bakire) lakabı verilmiştir. İki yüzyıl sonra 649'da Latran Konsilinde Papa Martin I (Ö. 655), kilisenin bir inanç esası olarak Meryem'in ebedi bakireliğini (Perpetual Virginity) ilan etmiştir.²⁶¹

Efes ve Kadıköy Konsillerinden sonra, Meryem'in ilahi analığı ve ebedi bakireliği, doğuda ve batıda kabul edilmesine rağmen onun günahsızlığı ve ahlaki lekesizliği konusunda tereddütler devam etmekteydi.²⁶² Efes Konsilinden itibaren,

²⁵⁶ <http://www.papalencyclicals.net/Councils/ecum04.htm>

²⁵⁷ “İsa Mesih'in doğması da şöyle oldu: anası Meryem Yusuf'a nişanlanmış olduğu halde, buluşmalarından önce Ruhülküdüsten gebe olduğu anlaşıldı. (Bkz. Matta 1,18)

²⁵⁸ “Ve İsa vaftiz olunup hemen sudan çıktı ve işte, gökler açıldı ve Allahın ruhunun güvercin gibi inip üzerine geldiğini gördü ve işte, göklerden bir ses dedi: Sevgili oğlum budur, ondan razıyım.” (Bkz. Matta 3/16-17)

²⁵⁹ “Ve şeytan gelip ona dedi: Eğer sen Allahın oğlu isen söyle, bu taşlar ekmek olsun.) (Bkz. Matta 4/3); “Eğer sen Allahın oğlu isen kendini aşağı at; çünkü yazılmıştır.”(Bkz. Matta 3/6)

²⁶⁰ Sarıkçıoğlu, s.307

²⁶¹ Tümer, s. 53, Scheeben, s.107,112

²⁶² Tümer, s. 54; Kelly, s.449

Meryem’e bağıllık gittikçe artıp ikonlara tapınmaya dönüşünce VII. yüzyılda ikonoklast²⁶³ hareket görülmeye başlamıştır.²⁶⁴

Efes ve Kadıköy Konsillerinden sonra, II. Vatikan Konsiline kadar yapılan konsillerde Meryem’e ayrı bir önem verilmediği, uzun uzun anlatmak yerine yalnızca bir iki cümle ile konuya değinildiği görülmektedir. II. İstanbul Konsiline (553) göre, Meryem, Tanrının kelamı olan Mesih’in, cennetten dünyaya inerek bedenini aldığı, “Tanrının Annesi”dir, daima temiz, kutsal ve şanlıdır.²⁶⁵ 649 yılındaki Latran Konsili, Meryem’den “masum (tertemiz) Meryem” diye bahsetmektedir.²⁶⁶ III. İstanbul Konsilinde (680-681) ise şu ifadeler yer almaktadır: Mesih, insanlığın kurtuluşu için Kutsal Ruh ve bakire Meryem’den dünyaya gelmiştir. Her iki tabiatı kendinde bulundurup bunlar arasında herhangi bir ayrılık ve bölünme olmayan Lord İsa gibi Meryem’e de saygı duyulmalı ve “Tanrının Annesi” olarak çağırılmalıdır.²⁶⁷ Meryem, kusursuz anne, Tanrının annesi, bütün azizler gibi, havariler, elçiler ve şehitler gibi onurlandırılmaya ve saygıya layıktır.²⁶⁸ Latran Konsili (1215) kararlarına göre, Tanrının oğlu İsa Mesih üçlemenin bir parçası olarak Kutsal Ruh ve bakire Meryem’in işbirliği sonucu, ruhen ve bedenen insan şekline girmiş, hem insani hem de tanrısal iki tabiatı kendisinde birleştirmiş ve böylelikle insanlığın kurtuluşuna kendini adanmıştır.²⁶⁹ 1439’daki Basel Konsili Meryem’in masumiyetini

²⁶³ Bizans kilisesi, kilise binalarını İsa, Meryem ve kilise babalarının resim ve freskleriyle süslüyor ve bu resimlere büyük saygı gösteriliyordu. İkonların konuştuğuna, hareket edip kuru kuyuların sularını çıkardığına, hastaları iyileştirdiğine inanılmakta ve bu sebeple öpülüp süslenmekteydi. İmparator 3. Leon (680-741) devrinde bazı Hristiyanlar, bu resimlere saygı göstermenin Hristiyanlara yakışmadığını, bir tür putperestlik olduğunu iddia ederek yeni bir akım başlattılar. İmparator 3. Leon’un 725’te bu imaj tapınmasını yasaklaması üzerine ikonlar parçalanıp yıkılmaya başlandı. 757 İstanbul konsili de bu kararı teyit edip puta tapıcılığı şeytan işi görerek reddetti. Kiliselerde resimlere yer verilmesine karşı çıkanlara “ikonoklast”(putkıran) adı verildi. (Bkz. İnanlar, s.105-106)

²⁶⁴ Tümer, s. 55

²⁶⁵ Tanner, s. 114-6-7

²⁶⁶ Scheeben, s.107

²⁶⁷ Tanner, s. 127

²⁶⁸ Tanner, s. 168

²⁶⁹ Tanner, s. 230 (Ayrıca Bkz. Scheeben, s. 63)

desteklediğini ilan etmiş; Trent Konsili (1545) de Meryem'e "masum bakire" şeklinde işaret etmiş ama bunu bir dogma olarak ilan etmemiştir.²⁷⁰ Meryem'in masum hamile kalışı ancak 1854 yılında papa IX. Pius tarafından bir dogma olarak ilan edilmiştir.²⁷¹

Trent Konsilinde (1545) Kutsal Kitaba atıf yapılmamakla birlikte gerek gelenekten getirilen deliller gerekse kilise babalarının görüşlerinden yapılan alıntılarla tüm insanlığın asli günahın lekesine bulaştığı ancak kutsal bakire Meryem'in bu günah ve her türlü günahın lekesinden münezzehe olduğu inancı şu ifadelerle dogmatik olarak vurgulanmıştır: "Temize çıkarılmış hiç kimse tüm hayatı boyunca bütün günahlardan masum olamaz, hatta küçük günahlardan bile, yalnızca tanrıdan özel bir ayrıcalığın, kilisenin de savunduğu gibi, kutsal bakireye verilmiş olması müstesnadır."²⁷² Böylelikle Trent Konsilinde Meryem, asli günahın evrenselliğinden hariç tutulmuştur.²⁷³

Meryem'le ilgili olarak bahsedilmesi gereken bir diğer konsil de II. Vatikan Konsilidir. Bu konsil, Meryem'le ilgili inançlara daha eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşabilmeyi sağlaması açısından önemlidir. 21 Kasım 1964'de yayınlanan "Lumen Gentium" adlı kararnamede, II. Vatikan Konsili, Meryem teolojisine uzun bir bölüm ayırmıştır. Böylece II. Vatikan Konsili (1962-1965) bakire Meryem'i yeniden kilise sırrının merkezine yerleştirmiş ve bu husus Katolik amentüsünde "O, biz insanlar ve bizim kurtuluşumuz için gökten indi. Kutsal Ruh vasıtasıyla bakire Meryem'den bedenleşti"²⁷⁴ ve böylece insan haline geldi. Allah'ın oğlunun annesi

²⁷⁰ <http://www.papalencyclicals.net/Councils/ecum04.htm>

²⁷¹ G. Geisler – E. Mackenzie, s.306

²⁷² G. Geisler – E. Mackenzie, s.309

²⁷³ Mc Brien, Richard P., s. 1089

²⁷⁴ Scheeben, s.68

olan Meryem, babanın tercihli kızı²⁷⁵ ve kutsal ruhun mabedi idi. Tam bir itaatle, inanç hürriyeti içinde Allah'ın kurtuluş gayesine iştirak eder, o inayet doludur"²⁷⁶ şeklinde ifade edilmiştir. Anne ve oğulun kefarete olayında birleşmesi hakkında II. Vatikan Konsili, "O, analık ruhu ile İsa'nın çarmihına ortak olur. Böylece Meryem, doğurduğu kurbanın boğazlanmasına boyun eğer. Nihayet, her türlü orijinal hatadan korunmuş olan temiz bakirenin ruhu ve bedeni yükselir. Günahın, ölümün galibi Rabler Rabbi olan oğluna tamamen benzemek için, Meryem Rab tarafından dünyanın kraliçesi olarak tebcil edilmiştir. Böylece Meryem de göktedir. İsa'nın göğe çıkışı, onu da oraya çekmiştir. Bunun için Meryem, Hristiyan cemaat için kurtuluş işareti olmuştur. O, hayatında, anne aşkının modelidir. Bundan dolayı II. Vatikan Konsili, Hristiyanları Meryem'i "Allah'ın annesi" olarak telakki etmeye davet etmiştir"²⁷⁷ ifadelerini kullanarak Meryem'le ilgili birçok tartışmalı konuya son noktayı koymuştur. Ayrıca konsilin sonunda papa VI. Paul, Meryem'i "kilise annesi" olarak kabul eden dogmatik bir yasa ilan etmiştir.²⁷⁸

Lumen Gentium kararında üzerinde durulan esas nokta, Meryem'in Tanrının kendisine verdiği yüce görevi tam bir itaatle kabullenmesi ve bu görevi başarıyla yerine getirmesi sebebiyle bütün yaratılmışlardan daha üstün olduğu noktasıdır. Konsil kararında "Bakire Meryem, Melek'in duyurusunun hemen ardından Tanrı'nın Kelamını yüreğine ve bedeninin içine kabul ederek, dünyaya Hayatı getirmiş ve Tanrı olan Kurtarıcının hakiki annesi olarak tanınıp onurlanmıştır. Doğacak oğlu tarafından kazanılacak meziyetlere dayanarak, yüce bir şekilde kurtulmuş bulunan Bakire Meryem, Tanrı'ya çözülmüş, sıkı bağlarla birleşmesi ve kendisine Tanrı'nın

²⁷⁵ Scheeben, s.169

²⁷⁶ http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_en.html

²⁷⁷ Aynı

²⁷⁸ Aydın, s.66

Oğlu'nun Annesi olmanın yüce görevi ve liyakatinin bahşedilmesi nedeniyle, Tanrı'nın en sevgili kızı²⁷⁹ ve Kutsal Ruh'un Tapınağı sayılmakta, bu mükemmel lütfun armağanı dolayısıyla yersel ve göksel diğer bütün yaratıkların üstünde yer almaktadır²⁸⁰ ifadeleri yer alır. Görüldüğü üzere Meryem, kilisenin temsil edebileceği en yüce şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ifadelere göz atıldığında Katolik Kilisesinin, Meryem'i kutlu ve saygın bir anne olarak kabul etmesi ve buna amentüde yer vermesi yadırganmamalıdır.

Katolik inancında Meryem, Kutsal Ruh tarafından şekillendirilmiş bir şahsiyet olmakla birlikte olağanüstü özelliklere sahiptir. Bu vasıfları ile Meryem, Havva'nın sebep olduğu ilk günah ve ölümden kurtulabilmesi için, insanoğluna kendi öz oğlunu feda edebilecek kadar özverili ve tüm insanlık için büyük bir hayır sahibi olarak resmedilmektedir.²⁸¹ Meryem, Tanrı'nın emri üzerine elçi Melek tarafından selâmlanmakta²⁸² ve elçiyi “İşte Efendi'nin Hizmetkârı, sözlerin bende gerçekleşsin”²⁸³ diye yanıtlamaktadır. Böylece Meryem, Tanrının kendisine verdiği bu ağır görevi memnuniyetle kabul ederek, “Mesih'in Annesi” olmuş, Tanrı'nın lütfu ile Oğlu'nun kurtuluş faaliyetine katılarak ve onunla birlikte hizmet ederek, Mesih İsa'nın tebliğine “Efendi'nin Hizmetkârı” olarak kendini adanmıştır.²⁸⁴

Lumen Gentium'da Meryem'le ilgili olarak zikredilen bir diğer husus, Meryem'in göğe yükselmesidir: “Sonunda, asli günahın her türlü lekesinden korunmuş olan Bakire Meryem, dünyevi yaşam süresini tamamladığında, beden ve ruhen göksel şan ve şeref katını yükseltmiş; ölümü ve günahı yenen, Hükümdarların

²⁷⁹ Scheeben, s.169

²⁸⁰ http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_en.html , Ayrıca Bkz. Scheeben, s.230

²⁸¹ Scheeben, s. XXIV

²⁸² Luka 1/28

²⁸³ Luka 1/38

²⁸⁴ www.katolikkilisesi.org/docs/vatikan2/lumen_gentium

Hükümdarı olan Oğlu'na²⁸⁵ her konuda, tam anlamıyla benzer hale gelmesi için, Efendimiz tarafından, Evren'in Kraliçesi ilan edilerek şereflendirilmiştir.”²⁸⁶ Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Meryem'in ölümünün ardından göğe yükseldiğine inanmak, Katolikler için bir gerekliliktir. Bu konuda, diğer Hristiyan mezheplerinin Katolikler ile aynı görüşte olmadıkları ve bunu Kitab-ı Mukaddes ve gelenekten getirdikleri deliller ile açıkladıkları görülmektedir.

Konsil kararına göre, Bakire Meryem'in insanlara karşı olan analık işlevi, Mesih İsa'nın tek olan aracılığını hiçbir şekilde azaltmamakta, gölgelememektedir. Çünkü Kutsal Bakire'nin insanlar üzerindeki olumlu etkisi, herhangi bir gereklilikten değil, Tanrı'nın onayından doğup Mesih İsa'nın aracılığı üzerine temellenmektedir. Hristiyan teolojisinde, Meryem'e duyulan aşırı bağlılık zaman zaman tenkit edilmekle birlikte bu durum, oğlu İsa Mesih'e insanların bakış açılarını olumsuz etkilememiş ve İsa'yı insanlar nazarında yetersizleştirmemiştir. Bilakis Meryem ana figürü, oğlunun her an yanında olmuş, güçlü bir imanla onu desteklemiş ve oğlunun kurtarıcı rolünde pekiştirici bir rol üstlenmiştir.²⁸⁷

Meryem'in Hristiyanlık tarihindeki eşsiz rolü, İsa'ya hamile kalışında Tanrının emrini tam bir itaatle kabul edişinden başlamış ve İsa'nın çarmıha gerilişi anında da aynı teslimiyetle devam etmiştir. O, insanların günahına kefarete olarak canından bir parçayı feda eden ve oğlunun açtığı kurtuluş yolunda, her bir inananı ebedi saadete ulaştırmayı hedefleyen bir anne olarak tüm Hristiyanlar için bir aracı, yardımcı olarak telakki edilmiştir. Meryem ile ilgili olarak Hristiyan mezhepleri

²⁸⁵ “ Ve esvabı üzerinde ve kalçası üzerinde Kralların Kralı ve Rablerin Rabbi diye yazılmış bir isim vardır. (Bkz. Vahiy 19,16)

²⁸⁶ http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vatii_const_19641121_lumen-gentium_en.html

²⁸⁷ Aynı

arasında görüş ayrılıkları²⁸⁸ olmakla birlikte genel olarak bakıldığında, Katolikler nezdinde Kutsal Bakire Meryem'in bir kült haline geldiği görülmektedir. Bu inanişaya göre Meryem, tüm günahkârların ve sıkıntıda olanların kendisinden şefaath bekleyeceği bir kurtarıcı konumuna yükseltilmiştir.²⁸⁹ Çünkü Meryem, tüm insanlardan ve meleklerden üstün kılınmıştır. İnsanlığın kurtarıcısına beden vermesi sebebiyle, kıyamete kadar tüm insanlar için saygın ve mübarek kabul edileceği bizzat kendi cümleleriyle ifade edilmiştir. Lumen Gentium isimli kararın 66. maddesinde bu durum şöyle özetlenmektedir: “Tanrı’nın çok Kutsal Annesi olması, Tanrı lütfunun kudretiyle, oğlundan sonra bütün meleklerin ve insanların üzerine yükseltilmiş olan Meryem, haklı olarak özel bir kült ile Kilise tarafından onurlandırılmaktadır.”²⁹⁰

Öte yandan II. Vatikan Konsili, din adamlarına, vaizlere ve konu ile ilgilenenlere, “Tanrı’nın Annesi’nin” vasıflarını incelerken, dar görüşlülükten veya gereksiz abartmalardan özenle kaçınmayı tavsiye etmektedir. Din adamları ve ilimle uğraşanların buradaki vazifeleri öncelikle İsa ve annesi Meryem’in doğru bir şekilde araştırılıp tanıtılması ve onlarla ilgili yerine getirilmesi gereken görevlerde, halka

²⁸⁸ Katolikler ve Ortodokslar Meryem’in sürekli bekâretini ve onun “Theotokos” olarak nitelendirilebileceğini savunurlar. Calvin ve Luther ise Meryem’in ebedi bekâreti ile ilgili bir itirazda bulunmazken Theotokos lakabını kullanmak yerine “İsanın anası” ifadesini kullanmıştır. Calvin, Meryem’in doğum öncesi bekâretini kabul edip onun bakirelik nezriyle Yusuf ile evlendiğini kabul etmemekte, Meryem’in yüceltilmesi ile ilgili bir açıklama yapmamaktadır. Meryem’e yöneltilen dualara ve onunla ilgili önemli gün ve kutlamalar ile onun resim ve heykellerine gösterilen saygı konusunda Katolikler ve Ortodokslar büyük ölçüde birbirine benzemekle beraber Protestanların bu konuda tamamen zıt bir konumda olduğunu söylemek gerekmektedir. Ortodokslara göre İsa’nın kardeşleri Yusuf’un bir başka kadından çocukları olup Katoliklere göre ise bu çocuklar Meryem’in yakın akrabalarının çocuklarıdır. Katolikler için Meryem’in resim veya heykelinin bulunduğu yerlerde mucizevi iyileşmeler gerçekleşmekte, Meryem yakın tarihte bazı insanlara kendini göstermekte ve onlara telkinlerde bulunmaktadır. Ortodoksların sessiz kaldığı bu konuda Protestanların kesinlikle bunu kabul etmediği bilinmektedir. Meryem’in asli günahattan uzak olduğu hayatı boyunca günahattan uzak kaldığı ve ruhu ve bedeniyle göğe yükseldiği Katolikler açısından şüphe götürmez bir gerçek iken Calvin ve Luther Meryem’in günahsızlığını kabul etmemektedir.

²⁸⁹ Scheeben, s.7, Mahmut Aydın, “Hristiyanlık”, s.109

²⁹⁰ http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_en.html

doğru bir şekilde kılavuzluk edilmesidir.²⁹¹ Konsilin tavrı, Meryem ile ilgili inanış ve uygulamalarda, birbirinden ayrı düşmüş tüm inanırları kucaklayan bir tutum sergilemek ve bu ayrılıkları körükleyecek her türlü tutum ve davranıştan uzak durmak şeklinde özetlenebilir. Aynı zamanda konsil, Meryem'e duyulan bu bağlılığın, aşırılıktan uzak olmasını, körü körüne bağlılıktan ziyade bilgiye, hakiki imana ve samimiyete bağlı bir inanç geliştirmeyi hedeflemektedir.

²⁹¹ http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_en.html

İKİNCİ BÖLÜM

KATOLİK KAYNAKLARDA VE KATOLİK GELENEKTE MERYEM

A. KATOLİK KİLİSESİNİN DOKÜMANLARINDA MERYEM

Birinci bölümde tüm Hristiyanlar için bağlayıcı bir önemi olan temel kaynaklar Yeni Ahit, Kilise Babalarının Mektupları ve Konsil Kararlarına göre incelenen Meryem konusu, bu bölümde Katolik geleneğin yayınlanmış resmi dokümanları mahiyetinde olan Papalık Genelgeleri, Apostolik mektuplar, Katolik ilmiyali açısından incelenecektir. Daha sonra Meryem’le ilgili tartışmalı konular başlığı altında onun kutsal bakire oluşu, İsa’ya hamile kalışı, günahsızlığı, ölümü sonrası ruhen ve bedenen göğe alınması, Tanrı ile insanlar arasında aracı olması ve yüceltilmesi konuları delilleri ile birlikte irdelenecektir. Bölümün sonunda yer alan “Meryem Dindarlığının Tarihsel Boyutu” başlığı altında da birinci yüzyıldan başlayarak yirminci yüzyıla kadar gerek inanç gerekse uygulamalarda Meryem dindarlığının geçirdiği süreç ana hatlarıyla özetlenerek, Meryem’in sıradan bir insan iken tapınılacak hale gelmesinin yönlendirici sebepleri üzerinde durulacaktır.

Kutsal metinlerde Meryem, Tanrı’ya itaat eden, şefkatli ve sevgi dolu bir insan olarak tasvir edilir. Fakat Katoliklerin Meryem’le ilgili kullandıkları unvanlar ve hikâyeler, Kitab-ı Mukaddes’te değil, mitoloji kitaplarında görülmektedir. Bu durumda, Katoliklerin kutsal metinlerden ziyade geleneksel öğretilere bağlı kaldıklarını, Meryem’le ilgili görüş ve inançlarının da bu durumdan etkilendiğini ifade etmek gerekmektedir. Meryem ana tapınması, Meryem yoluyla İsa’ya, İsa sayesinde de Tanrıya ulaşılabilceği fikrini telkin etmektedir. Katoliklerin öncülük ettiği Meryem anadan tanrıya uzanan bu dindarlık; Meryem’in aracılık rolünü

vurgulamakta, bu sebeple Katolik öğretileri, aşırı ölçüde Meryem üzerine odaklanmaktadır.²⁹² Tümer'e göre “ Meryem, doğu ile batının geçmişten günümüze müennes saydıkları ürün verme, yumuşaklık, nezaket, kabul etmek, şefkat, hoşgörü, gibi birçok özelliği temsil etmiş ve o 2000 yıldır Hıristiyan kültürünün içinde aktığı bir mit olarak yaşamıştır.”²⁹³

Katolik gelenekte Meryem’le ilgili olarak üzerinde en çok durulan ve birçok tartışmaya sebep olan konulardan ilki, Meryem’in ebedi bekâretidir. Katolikler, İsa’nın Meryem’in bakire kalacak şekilde doğduğuna, Meryem’in mucizevi olarak rahmi açılmadan, kızkılık zarar gelmeksizin ve acısız bir şekilde doğum yaptığını inanmaktadırlar.²⁹⁴ Katolik öğretisine göre, Meryem tanrıdan özel bir lütuf olarak asli gûnahtan ve her türlü gûnahtan uzak bir şekilde hamile kalmanın yanı sıra tüm şehvi arzulardan arınmış bir haldedir. Konu, Trent Konsilinde “Tanrıdan özel bir ayrıcalığın, kutsal bakireye verilmiş olması dışında hiç kimsenin hayatı boyunca bütün gûnahlardan masum olamayacağı”²⁹⁵ ifadesiyle açıklığa kavuşturulmuş ve 1854 yılında papa IX. Pius, “Ineffabilis” adlı bildirisinde Meryem’in asli gûnahtan münezzehe olduğunu dogmatik olarak ilan etmiştir. Roma Katolik öğretisine göre, kutsal metinlerde bu konuda en çok kullanılan delil olan “selam sana, lûtfâ mazhar olan!”²⁹⁶ cümlesinde de ifade edildiği gibi kişisel ahlaki noksanlıklar lûtfâ mazhar olmakla bağdaşmayacağından Meryem’in hiç gûnah işlememiş olduğu fikrine varılmıştır.²⁹⁷ Meryem’in gûnahsızlığı kadar dikkat çeken bir diğer tartışmalı konu ise, Katoliklerin Meryem’in ölümünden sonra beden ve ruhen göğe alındığına

²⁹² Akalın, s.272

²⁹³ Tümer, s.3

²⁹⁴ G.Geisler – E. Mackenzie, s.300; Scheeben, s.104

²⁹⁵ G.Geisler – E. Mackenzie, s.309

²⁹⁶ Luka 1:28

²⁹⁷ G.Geisler – E. Mackenzie, s.309

(Assumption) inanmalarındır. 1950’de Roma Katolik kilisesi, “... Kutsal bakirenin oğluyla birlikte olan mücadelesi de onun bakire vücudunun yücelmesiyle son bulacaktı”²⁹⁸ ifadesiyle Meryem’in ölümü sonrası göğe yükseldiğini resmi olarak ilan etmiştir.

Katolik teolojiye göre Mesih, tanrı ile insan arasında tek aracı²⁹⁹ olmasına rağmen bu durum Mesih’in altında ikincil bir aracıyı hariç kılmaz. Aquinas bu durumu şöyle açıklıyor: “Yeni Ahit’e göre insanlarla tanrıyı mükemmelen birleştirmek Mesih’e aittir.”³⁰⁰ Dolayısıyla Mesih tek başına tanrı ile insan arasındaki mükemmel aracıdır. Fakat bu durum diğerlerinin tanrı ile insan arasında belirli bir şekilde aracı olarak isimlendirilmelerine engel olmaz, çünkü onlar, hazırlayarak ve hizmet ederek... insanları tanrıya bağlama işine iştirak ederler.”³⁰¹ Dolayısıyla Meryem de oğlundan sonra ikincil bir aracı olarak Katolik gelenekte yerini almıştır.

Katolik kilisesinin öğretisine göre, Tanrının annesi olarak onun saygınlığından ve lütfi mazhar oluşundan dolayı Meryem için özel bir yüceltme gerekmektedir. Ancak Katolik âlimler, bu yüceltmenin tanrıya has olan tapınmadan aşağıda, meleklerle ve diğer azizlere has olan yüceltmeden daha yukarıda olduğuna dikkat çekmektedirler.³⁰² Katolik Hristiyanların Amentüsünde Meryem’le ilgili başlıca şu üç esas yer alır: O, bir Theotokos’tur. Yani Tanrı Doğuran, ebedi bakire bir anadır. Tıpkı biricik oğlu İsa Mesih gibi asli günahattan azade kılınmış bir

²⁹⁸ G.Geisler – E. Mackenzie, s.311

²⁹⁹ “Çünkü bir Allah ve Allah ile insanlar arasında bir meyancı vardır; insan olup cümle için kendisini fide vermiş olan Mesih İsadır...”(Bkz. 1. Timeteosa Mektup 2/5-6)

³⁰⁰ “Fakat her şey Allahtandır; o, Mesih vasıtası ile bizi kendisiyle barıştırdı ve barışma hizmetini bize verdi; yani, kendisiyle dünyayı barıştırarak suçlarını onlara saymayarak ve bize barışma kelamını teslim etmiş olarak Allah Mesihte idi. (Bkz. 2. Korintoslulara 5/19)

³⁰¹ G. Geisler – E. Mackenzie, s.317; Scheeben, s.236

³⁰² G.Geisler – E. Mackenzie, s.320

kimsedir. (Immaculate Conception) Ölümünden sonra, oğlu gibi hem beden hem de ruhen Tanrı katına yükseltilmiştir. (Assumption of Mary)³⁰³

1. Papalık Genelgelerine Göre Meryem

Papalık genelgelerinde Meryem'in yeri ve önemi konusuna değinmeden önce genelge ile ilgili bilgi vermek yerinde olacaktır. Papalık genelgeleri, piskoposlardan oluşan özel bir dinleyici grubuna hitaben papa tarafından yazılan mektuplardır. Bu grup, belli bir ülkedeki tüm piskoposlardan oluşabileceği gibi dünya çapında bütün ülkelerin piskoposlarını da kapsayabilir. "Encyclical" terimi, genelge, tamim gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Son zamanlarda bu terim, papanın yazdığı diğer resmi mektuplar ve belgelerin alışılmış teknik formlarından farklı bir şekilde kaleme alınan ve unvanları açıkça belirtilerek papalık makamı ile evrensel kilisenin üyeleri olan patriklere, başpiskoposlara, piskoposlara gönderilen sadece belli papalık dokümanları ile ilgili kullanılmak suretiyle sınırlı tutulmuştur. Bu genelgeler, bazen belli bir ülkenin başpiskopos ve piskoposlarına da gönderilebilir.³⁰⁴

Kilise doğru öğretiyi sadece Kitab-ı Mukaddes'ten almadığı ve Kitab-ı Mukaddes, bütün geleneği ihtiva etmediği için papaların piskoposlara danışarak yaptığı araştırmalar vasıtasıyla da gerçek öğretiler elde edilebilir.³⁰⁵ Bu sebeple Katolik Kilisesinin Meryem konusundaki teolojisi, papalık genelgeleri ve apostolik mektuplar çerçevesinde şekillenmiş; Mariyoloji, teologlar tarafından kutsal metinler ve gelenekten getirilen delillerle temellendirilmeye çalışılmıştır.

Papalar sadece Meryem'le ilgili inançları değil aynı zamanda bu konuda günlük hayattaki uygulamalarla ilgili kararlar da yayınlamışlardır. Meryem'in İsa'ya

³⁰³ Yitik, s.66

³⁰⁴ <http://www.papalencyclicals.net/encyclical.htm>

³⁰⁵ Aydın, s.68

temiz bir şekilde gebe kalması (Immaculate Conception) ve Meryem'in bedenlen göğsüne yükselmesi (Assumption), papalık tarafından en önemli resmi öğretisi olarak kabul edilmiştir. Şimdi bu papalık genelgelerine biraz daha yakından bakmak yerinde olacaktır.

a. Tarıfsız Tanrı (Ineffabilis Deus - Ineffable God)

Papa IX. Pius, 8 Aralık 1854'te Kutsal Bakire Meryem'in lekesiz gebe kalışını yanılmaz bir dogma olarak ilan etmiş ve bu tarih, her yıl Meryem'in lekesiz hamile kalış bayramı olarak kutlanmaya başlanmıştır. Papa IX. Pius "Ineffabilis" adlı bildirisinde tüm inananlar tarafından inanılmak üzere şu doktrini yanılmaz (infallible) olarak ilan etmiştir: "En Kutsal Bakire Meryem, yüce tanrının biricik lütfu ve ihsanı ile insanoğlunun kurtarıcısı İsa Mesih'in erdemleri sayesinde, hamileliğinin ilk anlarından itibaren asli günahın tüm lekelerinden muhafaza edilmiştir... Bu Tanrı tarafından vahyedilmiştir ve bundan dolayı tüm inananlar tarafından kesin ve sürekli bir şekilde iman edilmelidir. Bu bildiri, 'kutsal ve bölünmemiş olan teslisin şerefi, Tanrının annesi bakirenin şan ve güzelliği ve Katolik inancın yüceltilmesi' adına yapılmış bir bildiridir."³⁰⁶

"Ineffabilis" adlı bildiride Meryem, "Mediatrice" (arabulucu) olarak isimlendirilmiştir. Katolikler, inkarnasyon olayındaki iştiraki ve tanrıyla insanlar arasında aracılık etmesi sebebiyle Meryem'i tüm lütufların arabulucusu³⁰⁷ olarak iki şekilde yorumlamışlardır. Genelgede anlatıldığı üzere Meryem'e verilen büyük ayrıcalıkların sebebi, onun ilahi anneliğidir.³⁰⁸ Çünkü İsa, Baba Tanrı ve Kutsal

³⁰⁶ G.Geisler – E. Mackenzie, s. 304

³⁰⁷ G.Geisler – E. Mackenzie, s. 317

³⁰⁸ Scheeben, s.10

Bakire Meryem'in oğludur. Meryem, saygıdeğer bakire, tüm insanlığı kuşatan asli gûnahtan mûnezzehtir.³⁰⁹

b. Meryem'in İştirakçiliği (Bis Saeculari Die- Sodality of Our Lady)

Papa XIV. Benedict'in 1748 tarihinde Meryem'i Şanlı kadın (Gloriosae Dominae) olarak ilan etmesinin iki yüzüncü yıldönümünde, Papa XII. Pius 27 Eylül 1948'de yayınladığı genelge ile Meryem'i iştirakçi (Sodality of Our Lady) olarak ilan etmiştir.³¹⁰

c. En Cömert Tanrı (Munificentissimus Deus-Most Bountiful God)

Bu genelge, 1 Kasım 1950'de Papa XII. Pius tarafından yayınlanmış ve Kutsal Bakire Meryem'in bedenlen göğe yükselişi dogmasının bir devamı olarak düşünülmüştür. Bu belge, I. Vatikan Konsili (1869-1870) ile ortaya çıkan papanın yanılmazlığı öğretisinin ilanından sonra yayınlanan ve yanılmaz olduğu kabul edilen ikinci dogmadır. Genelgeye göre, yüzyıllar boyunca kilise, Meryem'deki eşsiz cömertlik ve lütfun mükemmel uyumunu her gün daha da artan bir çabayla anlatmıştır. Çağımızda da Meryem, bedenlen göğe yükselme ayrıcalığına sahip, "Tanrının Bakire Annesi" olarak yüceltilmektedir. Tanrı, Meryem'in tüm genel kurallardan muaf olmasını dilemiş, Meryem de bu eşsiz ayrıcalık dolayısıyla ve lekesiz doğumu (Immaculate Conception) sayesinde her günahın üstesinden gelebilmiştir.³¹¹

Bakire Meryem, bedeninin en temiz haliyle korunmuş ve bedensel çürüme kanunundan hariç tutularak bu şan ve şerefle cennete yükselmiştir. Bunun bir sonucu

³⁰⁹ http://w2.vatican.va/content/pius-x/en/encyclicals/documents/hf_p-x_enc_02021904_ad-diem-illum-laetissimum.html

³¹⁰ http://w2.vatican.va/content/pius-xii/la/apost_constitutions/documents/hf_p-xii_apc_19480927_bis-saeculari.html

³¹¹ http://w2.vatican.va/content/piusxii/en/apost_constitutions/documents/hf_pxii_apc_19501101_munificentissimus-deus.html

olarak “kraliçe” olarak nitelendirilen Meryem, cennetteki kraliyet yurduna zaferle girmiş ve İlahi Kurtarıcının sağ yanında oturmayı hak etmiştir.³¹²

d. Bugüne Kadar (Ad Diem Illum Laetissimum)

Bu genelge, Papa X. Pius tarafından 2 Şubat 1904 tarihinde, papalığının birinci yıldönümü ve Meryem’in İsa’ya lekesiz hamile kalışı (Immaculate Conception) öğretisinin ilanının ellinci yıldönümünde yayınlanmıştır. Papa X. Pius’un Mariyoloji ile ilgili görüşlerini içermesi sebebiyle önemli bir dokümandır. Papanın bu genelgeyi yayınlamasının sebeplerinden biri, onun İsa ile ilgili her şeyi yeniden ele alma ve restore etme arzusudur. Papa X. Pius’a göre asli günahı ve her türlü günahı münezze olan Meryem, tüm insanoğlunu İsa’da birleştirir.

En kutsal olarak tanınan Meryem ilahi gizemlerden payını almış, bu hikmetlerin koruyucusu olarak İsa’dan sonra en soylu kişi olmuş, yüzyıllardır ona olan iman bu temel üzerine inşa edilmiştir. Kimse İsa Mesih Meryem kadar derinden bilemez ve Mesih’in bilgisinin öğretmeni ve kılavuzu olarak onun kadar yetenekli olamazdı. Bakire, insanoğlu ile Mesih arasındaki işbirliğinde bir araç olarak herkesten daha güçlüdür. Meryem, Tanrının ölümsüz oğlunun ilahi tabiatının değil ona beden vermesi ve onu taşıması sebebiyle beşeri tabiatının annesidir, aynı zamanda o Mesih’in üyelerinin ve herkesin annesidir.³¹³

e. Bakire Meryem Ana (Deiparae Virginis Mariae)

Bu genelge, 1 Mayıs 1946’da Papa XII. Pius tarafından, papalığının sekizinci yılında Kutsal Bakire Meryem’in göğe yükselişi sebebiyle yayınlanmıştır. Genelge

³¹²http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/apost_constitutions/documents/hf_p_xii_apc_19501101_munificentissimus-deus.html (Ayrıca Bkz. Mc Brien, Richard P.; s.1090)

³¹³ http://w2.vatican.va/content/pius-x/en/encyclicals/documents/hf_p-x_enc_02021904_ad-diem-illum-laetissimum.html

geçmişten günümüze uzun bir süreç sonucunda üst düzey din adamları, dernekler, üniversiteler ve sayısız önemli kişiden gelen dilekçe ve talepler doğrultusunda, Meryem'in bedenlen göğşe yükselişi ve kutsal bakirenin cennetteki yerini almasını vurgulamak amacıyla ilan edilmiştir. Bu genelgenin yayınlanması, Vatikan konsiline katılan yaklaşık iki yüz kilise babası tarafından önemle istenmiştir.³¹⁴

f. Mücadele (Inguentium Malorum)

Genelge 15 Eylül 1951'de, Papa XII. Pius tarafından papalığının on üçüncü yılında ilan edilmiştir. Bu genelge ile Papa, Meryem'e "Tanrının Annesi" sıfatıyla insan neslinin kaderi ile ilgili olarak önemli bir görev yüklemiştir. Tespih duasının güçlü etkisi, bakire Meryem'in annelik yardımını elde etmeyi sağlar. Bu, yalnızca bu dua sayesinde yardıma ulaşılabilceği anlamına gelmez. Kutsal tespih duasının doğası gereği ilahi bir boyutu, çok bereketli bir anlamı ve bu uygulamanın farklı temelleri bulunmaktadır. Ona göre, sürekli tekrarlanan tespih duası (rosary) sayesinde insanlar, Meryem vasıtasıyla emniyete kavuşacaklardır.³¹⁵

g. Işıltılı Taç (Fulgens Corona)

Bu genelge, 8 Eylül 1953'te Kutsal Bakire Meryem'in doğum günü anısına, Papa XII. Pius tarafından papalığının on beşinci yılında yayınlanmıştır. Genelge ile 1954 yılı, Meryem yılı olarak ilan edilmiş ve kutsal bakire Meryem'in lekesiz hamile kalışı (Immaculate Conception) dogmasının yüzüncü yıl dönümü olarak kutlanmıştır. Bu belge, papanın Mariyoloji ile ilgili metodolojisini içermesi bakımından önemlidir.

³¹⁴ http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_01051946_deiparae-virginis-mariae.html

³¹⁵ http://w2.vatican.va/content/piusxii/en/encyclicals/documents/hf_pxii_enc_15091951_ingruentium-malorum.html

Papanın bakış açısıyla Roman Katolik mariyolojisinin sınırları ve zorlukları konusunda da bilgiler içerir.³¹⁶

h. Cennetin Kraliçesi (Ad Caeli Reginam)

Bu genelge, Papa XII. Pius tarafından 11 Ekim 1954 tarihinde, bakire Meryem'in analığı bayramında (Feast of the Maternity of the Blessed Virgin Mary) papalığının on altıncı yılında yayınlanmıştır. Genelge, Papa XII. Pius'un mariyolojisinin temelidir. Bu belgeye göre Meryem, oğlu İsa Mesih ile birlikte cennete yükselmiştir. Papa, bu genelge ile Meryem'in kraliçeliği bayramının kuralları ve yasaklarını açıklamıştır. Buna göre Meryem, kraliçe diye çağrılmalıdır. Bunun tek sebebi, onun İsa'nın ilahi annesi (Divine Motherhood) olması değil, tanrının onun için seçtiği ebedi kurtuluş (Eternal Salvation) mucizesine iştiraki dolayısıyladır.³¹⁷ Kutsal bakire, tanrının sağında oturmakta ve insanlar için dua etmektedir. Tanrının bakire annesi olan şanlı Meryem, tanrı krallığının gücünü kullanmakta ve insanlığın kurtuluşuna yardım etmektedir.³¹⁸

ı. Kurtarıcının Annesi

(Redemptoris Mater -The Mother Of The Redeemer)

Papa II. John Paul, bu genelgeyi 25 Mart 1987'de papalığının dokuzuncu yılında yayınlamıştır.³¹⁹ Genelge, kutsal bakirenin kurtuluş planındaki rolü üzerinde durmaktadır. Bu genelge ile Papa II. John Paul, Meryem'in kilisenin annesi (Mother

³¹⁶http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_08091953_fulgens-corona.html

³¹⁷http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_11101954_ad-caeli-reginam.html

³¹⁸ Norman G. Geisler – Ralph E. Mackenzie, s.311 (Ayrıca Bkz. http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_11101954_ad-caeli-reginam.html)

³¹⁹http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031987_redemptoris-mater_en.html

of the Church) olduğunu onaylamış ve 21 Kasım 1964'te, 2. Vatikan Konsilinde ilan etmiştir. Ayrıca genelge, bakire Meryem'in mediatrix (arabulucu) rolüne de vurgu yapmaktadır.³²⁰ Redemptoris Mater, Meryemsel yıl ilan edilen 1987-1988 yılının başlamasını müjdelemiş, Meryem'in hayatının daha yakından incelenmesinin ve Meryem'in itaatkâr imanının doğru anlaşılabilmesinin gerekliliğini evrensel boyutta vurgulamıştır. Papa, Meryem'le ilgili Hristiyan inançlarının çeşitli ekümenik diyaloglarla gelişmiş olmasından memnuniyetini belirtmiştir.³²¹

Redemptoris Mater'e göre, Meryem kilise içinde herkesi tek tek kucaklayarak ve kapsayarak kilisenin annesi olarak nitelendirilmeyi hak etmiştir, o kilisenin modelidir.³²² Meryem'in arabuluculuğundan maksat, oğlu ile istekleri, ihtiyaçları ve acıları olan insanoğlunun arasında yer edinmesidir. Onun arabulucu rolü, anne olmasından kaynaklanır. Meryem, insanoğluna şefaet edicidir, arabuluculuğu da onun şefaetçi doğası sebebiyledir. Üç ana başlık halinde ilan edilen belgenin ilk bölümünde Mesih'in gizeminde Meryem'in rolü, ikinci bölümünde Tanrı Annesi olarak kilise içindeki konumu, üçüncü bölümde ise Mesih'e anne olması sebebiyle "arabuluculu" olarak adlandırılması ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.³²³

j. Tanrının Büyük Annesi (Magnae dei Matris-Adiutricem)

Bu genelge, Papa XIII. Leo tarafından 8 Eylül 1892 tarihinde, Roma'da papalığın on beşinci yıldönümü münasebetiyle yayınlanmıştır.³²⁴ Papa XIII. Leo'ya göre, "Tanrının verdiği büyük lütuf hazinelerinden her ne varsa hepsi de Meryem

³²⁰ http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031987_redemptoris-mater_en.html

³²¹ Mc Brien, Richard P.; s. 1098

³²² Scheeben, s.3

³²³ http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031987_redemptoris-mater_en.html

³²⁴ http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_08091892_magnae-dei-matris.html

vasıtasıyla bahşolunmuştur, işte bu şekilde, nasıl ki oğul aracılığı olmaksızın tanrıya varılamıyorsa aynı şekilde onun annesinin aracılığı olmaksızın da Mesih'e varılamaz.”³²⁵

Genelgeye göre Meryem, kendisine ilahi olarak bahşedilen bereketli lütuf hazinesinden cömertçe dağıtır. Bu sebeple o, “Tanrının Annesi” olmaya layıktır. Bakire Meryem, bütün hiyerarşilerde insanlar ve meleklerden daha üstte yer alır. Yaratılmışlar içinde Mesih'e en yakın olan odur. Hiçbir aziz için, insan ruhunu kurtaracak bu denli bir lütfâ sahip olmak ve kurtuluşa iştirak etmek mümkün değilken Meryem, dünya üzerindeki tüm insanların kurtuluşuna vesile olması sebebiyle insanların en mükemmelidir.³²⁶ Eğer sürekli bir şekilde derin bir bağlılıkla dualar vasıtasıyla Meryem'e yaklaşılsa, bunun en kabul görececek dua olduğu bizzat Meryem tarafından belirtilmiştir. Meryem, Tanrının sonsuz gücü ve merhametine şükran duygusuyla, kendindeki faziletlerin de farkında olarak tevazu içinde yaşamış, ”Tanrının annesi” olması sebebiyle onun gönüllü hizmetçisi olmayı da kabul etmiştir. Meryem'le kıyaslandığında insanlar ve melekler içinde onun kadar ayrıcalığa sahip hiçbir varlık yoktur. Bu sebeple, dünya ve cennet krallığının tacı, onu hazır bir şekilde bekleyecek ve o şehitlerin yenilmez kraliçesi (queen of martyrs) olacaktır. Meryem, tanrının göksel mekânında oğlunun yanında yer alacak ve sonsuzluk tacını giyecektir.³²⁷

k. Fani Zihinleri (Mortalium Animos)

Bu genelge Papa IX. Pius tarafından 6 Ocak 1928 tarihinde papalığının altıncı yılında yayınlanmıştır. 13 madde halinde yayınlanmış belgenin odak noktası Mesih

³²⁵ G.Geisler – E. Mackenzie , s. 317; Scheeben, s.13

³²⁶ Scheeben, s.220

³²⁷http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_08091892_magnae-dei-matris.html - 36k

İsa olmakla birlikte Meryem’le ilgili olarak “Tanrının Annesi” ifadesi kullanılmakta, ikonlarına saygı duyulan ve kendisine dualar yöneltlen lekesiz Meryem’in asli günahın tüm izlerinden muaf olduğuna değinilmektedir.³²⁸

I. Kilisenin Yönetimi (Rerum Ecclesiae)

Bu genelge 28 Şubat 1926’da Papa XI. Pius tarafından Roma’da papalığının beşinci yılında yayınlanmıştır. Genelgeye göre, “Havarilerin En Kutsal Kraliçesi Meryem”, anne kalbiyle, şefkat ve sevgiyle tüm insanları kurtarıcı fonksiyonu sayesinde her türlü felaketten korumaktadır.³²⁹

2. Apostolik (Havarisel) Mektuplara Göre Meryem

"Havarilere dayanan" manasına gelen apostolik terimi, havarilere ait veya havarilere kadar uzanan kişileri, teşkilatları belirtmektedir. Katolik anlayışa göre, Katolik Kilisesi "Apostolik"tir, yani Havariler tarafından kurulmuştur. Bunun için Roma'nın Episkopos kürsüsünde oturan episkopos yani Papa'nın yazdığı bazı belgelere de “Apostolik” unvanı verilir. Bu mektuplardan bazıları ve Meryem’e atıfları şu şekildedir:

a. Şanlı Hanımefendi (Gloriosae dominae)

Bu apostolik mektup, Papa XIV. Benedict tarafından 27 Eylül 1748’de yayınlanmıştır. Mektupta Benedict Meryem’den “cennetin ve dünyanın kraliçesi” (Queen of Heaven and Earth) olarak bahsetmektedir.³³⁰

³²⁸http://w2.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19280106_mortalium_animos.html

³²⁹ http://w2.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_28021926_rerum-ecclesiae.html

³³⁰ http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_11101954_ad-caeli-reginam.html

b. Meryem Kültü (Marialis Cultus)

Mektup, 2 Şubat 1974' te Papa VI. Paul tarafından yayınlanmıştır. Doküman, Meryem'le ilgili tartışmalı konulara vurgu yapmamakta fakat Roma Katolik kilisesinde liturjide Meryem'le ilgili anma törenleri ve kutlamalar üzerinde durmaktadır. Bu dokümanın hazırlanması dört yıl kadar zaman almıştır. Üç bölümden oluşan mektubun birinci bölümünde Roma liturjisinde Kutsal Bakire Meryem'in rolü yeniden gözden geçirilmiş ve kilisenin modeli olarak Meryem konusu irdelenmiştir. İkinci bölümde Kutsal Bakire Meryem'in önce teslis, Kristoloji ve kilise disiplini açısından konumuna yer verilmiş ardından Meryem dindarlığı kutsal metinler, liturji, antropoloji ve kiliselerin evrenselliği açısından ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Angelus (İsa'nın Vücut Bulması Duası) ve Rosary (Kutsal Tesbih Duası) içinde Meryem'le ilgili ifadeler yer verilmiştir.

Belgede Meryem, kilise içindeki en mükemmel örnek ve Mesih ile mükemmel bir uyum içindedir. Dünyada ve kilise içinde Meryem'in rolünün değiştiğine dikkat çekilmiştir. Meryem'e bağlılığı içeren her dua formu, Kitab-ı Mukaddes'ten izler taşımalıdır. Dualarda ve şarkılarda Kitab-ı Mukaddes'ten esinlenilmeli, kelimeler Kitab-ı Mukaddes'ten olmalı ve Hristiyan mesajını telkin etmelidir. Meryem teolojisi, liturji ile uyum halinde olmalı ve karışık olmamalıdır. Papa, Katolik kilisesinin doktrinine yanlış eklemelerden ve abartılardan kaçınılması gerektiği ve Katolik olmayan insanların Katoliklerin Meryem'e duydukları bağlılıkla ilgili herhangi bir şüphe içinde olmamaları için İsa'nın her zaman Tanrı ile insanlar arasındaki tek arabulucu "Sole Mediator" olduğunun vurgulanması gerektiğini belirtmektedir. Kutsal bakire (Blessed Virgin) tanımlaması ve dolayısıyla kadının değeri ve konumunun yeniden gözden geçirilmesi, kadınların hayatlarında günümüz

hayat tarzından kolaylıkla silinemeyecek bir etkiye neden olmuştur. Sosyal, kültürel ve politik alanda kadının ve erkeğin eşit roller paylaşması, kadınların toplum hayatında daha çok yer edinmesi ve bunun yasalarca güvence altına alınmasının yolu açılmıştır.³³¹

c. Meryem Anayı Tespih (Rosarium Virginis Mariae)

16 Ekim 2002’de Papa II. John Paul tarafından Vatikan’da papalığının yirmi beşinci yılında yayınlanan bu mektup, kutsal tespihin (Rosary) Katolik inancındaki yeri ve önemini vurgulamaktadır. Bu tespih sayesinde, kurtarıcının annesi eliyle büyük lütfâ mazhar olunacağı vurgulanır. Üç bölüm ve kırk üç maddeden oluşan mektupta Mesih ve Meryem’in Hristiyan ilahiyatındaki yeri alt başlıklar halinde irdelenmiştir. Kilise tarafından etkisi daima vurgulanmış olan Rosary sayesinde, Meryem kurtuluşu getiren bir şefaatçi konumuna getirilmiştir. Papa, mektupta bu duanın dünyada barışın sağlanmasına katkıda bulunacağını vurgulamakta, bakire Meryem’in özverisi üzerinde durmaktadır.³³²

3. Katolik İlmihaline Göre Meryem

Diğer Hristiyan kaynaklarında olduğu üzere Katolik ilmihalinde de Meryem’le ilgili en çok üzerinde durulan konular onun daimi bekâreti, asli günahattan ve diğer kişisel hatalardan uzak olması ve oğlunun kurtarıcı görevine iştiraki olmuştur.

Kitab-ı Mukaddes, Mesih’in bir bakireden doğuşunu, insanın anlayışını ve olabilirliklerini aşan ilahi bir iş olarak açıklamaktadır. Bu mucizevi durumda

³³¹http://w2.vatican.va/content/paulvi/en/apost_exhortations/documents/hf_pvi_exh_19740202_marialis-cultus.html (Ayrıca Bkz. Mc Brien, Richard P.; s. 1097)

³³²http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/2002/documents/hf_jpii_apl_20021016_rosarium-virginis-mariae.html

Meleğin, Meryem'in nişanlısı olan Yusuf'a bu gebeliğin Kutsal Ruh vasıtasıyla gerçekleştiğini ifade etmesiyle³³³ İsa'nın babasız dünyaya gelmesi, doğrudan ilahi müdahale ile açıklığa kavuşturulmuş ve böylece Meryem'e isnat edilen suçlamaların asılsızlığı ortaya çıkmıştır. Meryem'in bakire anneliğine olan inancın derinleşmesi, kilise içinde onun gerçek ve ebedi bekâretinin (Perpetual Virgin), Tanrının insan şekline girmiş hali olan oğlunun doğum anında da devam ettiği³³⁴ inancının yerleşmesine öncü olmuştur. İsa'nın doğumu, annesi Meryem'in bekâretine hiçbir zarar vermemekte, aksine onu kutsamakta, bu sebeple kilise liturjisinde Meryem'in ebedi bekâreti ("ever-virgin", Aeiparthenos) kutlanmaktadır.³³⁵ Meryem'in bekâreti, onun her türlü şüpheden uzak, saf ve temiz olduğuna duyulan inancın bir işaretidir. Onun bozulmamış varlığı, Tanrının onunla ilgili iradesidir. İşte bu inanç, Meryem'in kurtarıcının annesi (Mother of the Savior) olmasına olanak verir. Mesih'in bedenine hayat vermesi ve tüm inananları imanla kucaklaması sebebiyle insanlar içinde en fazla kutsanan Meryem'dir. Bakire Meryem, Tanrının ve Kurtarıcının Annesi (Mother of God and of the Redeemer)³³⁶ olarak kabul edilmiş ve onurlandırılmıştır. Meryem, Mesih'in ve kilisenin annesidir.³³⁷

Baba'nın iradesine tam anlamıyla boyun eğmesi, oğlu Mesih'in kurtarıcı görevine ve Kutsal Ruhun tüm telkinlerine bağlılığı sebebiyle bakire Meryem, kilisede yardımseverliğin ve imanın modeli haline gelmiştir. Bu nedenle o, kilisenin ibret verici örneğidir. Meryem'in İsa'nın annesi olarak fonksiyonu, İsa'nın benzersiz arabuluculuğuna gölge düşürmez, sadece onun gücünü gösterir.³³⁸ Burada kutsal

³³³ http://www.vatican.va/archive/ENG00I5/___P53.HTM

³³⁴ Scheeben, s.102,111

³³⁵ http://www.vatican.va/archive/ENG00I5/___P53.HTM

³³⁶ Scheeben, s.192

³³⁷ http://www.vatican.va/archive/ENG00I5/___P53.HTM, Scheeben, s.3

³³⁸ Scheeben, s.150

bakirenin faydası, Mesih'in erdemlerini herkese ulaştırabilme noktasında olmuştur. Meryem'in etkisi, tamamen Mesih'in arabuluculuğuna bağlıdır ve gücünü ondan alır. Hiçbir yaratılmış, insan şekline girmiş Tanrının kelamı (Incarnate Word) ve Kurtarıcı kadar önemli olmamış; O, tanrıdan lütuf olarak farklı şekillerde tüm yaratılmışlara yayılmıştır. Dolayısıyla kurtarıcının eşsiz arabuluculuğu herkesi kuşatır.³³⁹

4. Meryem Dindarlığının Tarihi Boyutu

Meryem'e duyulan saygının ve Meryemsel dindarlığın ilk tarihi işareti, Roma mezarlıklarında kendini göstermektedir. Birinci yüzyılın sonu ve ikinci yüzyılın ilk yarısına kadar olan dönemde, Meryem bazen ilahi oğluyla bazen de tek başına Roma mezarlıklarındaki fresklerde tasvir edilmiştir. Onun resmi, türbelerde, mezarlıklarda, dini mimaride sıkça yer almıştır. Yine birinci yüzyılın sonları ve ikinci yüzyılın ilk yarısında Meryem, manevi anne³⁴⁰ ve kendinden yardım isteyenler için koruyucu ve şefaatchi olarak nitelendirilmeye başlamıştır.³⁴¹ Bakire anne Meryem'e yöneltilen en eski dua şu şekilde ifade edilmektedir: (Sub Tuum Praesidium- AD. 250)

“We fly to your patronage,	(Senin himayene sığınırız
O Holy Mother of God,	Ey Tanrının Kutsal Annesi!
Despise not our petitions	Dileklerimizi ve ihtiyaçlarımızı geri çevirme,
In our necessities,	Bizi her tehlikeden koru,
But deliver us from all dangers.	Her zaman şanlı ve kutsal bakire...) ³⁴²
O ever glorious and blessed virgin.”	

³³⁹ http://www.vatican.va/archive/ENG0015/___P53.HTM

³⁴⁰ Scheeben , s. 3

³⁴¹ Mark Miravalle, “Mary in the Early Church”, **Introduction to Mary: The Heart of Marian Doctrine and Devotion**, Queenship Publishing, June 2006

³⁴² Miravalle, s.2

Bu dua metninden de anlaşılacağı üzere, önceki iki yüzyılda bu tür bir inanış ya da uygulama görülmemesine rağmen üçüncü yüzyıla gelindiğinde Meryem, “Tanrının annesi” olarak nitelendirilmekte, Meryem’e direkt olarak dua edilmektedir. Fakat Miravalle’nin de belirttiği gibi, erken dönemde kilise tarafından bu duanın putperest izler taşımadığı yani tapınma amacı gütmeyeceği, bunun Mesih’in annesine duyulan büyük sevgiden kaynaklanan ruhsal bir iletişim hali olduğu ifade edilmiştir.³⁴³

II. yüzyılda Meryem’le ilgili literatürün odak noktası bakire doğumdur. O dönem, çoğunluk bu doktrini onaylarken önemli bir kısmın da muhalefet ettiği görülmektedir. İkinci yüzyılda Meryem’in İsa’yı doğurduktan sonra bakire kalışına delil bulunmamakla birlikte apokriflerden Yakub İncili’nde konuya atıflar bulunmaktadır. Meryem’in ebedi bekâreti III. yüzyıla gelindiğinde evrensel boyutta kabul görmeye başlamıştır. Gerek Latin gerek Grek yazarların eserlerinde Meryem, tüm faziletleri kendinde toplayan bir model haline gelmiştir.³⁴⁴

Üçüncü asırdan itibaren rağbet gören teslis dogmasının bir sonucu olarak, Meryem’in Tanrıyla aynı özden geldiği inancı yerleşmeye başlamıştır. Bir taraftan, asırlar boyu yerleşmiş kadın tanrıçaların ve pagan geleneklerin sona erdirilmesi mücadelesi sürerken; diğer yandan da, Akdeniz yöresinde kadına saygı duyma, merhametine sığınma ve tapınma alışkanlığı, Meryem Ana yüceltmesiyle devamlılık göstermiştir. Hiçbir zaman Meryem’e, tanrıçalık isnat edilmemiş olsa da bakire doğumu nedeniyle ve “Tanrının Oğlunun Annesi” nitelemesiyle, Meryem’in de Tanrı özünde olduğuna inanılmış; bu, İsa’ya tapınmanın da önceliğini oluşturmuştur.³⁴⁵

325 tarihinde toplanan İznik Konsilinde yer alan “İsa’nın bedenini Kutsal Ruh ve

³⁴³ Miravalle, s.3

³⁴⁴ Mc Brien, Richard P., s. 1085

³⁴⁵ Akalın, s.305

Bakire Meryem’den alarak insan tabiatına bürünmesi’’, erken dönemlerde kilisenin Mariyolojisinin temeli olmuş ve sonraki konsillerde de Meryem’in bekâreti konusuna değinilmiştir.³⁴⁶ Dördüncü yüzyılın ilk yarısında Roma İmparatoru Konstantin ile kilise arasındaki gergin dönemin ardından, Konstantin’in Hristiyanlığı resmen tanınması sonrasında devlet, kilise ile daima bağlantılı bir hale gelmiştir. Konstantin MS 326’da Meryem’in melek tarafından ziyaret edildiğine inanılan Nasıra’da bir katedral inşa ettirerek Meryem’e duyduğu saygıyı göstermiştir. Konstantin dönemi boyunca Meryem resmen ve alenen onurlandırılmıştır.³⁴⁷

Hristiyanlıkta ilahlık ile Bakire Meryem arasındaki ilgi, onun tanrı olduğu iddia edilen İsa’ya annelik etmiş olmasının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Meryem merkezli teoloji de bu öğretiy üzerine kurulmuştur. Kiliselerde Meryem’in resim, heykel ve ikonlarının sergilenmesi, ona aşırı tazim, hürmet ve dua edilmesi ve ondan ancak Allah’tan istenebileceklerin istenmesi, Meryem’in tanrılaştırıldığına göstergesidir.³⁴⁸ Hristiyanlar, Meryem’i tanrılaştırdıklarını reddetmelerine rağmen Hristiyanlık tarihine bakılacak olursa, Kolliridiyen³⁴⁹ diye adlandırılan, IV. asırda Arabistan’da doğup sonra kaybolan bir Hristiyan cemaatinin, tekerlekli bir taht üzerinde Meryem’i tazim etmesi, ona pastalar takdim etmesi de Meryem’i tanrılaştırdıklarını göstermektedir.³⁵⁰ Günümüz Katolik inancının Meryem’e verdiği "Tanrının Annesi" lakabı, duaları ona yöneltme, onu ruh ve bedeniyle diri saymak, dünyada icraat yapan sıfatlar vermek, heykeline takdimlerde bulunmak onun

³⁴⁶ Davidson, s.45

³⁴⁷ Davidson, s.44

³⁴⁸ H. Tevfik Marulcu, “Hristiyanların Meryem’e Tanrılık İsnadı: Müslüman Kelamı Açısından Bir Değerlendirme”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2010/1 sayı:24, s.64

³⁴⁹ Yunanlılar ekmek sunmaya “Collyride” dedikleri için bu şekilde adlandırılmışlardır. (Bkz. Tümer, s.51)

³⁵⁰ Suat Yıldırım, s. 1

tanrılaştırıldığına bir işarettir. Yaşanan bu dindarlık, temellerini hurafelerde değil, resmî dogmalarda bulmaktadır.³⁵¹

V. yüzyılda Nestorius ve taraftarlarının ihtilafları dolaylı yoldan da olsa Mariyolojinin popülerleşmesini sağlamıştır.³⁵² Kilise tarafından günümüzde de kabul gören Theotokos vasfının Meryem'e nispeti ile Hristiyan düşüncesinde inanan ile tanrı arasına İsa'dan önce Meryem sokulmuştur. Böylece Bakire Meryem, sahip olduğu mükemmel özellikler ve tanrıya anne olması sebebiyle açıkça tanrılaştırılmıştır. Meryem'e atfedilen bu tanrısallığın özellikle çok tanrılı Yunan düşüncesinde yer alan, gençliğin koruyucusu "Bakire Artemis" ile benzerliği dikkat çeken diğer bir husustur.³⁵³

Efes Konsilinin, kararları Meryem'le ilgili konulara daha çok ilgi duyulmasına neden olmuştur.³⁵⁴ Apokrif yazılara, özellikle de Yakub İncili'ne ilgi çoğalmıştır. Efes Konsilinden önce Meryem'le ilgili tek liturjik tören (The Feast of Purification) sadece doğu kilisesinin bazı mensupları tarafından kutlanırken konsilden sonra bu törenlerin sayısı artmaya başlamıştır. Altıncı yüzyılın başlarından itibaren çeşitli kiliseler, Meryem'in bedenlen göğe alınışını kutlamaya başlamışlardır. VII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Roma'da Meryem'e dair dört ayrı önemli gün kutlanmaya başlamıştır:

- 1- Müjde (The Annunciation)
- 2- Temizlenme (The Purification)
- 3- Göğe Yükselme (The Assumption)

³⁵¹ Yıldırım, s.2

³⁵² Mc Brien, Richard P.; s. 1084

³⁵³ Marulcu, s.65

³⁵⁴ Scheeben, s.46

4- Meryem'in Doğuşu (The Nativity of Mary) ³⁵⁵

VIII. yüzyılın başlarında Meryem'in aracılığı, şefaati ve insanlığın kurtuluşundaki önemi, özellikle doğuda popüler literatür ve vaazların da etkisiyle daha güçlü bir inanç haline gelmiştir.³⁵⁶ VIII. yüzyılda Germanius'un, Meryem'in "Tanrının öfkesini ve gazabını yatıştırdığı" fikrini ortaya atması³⁵⁷, Meryem'in arabuluculuğuna olan ilgiyi daha da artırmıştır.

Tarihçi Hilda Graef'in belirttiğine göre, reformasyon öncesi dönemlerde Mariyoloji çoğu zaman Mariolatry şekline büründüğünden Mariyolojinin aşırılıklardan arındırılması gerekiyordu. Çünkü Mariyoloji Hristiyanlık içinde kutsal bakire Meryem'i tanrı gibi hatta onun da üzerinde bir konuma yerleştirecek hale gelmişti.³⁵⁸ Reformasyondan sonra ise Protestan ülkelerde Meryem önemli bir figür olmaktan çıkmış; ancak Katolik çevrelerde bu bağlılık eskisi gibi devam etmiştir.³⁵⁹ XVIII. yüzyılda rasyonalizmin yükselmesiyle birlikte, Katolik teoloji Meryem konusunda daha kuşkucu bir tavır takınmış, yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise liturjiden Meryem'le ilgili birçok yortu çıkarılmıştır. Teologlar, Meryem ile daha az ilgilenmeye başlamışlar ve Meryem'e duyulan yoğun ilgi İtalya, İspanya ve Avrupa'daki fikir akımlarının etkisiyle bozulmamış birkaç yerle ile sınırlı hale gelmiştir.³⁶⁰ XIX. yüzyılın başlarına gelindiğinde, 17 Aralık 1830'da Catherine Laboure tarafından iddia edilen "Meryem'in görünmesi" olayı, lekesiz doğum doktrinine olan ilgiyi azaltmıştır. 8 Aralık 1854'te "Ineffabilis Deus" adlı papalık genelgesinde, Papa IX. Pius, kutsal bakire Meryem'in doğumunun ilk anından

³⁵⁵ Mc Brien, Richard P.; s. 1084-1085

³⁵⁶ Aynı, s.1118

³⁵⁷ Aynı, s.1085

³⁵⁸ Graef, s.31

³⁵⁹ Sayar, s.401

³⁶⁰ Mc Brien, Richard P.; s.1090

itibaren şahsi lütuf ve yüce tanrının verdiği ayrıcalıklar sayesinde ilk günahın her türlü lekesinden korunduğunu deklare etmiştir.³⁶¹

Papa XII. Pius, 1942’de Meryem’in günahsız kalbini kutsadığını tüm dünyaya duyurmuştur. Batı Katolik dünyasında Papalık (IX. Pius) tarafından 1854 yılında Meryem’in günahsızlığı, asli suçtan uzak olduğu (Immaculate Conception) ilan edildikten sonra, uluslararası toplantılarda 1945 yılı, Meryem yılı olarak belirlenmiş; 1950’de Meryem’in göğe yükselişi (Assumption) ilan edilmiştir.³⁶² Papa XII. Pius, 1950’de yazdığı “Munificentissimus Deus” adlı apostolik bildiride, “Meryem’in, aynı oğlu İsa gibi ölümü yendiği ve bedeni ile ruhunun bir bütün olarak bozulmadan cennette tutulması gerektiğini, ıslıl ıslıl parlayan kraliçe Meryem’in oğlu, çağların ölümsüz Kralı İsa’nın sağ tarafında yer aldığını” belirtmiştir.³⁶³ Üç yıl sonra Papa XII. Pius Meryem’in lekesiz doğumu doktrininin yüzüncü yıl dönümü anısına 8 Aralık 1953 ile 8 Aralık 1954 tarihleri arasındaki bir yıllık dönemi Meryemsel yıl ilan etmiştir. O, vaazlarında sık sık Meryem’den bahsetmiş ve özellikle Lourdes olmak üzere Meryem’le ilgili tapınakların ziyaret edilmesini teşvik etmiştir. Yılın sonunda Papa, 31 Mayıs tarihinde Meryem’le ilgili yeni bir töreni, Meryem’in kraliçeliği bayramını (Queenship) ilan etmiştir. 1964’te “Kilisenin Anası” (Mater Ecclessiae) olduğu açıklanmış; 1974’te Papa II. John Paul Meryem kültürle ilgili “Marialis Cultus” başlıklı bildiriye yayınlamıştır.³⁶⁴

Hristiyanlıkta Meryem’le ilgili üzerinde tartışılmış ve mezhepler içinde farklı yaklaşımlara sebebiyet vermiş en temel konular Tanrı’nın Annesi Olması, kutsallığı, İsa’yı doğurmadan önce, doğururken ve doğurduktan sonra bâkire kalması, aslı

³⁶¹ Scheeben, s.47

³⁶² Sayar, s.401

³⁶³ Mc Brien, Richard P.; s.1090

³⁶⁴ Sayar, s.401

günahın bütün kirlerinden korunmuş olması, öldükten sonra bedeniyle birlikte göğe yükselmesi şeklinde özetlenebilir. Bölümün sonunda her bir maddeye daha ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir.

B. KATOLİK KİLİSESİNİN MERYEM'E İLGİSİNİN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI

Hristiyanlık tarihi boyunca Meryem'in Hristiyanlık içindeki yeri ve önemi pek çok tartışmaya konu olmuştur. Gerek günlük hayatta gerekse dini hayatın inanç ve uygulama alanında oldukça büyük etkiye sahip olan "Meryem dindarlığı" *Mariology* adı altında yeni bir çalışma alanının ortaya çıkmasına vesile olacak kadar önemli bir konudur. Bu sebeple Katolikler ve diğer Hristiyan mezhepleri açısından Meryem ile ilgili önemli tartışmalı konulara delilleri ile birlikte yer vermeden önce bu bölümde başlıklar halinde Meryem'in Hristiyanlar ve diğer dinler için sıradan bir beşer, azize, nebi, peygamber ya da Tanrı annesi olduğuna inanmaya iten sebepler ve bunların tarihteki öncülleri, dini ve sosyal hayatta Meryem'in yeri ve önemi üzerinde durulacaktır. Mitoloji tanrıları ile Meryem arasındaki benzerlikler, ana tanrıça kültü, Meryem'e tanrısallık atfedilmesi ve Efes konsili, dua ve ibadetlerde Meryem'in yeri, kutsal ziyaret yerleri, ikonlar, vizyonlar, ayazmalar ve son olarak da liturjik takvimde Meryem'le ilgili önemli gün ve kutlamalar bu bölümde değinilecek konulardır.

1. Mitoloji Tanrıları ve Meryem Benzerliği

Akdeniz Yöresi, İsa Mesih'in yaşadığı dönem ile birkaç asır öncesinde, çok sayıda pagan inanç ve ritüellerine sahip olup, buralarda farklı milletlerin tanrılarına adanmış sayısız tapınak bulunmaktaydı. Bu mitoloji ilahları ile ilgili olarak Hristiyanlık bünyesinde Meryem ve İsa için kullanılan ifadelere benzer "bakire

anneden dünyaya gelmek, arabulucu ve kurtarıcı olarak isimlendirilmek, ölümlelerinden sonra yeniden dirilmek, müritlerin vaftiz edilerek kabul edildikleri cemaatler ve kiliseler tesis etmek” gibi ortak özellikleri bulunmaktaydı.³⁶⁵

Mitolojik olarak ölen dirilen Tanrının annesi figürünün, Hristiyanlık döneminde de etkisini sürdürmeye devam ettiği görülmektedir. Mısır kökenli İsis kültü, Roma’da etkinliğini, yaklaşık MS. III. yüzyıla kadar sürdürmüştür. IV. yüzyıldan itibaren, Soissons’daki İsis mabedi, bazı bazilikalar, Parthenon gibi paganist tapınaklarından bazıları da Meryem’e ithaf edilmiştir. Daha evvel Cybele’ye adanmış bir festival de Roma kilisesi tarafından “kutsal bakire” gününe dönüştürülmüştür. Cybele Kültü, Yunan edebi kaynaklarında tıpkı Meryem gibi “büyük ana” (mater megale), “insanların anası” (meter antropon), “Tanrıların anası” (meter theon) ya da “Tanrıların İda dağı büyük anası” (magna mater deum idea) şeklinde geçmektedir. Ana Tanrıça Cybele’nin türbesinin bulunduğu yerde şu an Saint Petrus Kilisesi’nin olduğu düşünüldüğünde ana tanrıça ve Meryem ilişkisi daha da belirgin hale gelmektedir.³⁶⁶

Eskiden pagan olan Yeni İnançlılar, İsis, Artemis ve Diana gibi büyük tanrıçaların reddedilmesi sonucu oluşan dişil ilahi öge boşluğunu, İsa’nın annesi Meryem ile doldurma yolunu tutmuşlardır. Hristiyanlık örneğinde Meryem, birçok kültürün ana tanrıçalarına verdiği görevi yüklenmiş ve tanrının müennes boyutunu teşkil eden bir figür olarak dini bir ihtiyacı karşılamıştır.³⁶⁷ Dolayısıyla Meryem’in tarih boyunca farklı isimlerle tapınılan dişil ilahi varlıkların bir devamı ve onlarla aynı ya da benzer özelliklere sahip bir tanrıça olarak karşımıza çıkması, eril ilahların dolduramadığı boşluğu dolduracak sevgi, merhamet, bereket gibi özelliklerin

³⁶⁵ İnanlar, s.138

³⁶⁶ İnanlar, s. 94

³⁶⁷ Aynı

kendisinde zuhur etmesi ve anaya duyulan sevgi ve bağılılığın bir yansıması olarak görülebilir.

2. Ana Tanrıça Kültü ve Bakire Meryem

Hristiyanlar tarafından Meryem’e bir ana tanrıça gibi davranılmış, ona eski tanrıçaların bazı özellikleri verilmiştir. İsis’in “Tanrının Anası” lakabının bir konsil kararıyla Meryem’e verilerek İsis ve Demeter gibi ana tanrıçaların özelliğine büründürülmesi bu durumun örneklerindendir. Ana tanrıça hem ana hem bakiredir. Eski bir kültür düzeyini yansıtan bu fikrin kalıntıları Schimmel’e göre semavi dinlere de yansımıştır. Hristiyanlıktaki Meryem Ana tasavvuru da böyledir. Hristiyanlık, “Bakire Meryem” ya da “Tanrının Anası” adını verdiği Meryem’in şahsında eski ana tanrıçaları yüceltmıştır. Bir anlatıma göre İsis, kucağında küçük Horus ile tasviri Mısır dininde çok yayılmış, oradan Akdeniz ülkelerine de geçmiş ve sonunda İsa’ya kucağında tutan Meryemana örneğine dönüşmüştür. Meryem, Batıda üzüntü, neşe ve tesellilerin ana tanrıçası olmuştur.³⁶⁸

Yeremya zamanında MÖ. 600lerde Mısır’da “Cennet Kraliçesi”ne tapan, onun heykeline küçük pideler sunan Yahudiler, bakire Anath’a (veya Astarte) tapınmakta idiler. Yeremya peygamber, onlarla mücadele etmeye başlayınca Kolliridiyenler Anath’ın yerine Meryem’i koyarak ona pide sunmaya başlamışlardı. Mısır’da İsis’in ilahi çocuğu Horus ile birlikte heykeli yapılıyor, Ceres de kucağında bir çocukla tasvir ediliyordu. Mısırdaki ana tanrıça Neith’in Re’yi doğurduktan sonra Neith’e “Re’nin kızı”, Meryem’e “Bakire ana, Oğulun Kızı!” şeklinde hitap ediliyordu. Ayrıca Tümer’e göre “Eski Etna yakınlarında Ceres’e tapınılan kutsal yerde bir bakire heykeli bulunmuş olup tanrıçanın eski mabedindeki resme Ceres ve

³⁶⁸ Sayar, s.404

Proserpine olarak tapınılması; Katolik Avrupa’da Meryem’in, Ay ile bir tutulup Fransa’da Percha köylülerinin Ay’a “Notre Dame”, Portekiz’de taşralıların “Tanrının anası” demeleri, Ortaçağda Meryem ile putperestliğin birçok ortak noktası bulunduğunu göstermektedir. Meryem’e verilen “Cennet Kraliçesi” lakabının kaynağı Ashtoreth İsis olduğu gibi İsis de Meryem de öldükten sonra dirilmişlerdir. Putperestlere ait kutsal yerler, Meryem’e tahsis edilerek eski gelenekler sürdürülmektedir.”³⁶⁹

Meryem, “bakire” ya da “ana” olarak tasvirlerine tapınıldığı bütün ilahelerin karşısına çıkarılmış; Tanrıyla aynı öze sahip bir varlık olarak algılanmıştır. Hiçbir zaman Meryem’in bir ilahe olduğu söylenmese de İsis, Cybele, Minevra gibi ilahelerin ortadan kalkmasına yol açmış, Meryem Ana dindarlığı ve bağlılığı, Akdeniz dünyasına özgü bu tapınmaların tamamının yerini almıştır.³⁷⁰

Anadolu’dan Trakya ve Roma’ya kadar uzanan geniş bir bölgeye yayılan kadına saygı ve anaya bağlılık eğilimi, kiliselere Bakire Meryem ve Meryem Ana tapınması olarak girmiştir. İsviçreli teolog Karl Barth (1886-1968), Meryem Ana tapınması hakkında şunları söylemektedir: “Meryem tapınmasına karşı olarak ileri sürülen itiraz, esas olarak paganlığın dine aktarılması sonucunda böyle bir yönelmenin yerleştiği, Hristiyanlığın dışında pek çok dinin özünde ve kökeninde bulunan, kadına veya anneye atfedilen Tanrısallık nitelemesinin geçerli kılınması yoluyla gerçekleştiği hakkındadır. Vahye dayanan tüm Kitab-ı Mukaddes metinleri, kadının yüceltilmesini ve Tanrısallık atfedilmesini paganlığın etmenleri olarak görmekte, pagan dünyasının tüm eğilimlerine kulakların tıkanmasını zorunlu kılmaktadır. Meryem Ana tapınması, hiçbir şekilde İncil imanıyla

³⁶⁹ Tümer, s. 133-134

³⁷⁰ Akalın, s.304

bağdaşmamaktadır.³⁷¹ Karl Barth'ın bu sözleri Meryem ana tapınması ile pagan gelenekleri arasındaki benzerliğe dikkat çekmesi ve bu tapınmanın kutsal metinlerde bir temelini olmadığını belirtmesi açısından önemlidir. Barth, kutsal metinlere karşı bulması ve Hristiyan itikadını bozduğuna inanması sebebiyle Mariyolojiyi reddetmekteyse de Protestanların Katolikleri Meryem'i tanılaştırdıkları yolunda suçlamalarına katılmamakta, Meryem'in bir putperest tanrıçası değil, bir yaratık olduğunu zikretmektedir. Barth, Katolik Mariyolojisine göre Meryem'in öneminin ilahi analık fazileti dolayısıyla değil, onun kendisi hakkında Tanrının iradesini kabul etmesi dolayısıyla olduğunu belirtmektedir.³⁷²

3. Meryem'e Tanrısallık Atfedilmesi ve Efes Konsili

Meryem'in Hristiyanlık ve özellikle de Katolikler nazarındaki konumunun belirlenmesi ve ona tapınmaya kadar varan sürecin başlangıcı çok net olmamakla birlikte II. yüzyıldan başlayarak Meryem'e duyulan ilgi, giderek artmıştır. III. ve IV. yüzyılların tartışmaları, kiliseyi Mesih'in tanrısallık ve insani doğası üzerinde daha derin düşünmeye zorlayınca, Meryem'in din içindeki konumu da önem kazanmıştır. Çünkü İsa Mesih'i kurtarıcı tanrı olarak kabul etmek, onun hem insani hem de tanrısallık özelliklerine sahip olduğuna inanmak³⁷³, onu babasız bir şekilde dünyaya getiren ve Katolik Hristiyanlarca kabul edilen mucizelerin kendisinde zuhur ettiği kişi Meryem'in de aynı insanüstü ve mükemmel vasıflarla donatıldığı inancını beraberinde getirmiştir. O tarihten sonra ise "Kutsal Bakire" kültü ilerleme kaydetmiştir.

³⁷¹ Akalın, s. 304

³⁷² Tümer, s.28

³⁷³ "İsa, Meryem'in rahminden çıktığında Tanrı idi. Onun için hazırlanmış Meryem'in cevherindeki insanlığı giydi. Haça kadar onu taşıdı. Kabirden cennete yükseldi." (Bkz. Tümer, s.28)

Kilise tarihi incelendiğinde Meryem'in tam olarak ne zaman tanrısal bir varlık olarak ortaya çıktığı net değildir. II. yüzyılın başlarında bazı Hristiyan yazarlar Meryem'den yeni "Havva" olarak bahsetmiş, II. yüzyılın sonlarına ve III. yüzyılın başlarına doğru, Meryem'in çizilmiş tasvirleri mezarlarda görülmeye başlamış ve IV. yüzyılın ortalarına doğru Meryem'e doğrudan dua edilmeye başlanmıştır. Kadın tanrıça anlayışı, Hristiyanlık öğretisiyle bütünleşmiş ve Meryem'e uyarlanmış, Tanrıça öğretisinde iyi olduğu düşünülen her şey korunarak Meryem'e aktarılmıştır."³⁷⁴ Hristiyanlıktaki "Tanrıyı doğuran ana Meryem" inancı ile Hristiyanlık, Tanrıça Artemis inancını Hristiyanlığa uyarlamıştır.³⁷⁵

M.S. 431 yılında, İstanbul patrikliği yapmış olan Nestorius'un görüşlerinin tartışıldığı Efes konsilinde Meryem'in "Tanrı Doğuran" (Theotokos) olduğu resmen ilân edilmiştir. Konsilin burada toplanması ve Meryem'e "Tanrı Doğuran" unvanının verilmesi ilgi çekicidir. Çünkü aynı yörede daha önce ana tanrıça Artemis kültü mevcuttur. Pavlus'un davetine karşı çıkan ve Tanrıça Artemis kültüne bağlı kalan Efesliler, IV. asrın sonunda İmparator Theodose tarafından her tür putperest tapınma yasaklanınca Meryem'e, Artemis'e ait nitelikleri vermişler, onu büyük bir ana tanrıça olarak kabul etmişlerdir. Efes konsili, Artemis'in yerine Meryem'i koymuş ve onun "Tanrı Doğuran" olduğunu tasdik etmiştir.³⁷⁶

Ana tanrıçanın bir simgesi olan Efesli Artemis'in adı ortadan silindikten sonra Artemis'i sürdüren en bilinen tanrı kişiliği, Meryem Ana'dır. Pavlus, inancını yaymak üzere Efes'e geldiği zaman Diana'ya tapanlar ona şiddetle karşı çıkmışlardı.³⁷⁷ Efesliler, inandıkları, tapındıkları büyük tanrıça kendilerine yasak edilince, inançları

³⁷⁴ http://www.incilturk.com/MAKALELER/katolikler_ve_protestanlar.htm

³⁷⁵ Harman, "Kadın", s.83

³⁷⁶ O. Seyfi Yüçetürk, "Ayasuluk", **İslam Ansiklopedisi**, Ankara, TDV Yayınları, 1991, c:4, s.228

³⁷⁷ İnanlar, s. 94

yüzünden işkence ve saldırılara uğrayınca Meryem'e Artemis'in bütün niteliklerini aktarmışlar³⁷⁸, sonra bu ana tanrıça, Efes'te konsil tarafından "Theotokos" ilan edilmiştir. Bu sebeple Meryem'in bu bölgede daha önceden var olan Artemis kültüyle ilgisi olduğu kesindir.

4. Dua ve İbadetlerde Meryem'in Yeri

Hristiyan dua ve ibadetinde de Meryem'in ayrı bir yeri vardır. Tanrının annesine vakfedilen dinî bayramlar ve Meryem Ana duaları, Meryem Ana'ya duyulan derin bağlılığın ifadesidir.³⁷⁹ Meryem'e yöneltilen ilk dua, II. yüzyılda Hristiyanlara yönelik zulüm döneminde kaydedilmiş, III. yüzyılın sonlarında da Meryem'le ilgili en eski dua "the Sub Tuum Praesidium"³⁸⁰ ismiyle kayıtlara geçmiştir. Bu dua metninde Meryem'e "Ey Tanrının Annesi' yalvarışlarımızı duy! Sıkıntılı anımızda bizlere acı çektirme ve bizi tehlikelerden koru" ifadeleriyle yakarılmaktadır.³⁸¹

Dua, Hristiyanların en çok önem verdiği ibadet olup yaşama ebedi bir bakış açısı kazandırmak için önemli bir fırsattır.³⁸² Katolik kilisesi, Meryem'e sunmuş oldukları dualarda ondan merhamet, yardım, bağışlanma dilemektedir.³⁸³ Katolikler için hayli önemi olan "Meleğin Selamı" diye de bilinen Ave Maria (Hail Mary) duasının ilk iki cümlesi Lukadan³⁸⁴ alınmış ve üçüncü cümlesi ise kilise tarafından eklenmiştir. Duanın Batıdaki şekli şöyledir: "Selam Meryem, ey nimete eren kız, Rab seninledir. Sen kadınlar arasında mübareksin, karnının semeresi de mübarektir.

³⁷⁸ http://fe-mitolojisozlugu.com/mitoloji_sozlugu/ara_arzava/artemis.html

³⁷⁹ Harman, "Meryem"; s.240

³⁸⁰ "Mother of God (hear) my supplications: suffer us not (to be) in adversity, but deliver us from danger." (Bkz. Davidson, s.39)

³⁸¹ Davidson, s.40; Miravalle, , s.2

³⁸² Mahmut Aydın, "Hristiyanlık", s.79

³⁸³ http://www.agapekilisesi.com/MAKALELER/ortodokslar_ve_katolikler_protestanlar.htm

³⁸⁴ Luka, 1:28,42

Kutsal Meryem, Tanrının Anası, biz günahkarlara şimdi ve ölüm saatimizde dua et, âmin.”

Hristiyanlar için önem arz eden birçok duada Meryem anaya şu şekilde seslenilmektedir: *“Ey yardımcımız, o merhametli gözlerini bize çevir ve bu sürgün yerinden sonra kutsal oğlun olan İsa’yı bize göster. Ey şefkatli, Ey Aziz, Ey Bakire Meryem.”*³⁸⁵

Ey Meryem, Mesih İsa’nın annesi ve tatlı annem, Tanrının bağışladığı bu günün doğuşunda ayaklarına kapıyorum. Tüm benliğimi, varlığımı ellerine ve kalbine teslim ediyorum. Bu yeni günde, merhametli şefkatinle bende Oğlun Mesih İsa’nın hayatını yarat. Ey göklerin Kraliçesi, analık esininle en ufak eylemleri bile önle ve yönelt ki, kutsal ve lekesiz Mesih İsa’nın Kurbanı zamanında her şeyim temiz ve hoş olsun.

Her zaman Bakire Anne, biz günahkârlara merhamet et.

Selam, göklerin Kraliçesi, selam, meleklerin hanımefendisi, kurtuluşun kapısı ve kökü, dünyaya ışığı getir. Tüm kadınların arasında en güzeli, sevin şanlı bakire; selam sana, ey tümenden aziz olan, bizler için Rab Mesih’e dua et.

Allah’ın Aziz Annesi, denenmede olan bizlerin yakarışlarını hor görme ve bizi her tehlikeden kurtar, ey şanlı ve mutlu Bakire.

*Ey lekesiz Bakire, gerçek Allah’ın ve Kilise’nin Annesi... Halka barışı, adaleti ve verimliliği bahşet... Aziz Bakire Meryem, daima birlik içinde kalmaları için ailelerimizi koru ve çocuklarımızın eğitimini kutsa. Vicdanımızda Allah’ın barışıyla ve kötülükten, nefretten arınmış gönüllerimizle, herkese gerçek sevinç ve barışı götürebilelim.*³⁸⁶

³⁸⁵ <http://www.meryemana.net/misc/salve-regina>

³⁸⁶ <http://www.meryemana.net/books/meryem-anaya-dualar/sayfa-1-6>

*Ey Şefkatli Bakire Meryem, sana sığınan, yardımını dileyen ve aracılığını isteyen ve hiçbir kimsenin, senin yardımını görmeden geri çevrilmediğini hatırla. Bundan cesaret alarak sana koşuyorum. Ey Mesih İsa'nın Annesi ve benim şefkatli annem, sana geliyorum ve günahlarım yüzünden çektiğim acılarla ayaklarına kapanıyorum. Ey Kurtarıcımız Mesih'in annesi, dualarımı reddetme, onları dinle ve kabul et. Amin*³⁸⁷

*Daha yüce bir yardımımız yok, senden daha büyük bir ümidimiz. Ey en saf Bakire, bize yardım eyle. Çünkü sana güveniyoruz, seninle övünüyoruz. Bizler senin hizmetkârlarınız, bizleri boynu bükük bırakma.*³⁸⁸

*Ey en sevgili anne yardımına gel, çünkü ben kendimi sana bırakıyorum. Senin ellerinde benim ebedi kurtuluşum ve ruhumu sana teslim ediyorum. Sana en bağlı hizmetkârlarının arasında beni de say, beni senin koruman altına al. İşte bu bana yeter. Çünkü sen beni korursan ey sevgili anne, Ben hiçbir şeyden korkmam, günahlarımdan dahi. Çünkü sen benim için onları affettirirsin. Şeytanlardan da korkamam. Çünkü onların hepsinden sen daha güçlüsün. Yargıcım İsa'dan bile korkmam. Çünkü senden bir dua ile o da sakinleşecektir.*³⁸⁹

Dua metni dikkatlice incelendiğinde Meryem'in bizzat şahsından taleplerde bulunduğu ve onunla ilgili tartışmalı konularla ilgili ifadeler içerdiği de görülmektedir. Meryem'e yöneltilen taleplerin Tanrıdan istenmesi gereken şeyler olması, kullanılan dil ve üslup açısından bakıldığında da Meryem'in Tanrı seviyesinde telakki edildiğini göstermesi sebebiyle dikkat çekicidir. Dualarda Meryem'den bağışlanma, yardım, huzur temenni edilmektedir. "Göklerin Kraliçesi,

³⁸⁷ Hristiyan Dininin Özü, Sent Antuan Kilisesi – İstanbul, Eylül 1987, s.36

³⁸⁸ G.Geisler – E. Mackenzie, s. 324

³⁸⁹ Aynı

Kutsal Bakire, Tanrı annesi, Lekesiz” gibi nitelermelerle de Meryem’in Hristiyanlar nazarındaki yeri ve önemi ortaya konmuş olmaktadır.

Meryem’le ilgili çok bilinen bir diğerk dua şekli de tesbihtir.(Rosary) Belirli dualar belirli sayıda okunup tefekkür edilmektedir.³⁹⁰

Hristiyan ibadeti denince ilk akla gelen kuşkusuz “evharistiya” olmaktadır. Günlük hayatın her alanında etkilerini gösteren Meryem Ana bağılılığının bu ayinin icrasında da yansımalarını görmek mümkündür. Çünkü Hristiyanlar ve özellikle de Katolikler için Hristiyan azizlerinin ve bir azize ya da Tanrı Doğuran ilahi bir şahsın varlığı büyük önem arz etmektedir. Meryem ile ilgili bir komünyon (ekmek-şarap ayini, Katoliklerde Mass) şu şekilde icra edilmektedir: “Ayini yapan papaz iç kısma ekmek ve şarabı hazırlamak için yaklaşır. Bölmenin perdesi bir yana çekilir ve papaz bu sırada şöyle der: ‘Tanrı’nın anası, günahkâr bir halkı hakir gör ve eskiden olduğu gibi gücünü göster...’ (Bu ikonlar İncil okunmaya başlanmadan önce yeniden öpülür.) Sonra hazırlık sırasında bir Altar ekmeği Meryem Ana ve diğerk azizlerin adına ve hatırasına meydana konulur. Karşılıklı okunan komünyon ilahileri ve münacaatları sırasında dört defa şu kelimelerle Meryem anılır: ‘Çok kutsal, günahsız, çok mübarek ve muhteşem hanımımız, Tanrının anası ve devamlı bakire! Bizi ve bütün azizleri hatırlayarak kendimizi ve birbirimizi ve bütün hayatımızı Tanrımız İsa’ya emanet ediyoruz.’ Papaz veya ilahiciler, komünyon sırasında çeşitli zamanlarda ‘Tanrı’nın Anası’na dua gönderirler. Meryem’e takdiste Kutsal Ruh’a duadan sonra esas müracaat yapılır: ‘Bundan başka bu ibadeti atalarımızın namına sana sunarız... ve (papaz tek başına okur) bilhassa çok kutsal, günahsız, çok mübarek ve muhteşem hanımımız...’ Sonra Magnificat ilahisi okunur.”³⁹¹

³⁹⁰ Tümer, s.142

³⁹¹ Tümer, s.140

Meryem’e atfedilen kutsal mekânlar, XII. yüzyıldan sonra Hristiyanların önemli hac merkezleri haline gelmiştir. Ortaçağlardan beri ziyaret edilen “Siyah Meryem Ana”³⁹² da denilen mucizevi heykele saygı üzerine kurulan hac yerleri Fransa, İspanya, Avusturya, İsviçre ve Polonya’da bulunmaktadır. İkinci grup olarak nitelendirilebilecek hac yerleri ise, 19. ve 20. yüzyıllarda Meryem’in görülmesinin söz konusu olduğu yerlerdir. Bu yerlerin en önemlileri Paris’te Rue du Bac (1830), Fransa’da La Salette (1846), Lourdes (1858), Pontmain (1871), Pellevoisin (1876); Portekiz’de Fátima (1917); Belçika’da Beauraing ve Banneux’dür (1932). Diğer bir hac merkezi de “Holy House” diye adlandırılan onun Nâsıra’da yaşamış olduğu evin mûcizevî olarak İtalya’da Loreto’ya ve İngiltere’de Walsingham’a melekler tarafından taşınması suretiyle ortaya çıktığına inanılan mekanlardır.³⁹³

Amerika kıtasındaki en eski hac mekânı olan Dominik Cumhuriyeti’ndeki Santo Cerro’ya, 15. Yüzyılda Christoph Columbe, yerlilere karşı kazanılan zaferin nişanesi olarak bir haç dikmiş, misyonerler de hac olayını her yere yaymışlardır. Hristiyanlar için en meşhur hac mekânı ise 1531’de Meryem’in Meksikalı bir köylüye görüldüğü Guadalupe’dir.³⁹⁴

5. Kutsal Ziyaret Yerleri ve Meryem

Hristiyan geleneğinde kutsal mekânları ziyaret etmek bir ibadettir. İlk devirlerde İsa Mesih’in doğum yeri kabul edilen Beytlehem, Kudüs ve çevresinde onun yaşadığı yerler, hac mekânları olarak ziyaret edilirken IV. yüzyıldan itibaren

³⁹² Bu heykellerin renklerinin siyah olması, uzun yıllar düşmanların eline geçmesin diye toprak altında saklanmış olmalarına bağlanabilir; yerlerinin de çoğunlukla rüya ile papaz, rahibe veya halktan birine bildirilmiş olduğuna inanılır. (Bkz. Harman, “hac”, s.385)

³⁹³ Harman, “hac”, s.385

³⁹⁴ Aynı

şehit ve azizlerin mezarları, Meryem'in mucizevi tarzda görüldüğü kabul edilen yerler de ziyaret edilen mekânlar arasına girmiştir.³⁹⁵

Hristiyanlar, kutsal saydıkları Meryem'in cesedi, elbisesi, süt damlaları, cenaze örtüsü, yüzüğü vb. yadigâr (relics) kabul edilip onlara saygıdan ziyade tapınılmaya başlanmış, bunların bulunduğu yerler birer ziyaret yeri haline getirilmiştir.³⁹⁶ Katolikler, papalık tarafından ziyaretine izin verilen yerlerdeki mucizevi iyileşmeleri ileri sürmüşler, daha sonra vizyonların çok artması dolayısıyla birçoğunu reddetmek zorunda kalmışlardır. Örneğin Loreto'daki "kutsal ev"i, Meryem'in melekten ilk müjdeyi aldığı evi olan Nasıra'dan, melekler tarafından olduğu gibi 1296'da Loreto'ya götürüldüğüne inanılır. Çünkü bir kutsal kişiye rüyasında Meryem görünerek öyle vahyetmiştir. Böyle ziyaret edilen yüzlerce yerin her biriyle ilgili hikâyeler anlatılmaktadır.³⁹⁷

Ülkemizin Hristiyan inanç merkezleri açısından zengin olduğu bilinmektedir. Hristiyanlık inancına göre, İsa Mesih'nin 12 Havarisinden biri olan Aziz Pavlus'un misyonerlik yaptığı yerlerin başında Türkiye gelmektedir. Hristiyanlığın ilk yedi konsili, Türkiye topraklarında gerçekleşmiştir. Hristiyanların ziyaret edeceği yerlerin başında İzmir Selçuk'taki Meryem Ana evi ile Katolikler için önemli olan Antakya'daki Saint Pierre Kilisesi gelmektedir. Türkiye topraklarında Hristiyanlar için kutsal sayılan pek çok yer bulunmaktadır. Aziz Pavlus Kilisesi (Konya), Azize Teresa Latin Katolik Kilisesi (Ankara), Sent Antuan Kilisesi (İzmir), Sent Antuan Kilisesi (İstanbul), Anadolu Katolik Kilisesi (Adana, Antakya, Güzelyayla, İskenderun, Mersin, Samsun, Tarsus, Trabzon), Mersin Katolik Kilisesi, Antakya

³⁹⁵ Abdurrahman Küçük; "İbadet", İslam Ansiklopedisi, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 19; sayfa: 240

³⁹⁶ Tümer, s. 83

³⁹⁷ Tümer, s. 90

Katolik Kilisesi, St. Paul Katolik Kilisesi (Nişantaşı), St. Georges Katolik Kilisesi (Karaköy) bunlardan bazılarıdır.³⁹⁸

Meryem'in yaşadığına ve orada öldüğüne inanılan Meryem Ana evini ziyaret de Hristiyanlar için zamanla önemli bir ritüel haline gelmiştir. Meryem Ana Evi³⁹⁹, İzmir Selçuk'taki Bülbüldağı'nda Meryem'in son yıllarını Yuhanna ile birlikte geçirdiğine ve burada öldüğüne inanılan kilisedir. Hristiyanlarca "Panaya Kapulu" olarak da bilinen Meryemana Evi'nin M.S. IV. yüzyılda inşa edildiği sanılmaktadır. Burası, Hristiyanlar için hac yeridir. Hristiyanlar yanında Müslümanlarca da kutsal sayılır ve ziyaret edilir; hastalara şifa aranır, adaklar adanır. Vatikan tarafından kutsal ilan edilen Meryem Ana'nın kaldığı bu ev, 1967 yılında Papa VI. Paul, 1979 yılında Papa II. Jean Paul ve daha sonra Papa XVI. Benedict tarafından ziyaret edilmiştir. 1982 yılı istatistikleri, yaklaşık iki yüz bin kadar Hristiyan ve bir o kadar da Müslüman ziyaretçiden bahsetmektedir.⁴⁰⁰

Efes'teki Meryemana Evi'nin 1964 ve 1967 yıllarına ait ziyaretçi defterlerine yazılan notlar, Meryem'e verilen değeri göstermesi açısından önemlidir. Nitekim ziyaretçi defterlerindeki bu notlardan bir kısmına "Efes'te 3000 yıl" isimli eserinde yer veren Sabahattin Türkoğlu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirir: "Meryemana bir dert anasıdır, insanlar çok değişik amaçlarla burayı ziyaret eder. Evin arkasındaki kaynaktan gelen suyun, her derde deva ve şifa veren bir su olduğunu duyan herkes buraya koşar. Bazı hastalar bu suyu içtikten sonra iyileştiklerini, diğer bazı ziyaretçilerde burayı ziyaret ettikten sonra dileklerinin gerçekleştiğini ileri sürer. Dilekler yaşa, cinsiyete ve insanların ekonomik durumlarına göre değişir. Akla gelebilecek her istek, ziyaretçi defterlerinde yer alır.

³⁹⁸ <http://www.meryemana.net/misc/katolik-web-linkleri>

⁴⁰⁰ <http://www.meryemana.net/books/meryem-ana-evinin-esrari/sayfa-11>

Ailevi ve sosyal sıkıntılardan gönül işlerindeki sıkıntılara kadar her türlü dilek oradadır.⁴⁰¹

Meryem'e sunulan dileklerden de anlaşılacağı gibi, O'nun her derde çare bulabilen bir kişi olarak kabul edildiğini ya da dileklerin Allah katına ulaştırılması için iyi bir aracı olduğunu söylemek mümkündür. Her iki uçtaki insanların da yaklaşımlarının özeti olarak, Meryem vasıtasıyla gönderildiklerinde, dileklerin gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Çünkü Meryem, Tanrının sevdiği bir kuldur ve Allah onu kırmaz.⁴⁰²

Meryem'le ilgili ziyaret yerlerinden biri olan Harput Meryem Ana kilisesi sinir hastalıklarına, akıl hastalıklarına, çocuğu olmayan kadınlar ve kadın hastalıklarına iyi geldiği kabul edilmektedir. Asırlardan beri kilise Hristiyanların yanında Müslüman ziyaretçilere de ev sahipliği yapmaktadır.⁴⁰³

6. İkonlar ve Meryem

Meryem ile ilgili olarak tarih boyunca büyük tartışmalara sebep olmuş bir başka dindarlık çeşidi de ikonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İkonlar, tanrısal kişilerin ve hadiselerin vahyedilen suretleri olarak kabul edilmiş ve bunlara ibadet edilmeye başlanmıştır. İsa, Meryem ve diğer aziz⁴⁰⁴ sayılan kişilerin, İncillerde

⁴⁰¹ Yitik, s.61

⁴⁰² Aynı

⁴⁰³ İshak Tanoğlu, "Harput Süryani Kadim Ortodoks Meryem Ana Kilisesi'nin Dünü ve Bugünü", **Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu Bildiriler**, Elazığ, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2013, cilt 2, s.786

⁴⁰⁴ Aziz kelimesi, yeryüzünde Tanrı lütfunu temsil ettiğine ve yaşayanlar için Tanrı katında aracılıkta bulunabileceğine inanılarak yüceltilen ve yetkili kilise organlarınca kutsal ilan edilen kişiler için kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile azizler, Hz. İsa'yı kabul ettikleri ve onun yolunda gittikleri için doğaları kutsallaşmış ve böylece Yuhanna 1/12'ye göre "Tanrının çocuğu" sıfatına mazhar olmuşlardır. Ayrıca azizler, Tanrı ile insanlar arasında aracılık ettiklerinden Göksel Kilise'ye girerek insanlığın kurtuluşunun mayasını oluşturdukları için onlara diğer inananlar tarafından taparcasına saygı gösterilmektedir. Üstelik bu olgu kilisece benimsenmiş ve II. İznik Konsilinde (787) azizlere saygı göstermenin Hristiyanlığın ayrılmaz bir parçası olduğu onaylanmıştır. Bazılarının aziz olacakları doğum öncesinden belli olmuştur. Onlar, dünya hayatlarında kendilerini Tanrıya adanmış ve

anlatılan bazı olayların resimleri kiliseleri boydan boya süslemiştir. Halk arasında, bu ikonların, mucizevi işler yaptığı inancı yerleşmiş ve onlardan yardım dilenme âdeti ortaya çıkmıştır. İkonlara tapanlar, bazen resim ile temsil olana değil, bizzat resme veya eşyaya tapınmaya başlamıştır. Bizans İmparatorluğunda İkonoklast hareket, ilk önce ikonlara tapınmaya, daha sonra da mum yakmak ve tütsü yapmak gibi adetlere, Meryem ve azizler kültürüne⁴⁰⁵ tepki olarak ortaya çıkmıştır. İkonlar kültürü, bu dönemde dindarlar arasında çok önemli bir yer edinmiştir. Bunların yanında, halk arasında, bu hal ve hareketleri putperestlik âdeti olarak görenler de olmuştur.⁴⁰⁶

İkonografinin başlangıcı ile ilgili net bir tarih vermek mümkün olmamakla birlikte Hristiyanlık tarihinde apokriflerin yazıldığı dönemde (II. yüzyılın sonu ve III. yüzyılın başı) ortaya çıktığı söylenebilir. Okuryazarlığı olmayan Hristiyanlara Hristiyanlıkla ilgili hikâyeleri iletmenin en pratik yolu onların resimlerini oluşturmaktır. Bu sebeple II. yüzyılın başlarında Hristiyan mezarlıklarda freskler görülmeye başladı. Meryem ve çocuk Mesih'in resimlerinin ilk örnekleri Roma'da eski bir Hristiyan Mezarlığı olan ve Mecusiler tarafından bulunan Priscilla mezarlığında bulunmaktadır.⁴⁰⁷ III. yüzyılda Domitilla ve Calixtus adlı mezarlıklarda da Meryem'in resimlerine rastlanmaktadır. Konstantin, Hristiyanlığı resmi olarak

onu tüm kalpleriyle sevmişlerdir. (Bkz. Abdimuhamet Mamytov, **Rus Ortodoks Kilisesinde Azizlik**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2013 s.18-20)

⁴⁰⁵ 332'de Roma'da ilk azizler defteri (martyrologe) düzenlenmiş, buraya yazılanlar faziletlerine göre sınıflandırılırken başta Azize Meryem, sonra aziz havariler, aziz İncil yazarları ve diğerleri yer almıştır. IV. yüzyıldan itibaren azizlere saygı gittikçe artmış, onlara adeta tapınılmış, şefaatçi olarak görülüp onlardan yardım beklenmiş, dualar edilmiş ve onlar için yortular düzenlenmiştir. Bunun yanında azizler adına ikonalar yapılmış, ikonaların konuşuğuna, hareket ettiğine, hastaları iyileştirdiğine, kuru kuyuların suyunu yenilediğine inanılmış, bundan dolayı onlar öpülüp çiçeklerle süslenmiş ve etrafında tütsüler sallandırılmıştır. Azizlerle ilgili kült, V-VIII. yüzyıllarda büyük gelişme göstermiştir. II. İznik Konsilinde (787) azizlere saygı göstermenin Hristiyanlığın ayrılmaz bir parçası olduğu onaylanmıştır. Ancak VII. Yüzyıldan itibaren ikona tartışmalarından aziz kültürü de etkilenmiş, böylece azizlere olan aşırı sevgi ve tapınmaya büyük darbe vurulmuştur. Uzun yıllardan sonra ikonaların tekrar serbest bırakılmasıyla azizlere olan inanç ve uygulamalar Hristiyanlığın önemli özelliği haline dönüşmüştür. (Bkz. Mamytov, s.53,56)

⁴⁰⁶ Ahmet Hikmet Eroğlu, "Doğu Batı Kiliselerinin Ayrılış Sebepleri", **Dini Araştırmalar**, Eylül-Aralık 1999, Cilt 2, sayı 5, s. 392

⁴⁰⁷ Tümer, s.50

kabul ettiğinde (MS 313) heykeller ve freskler daha popüler hale gelmiştir. 431’de Efes Konsilinde Meryem’e verilen “Theotokos” unvanı ile birlikte sayısız resim ve ikon ortaya çıkmaya başlamıştır. Tüm bu gelişmeler, Meryem’e duyulan bağlılığın her geçen gün daha ölçsüz bir hal almasına sebep olmuştur.⁴⁰⁸

Bizans imparatoru III. Leon (717-741), halk arasında büyük rağbet gören ikonlara tapınmayı yasaklamıştır, 730 yılında da bu konunun tartışılması için İstanbul’da bir konsil toplamıştır. Bu konsilde, ikonlara itibar putperestlik olarak kabul edilmiş ve ikonlara tapınma yasaklanmıştır. 731 yılında Roma’da toplanan bir konsilde de, ikonlara karşı olanlar aforoz edilmiştir. Bunun üzerine, V. Konstantin, ikonlara karşı daha şiddetli bir tepki göstermiş, 754 yılında bir konsil toplayarak ikonları tekrar yasaklattırılmıştır. Konsilde, Piskoposların tamamının bulunmadığı halde bu konsil, Yedinci Genel Konsil olarak ilan edilmiştir. Bu konsilden sonra Konstantin, kiliselerde bulunan ikonları kırdırılmış ya da badana ile yüzeylerini kapattırılmıştır. İmparatoriçe İrene (780-790) nin girişimleri sonucu toplanan II. İznik Konsilinde ise "tebcil edilenin resimler olmadığı, tasvir edilen şahıslar olduğu, ibadetin ise sadece Allah' a yapılabileceği" kararı alınmıştır.⁴⁰⁹

İkonalara karşı çıkanlar, ikonacılığın eski Yunan adetlerinin kılık değiştirerek dine girdiği gerekçesiyle ikona severleri putperestlikle suçlarken Yuhanna gibi Bizans İmparatoru’nu ve o günkü dini otoriteyi karşısına alarak ikona savunuculuğu yapan kişiler de mevcuttu.⁴¹⁰ İkonalarla ilgili bu mücadele 725’ten İmparator Thephilus’un 842’deki ölümüne kadar devam etmiştir. Aralarında çeşitli farklılıklar olsa da Katolik ve Ortodoks mezhepleri, II. İznik Konsilinde alınan karar

⁴⁰⁸ Davidson, s.38-39

⁴⁰⁹ Eroğlu, s. 395

⁴¹⁰ Abdülhamit Bilici, “Müslümanların Koruduğu İkonalar”, Aksiyon, sayı 341, 16 Haziran 2001

gereğince ikonalara saygı göstermektedir.⁴¹¹ Resim ve heykellerde kutsallık bulup ona tapınmak, dua etmek, yardım istemek, onu aracı görmek putperest geleneği iken bu konuda Ortodoks kilisesi ile Katolik kilisesi arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.⁴¹²

7. Vizyonlar ve Meryem

Hristiyan dünyasında Meryem'in muhtelif zamanlarda farklı yerlerde görüldüğüne inanılmakta ve bu mekânlar dinî ziyaret yeri kabul edilmektedir.⁴¹³ Yirminci yüzyılın ikinci yarısında örneklerine rastlanan Meryem ananın görünmesi olayı, Meryem dindarlığının bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Yugoslavya'daki Medjugorje'de yaşayan altı kişi, 24 Haziran 1981 tarihinden bu yana Meryem'in kendilerine göründüğünü iddia etmiş, yaşadıkları bu olağanüstü deneyim ve sonrasında hayatlarındaki değişikliklerden bahsederek Meryem'e dayanan inançlarla ilgili yeni bir pencere açmışlardır. İddia edildiğine göre Meryem, her gün aynı saatte bir grup çocuğa görünüyor, onlara ve din adamlarına telkinde bulunuyor ve hastaları iyileştiriyordu.⁴¹⁴ İmkân sınırlarını aşan bu vizyonların gerçekleşme şekli, zamanı ve mekânı ile ilgili olarak Rahip Ljudevit Rupcic: "Meryem Ana ne hep aynı yerde göründü, ne hep aynı grupta, ne de tek kişilere. Bazen bir görünme 2 dakika, bazen de 1 saat sürdü. Meryem Ana hiç bir zaman çocukların isteği üzerine görünmedi. Bazen dua edip O'nu beklediler ama Meryem Ana görünmedi. Bazen de beklenmedik bir anda geliverdi. Bazen çocuklardan birine göründü, diğerleri göremedi. Bazen çocukların hepsi ile aynı anda altı değişik konu konuştu. Ve çocukların hiç biri, diğerini duymadı. Eğer ne zaman geleceği için bir söz vermemişse kimse O'nun ne

⁴¹¹ Ahmet Güç, "Putperestlik", **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., Ankara, cilt: 34; sayfa: 366

⁴¹² Tümer, s.140

⁴¹³ Harman, "Meryem"; s.240

⁴¹⁴ G. Geisler – E. Mackenzie, s.330

zaman geleceğini ya da gelip gelmeyeceğini dahi bilmiyordu. Fakat Meryem Ana; sadece çocuklara da görünmedi. O'nu başkaları da gördüler. Değişik yaşlardaki insanlar, başka ülkelerden gelen ziyaretçiler, farklı karakterde birçok kişi Meryem Ana'yı gördü. Bütün bunlar, bu görüntülerin bir hayal olmadığını kanıtlamaktadır. Meryem Ana'yı görmek; ne zamana, ne yere, ne duaya, ne görmek isteyen kişinin arzusuna bağlıdır. Bunlar sadece ve sadece bu görünmelere izin veren Tanrı'ya ve O'nun Kutsal arzularına bağlıdır”⁴¹⁵ şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Katolikler, Meryem'in görüldüğü kabul edilen yerlerdeki mucizeler ve iyileşmeler konusunda orta çağdan intikal eden literatürü daha geliştirmişlerdir. Meryem, hastalıklara şifa veren, kendisine yöneltilen duaları kabul eden, sıkıntıda olanların yardımına koşan, günahların bağışlanmasına vesile olan yüce bir şahsiyet konumuna getirilmiştir. Öyle ki tanrıdan istenip de elde edilemeyen şeylerin Meryem'den istendiğinde verildiğine dair bir inanç mevcuttur. Tanrının bile Meryem'in buyruğuna uyduğuna inanılır.⁴¹⁶ Dolayısıyla Meryem arabulucu, yardımcı, şefaathçi hatta doğrudan tanrısal vasıfları haiz bir şekilde telakki edilmiştir.

8. Ayazmalar ve Meryem

Katolik Hristiyanlıkta büyük önem verilen ve Meryem dindarlığının uygulama alanları ile ilgili ziyaret yerleri, ikonalar kadar önemli bir diğer konu da Ayazmalardır. Daha çok Ortodoks Hristiyanlıkta önem verilen ayazmalar, Katolikler açısından da önemli görülmüştür. İncil'de “mübarek, kutsal yer” manasına gelen bu kelime, sonraları içinde kutsallaştırılmış su bulunan yerleri ifade etmek için kullanılmıştır. Hristiyanlıkta özellikle Ortodokslarda su çıkan çeşitli yerlere bir aziz veya azizenin adı verilerek buralar onun manevi koruyuculuğuna bırakılmıştır. Halk

⁴¹⁵ <http://www.meryemana.net/misc/medjugorje-mucizesi>

⁴¹⁶ G. Geisler – E. Mackenzie, s.323

genellikle bu suların, himayesinde bulundukları aziz veya azize sayesinde insanlara yardımcı olduklarına, tedavi ettiklerine inanmaktadır. Bazı ayazmaların Hristiyanlarla birlikte Müslümanlarca da ziyaret edildikleri ve onların suyundan şifa umulduğu bilinmektedir.⁴¹⁷

İstanbul’da Bizans dönemine ait Hodegetreia (yol gösterici Meryem) ayazması, “hayat verici kaynak Meryem”e ithaf edilmiştir. Esası Bizans devrine kadar dayanan diğer bir ayazma ise Blakhernai (Vlaherne) ayazmasıdır. Bizans devrinde imparatorlar her 15 Ağustos günü bu ayazmayı ziyaret ederek bir Meryem kabartmasından fişkırان kutsal suyun toplandığı bir havuza üç defa dalıp çıkarlardı. Bugün damla halinde akan su, mermer teknelerde toplanmakta ve şifa bekleyen insanlar tarafından içilmektedir. Müslümanlarca da kutsallığına inanılan çok daha değişik bir ayazma ise Trabzon’un Maçka ilçesinde bulunan Sümela Manastırı’ndadır. Şifalı özellikleri olduğuna inanılan su, tabii bir mağaranın yukarısından bir taş çanağa damlamaktadır. Bazı belgelerden buranın XIV. yüzyılda Trabzon Komnenos Krallığı döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır.⁴¹⁸

9. Liturjik Takvimde Meryem İle İlgili Önemli Gün ve Kutlamalar

Katolikler açısından Meryem’in dindeki yeri ve önemini görmek için liturjik takvimde onunla ilgili önemli günler ve kutlamalara bakmak yeterli olacaktır. Meryem’in bugünkü liturjik takvimin oluşmasında önemli bir rolü vardır.⁴¹⁹ Bugün doğuda ve batıda Meryem’le ilgili olarak Doğum günü (8 Eylül), Meleğin Müjdesi (25 Mart), Günahsızlığı (8 Aralık), Cennete Alınması (15 Ağustos), Mabede gidiş

⁴¹⁷ Semavi Eyice, “Ayazma”; **İslam Ansiklopedisi**; TDV Yay., Ankara, cilt: 04; sayfa: 229

⁴¹⁸ Eyice, s.230

⁴¹⁹ Davidson, s.40

(14 Şubat) yortuları kutlanmaktadır. Ayrıca Meryem'in günahsız kalbi, Kraliçe Meryem, Meryem'in kutsal adı vb. Katoliklerin kutladığı 30 yortu daha vardır.⁴²⁰

Hristiyan Kilisesinde başta İsa'nın annesi Meryem olmak üzere, bazı önemli Hristiyan şahsiyetlerini anmaya yönelik çeşitli bayram ve törenler ortaya çıkmaya başlamıştır. Kilise, İsa'nın doğumunun 25 Aralık'ta kutlanması nedeniyle, Meryem'in 25 Mart'ta Mesih İsa'nın annesi olacağı haberiyle müjdelenmiş olması gerektiğini benimsemiştir. Buna göre Meryem, bu tarihte Kurtarıcının annesi olmayı kabul etmiş ve İsa da, bu tarihten itibaren anne rahminde şekillenmeye başlamıştır.⁴²¹ Bu anlayışla Kilise, VII. yüzyılın sonlarından itibaren 25 Mart'ı, "*Müjde Bayramı*" olarak kutlamaya başlamıştır. Temmuz ayının 16 'sında Meryem 'le ilgili bir başka bayram olan "*Karmel Dağındaki Meryem Bayramı*" kutlanmaktadır. Yine Katolik Kilisesinde, Meryem ile ilgili olarak kutlanan bir başka bayram ise 22 Ağustos'taki "*Lekesiz Kalp Bayramı*"dır. Hristiyan Kilisesinin Meryem ile ilgili kutlamalarından biri de Ağustos ayı içerisindeki "*Meryem Ananın Göğes Alınması Bayramı*"dır.⁴²² Katolik Kilisesinin, 1 Kasım 1950 yılında yaptığı açıklamaya göre Meryem'in bedeni, onun ölümünden sonra çürümekten korunmuş ve kısa bir süre sonra göğes alınarak ruhuyla bütünleşmiştir. Bu anlayışla Kilise, 15 Ağustos'u, Meryem 'in göğes alınması bayramı olarak kutlamakta ve bu bayramı, Meryem'le ilgili en önemli kutlamalardan biri olarak kabul etmektedir. 8 Eylül' de "*Meryem'in Doğumu Bayramı*", 12 Eylül tarihinde ise "*Meryem'in Kutsal Adı Bayramı*" kutlanmaktadır. Eylül ayı içerisinde, 14 Eylül'de "*Kutsal Haç Bayramı*" kutlanmaktadır. Katolik Kilisesi Ekim ayının 7'sinde, Meryem'i "*Kutsal Tespihin Kraliçesi*" olarak yücelten

⁴²⁰ Tümer, s. 142

⁴²¹ Mehmet Katar, "Hristiyan Bayramları Üzerine Bir Araştırma", **Dini Araştırmalar**, Ocak-Nisan 2001, C. 3, sayı 9, s.25

⁴²² Katar, s.25

bir bayram kutlamaktadır. Meryem ile ilgili bir başka kutlama ise "*Meryem'in Anneliği Bayramı*"dır.⁴²³

Meryem 'in asli g nahtan uzak ve lekesiz bir biçimde ana rahmine düştüğünü vurgulamaya yönelik olan "*Meryem Ananın G nahsızlı ı Bayramı*", 8 Aralık tarihinde kutlanmaktadır. Meryem ile ilgili bütün bu kutlamaların dışında, Meryem'in üç ya ında Kudüs'teki Yahudi Mabedine getirilmesi ve evlilik çağına kadar orada kalmasını kutlamak için dünyanın değişik bölgelerinde kutlama törenleri yapılmaktadır. Bu kutlama halen dünyanın değişik bölgelerinde icra edilmektedir.⁴²⁴

Katolik Hristiyanlıkta Meryem'e ilginin sebep ve sonuçlarına başlıklar halinde de indikten sonra bu bölümde, Hristiyanlar arasında Meryem'le ilgili tartışma konuları, bu tartışmalı konulara Katoliklerin yaklaşımı, Kitab-ı Mukaddes ve gelenekten getirilen deliller ile Protestanların konuyla ilgili itirazları değerlendirilecektir.

C. KATOL KL K'TE MERYEMLE  LG L  TARTIŞMA KONULARI

Hristiyan kutsal kitabında ve teolojisinde önceleri Meryem'e çok az yer verilmiş ve Meryem kendi vasıfları yönüyle değil, oğlu  sa dolayısıyla zikredilmiştir.  ncillerde Meryem'in sadece  sa'nın doğumu sebebiyle ön planda olup daha sonra bahsedilmemesi de bunu göstermektedir. Ancak zamanla Meryem,  sa'dan sonra ikinci önemli şahsiyet olmuş, onun etrafında bir Meryem kültü teşekkül etmiş ve o Hristiyan kültürünün en önemli simalarından biri haline gelmiştir. Daha önce de zikredildiği üzere, Hristiyan mezheplerinde Meryem'e farklı statüler tanınmıştır. Mezhepler arasındaki bu farklılıklar, basit görüş ayrılıkları olabildiği gibi kimi

⁴²³ Katar, s.26

⁴²⁴ Katar, s.27

durumlarda karşıt grupların oluşmasına, bu grupların birbirini sapkın ve gerçekten uzaklaşmış kabul etmelerine yol aabilmiş ve ciddi tartışmalara da sebebiyet vermiştir. Meryem’le ilgili konularda Katolikler ve Ortodoksların inanç ve uygulamalarda birbirine hayli yakın olduğu ve Protestanların daha farklı bir yaklaşıma sahip olduğunu söylemek mümkündür. “Katolik ve Ortodoks mezhepleri Meryem’in ebedi bakireliğini ve Tanrı’nın annesi olduğunu kabul etmektedir. Ortodoks kilisesinde ikonlar, Katolik kilisesinde Meryem heykelleri bulunmaktadır. Her iki kilisede dua ve ibadette Meryem’in önemli bir yeri vardır. Protestanlar ise Meryem’e diğer Hıristiyan mezhepleri kadar önem vermemektedir. Lutheranlar ve Calvinistler, Meryem hakkında Kitab-ı Mukaddes’te zikredilen doktrinlerin dışındakileri reddetmektedirler.”⁴²⁵ Protestanların en çok itiraz ettikleri husus, Meryem’in gnahsızlığı, asli suçtan uzak olması ve ölümünden sonra göğe yükselmesidir. Bu dogmaların kabul edilmesi ile onun İsa gibi kabul edilmiş olacağını, yani tanrılaştırılacağını düşünmekte ve gerekçe olarak bu dogmaların Kitab-ı Mukaddes’te bulunmamasını göstermektedirler. Katolikler, bu durumu Kilisenin, sadece ilahi metne dayanmadığı; Kiliseye ve Papaya vahiy geldiği, Konsilin vahye dayanarak, bir dogma koyabileceği”⁴²⁶ şeklinde açıklamıştır. Dolayısıyla Meryem’le ilgili tartışmalı konular ele alınırken kutsal metinlerin yanı sıra kilise babalarının mektupları, genel konsiller ve papalık genelgeleri de Katolik gelenekte Meryem’in yeri ve önemi ile ilgili olarak çalışmamıza ışık tutacaktır.

Bu bölümde, yukarıda ana hatları çizilen ve kısaca değinilen Meryem ile ilgili tartışmalı konular, Katolik mezhebine göre delilleriyle birlikte ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁴²⁵ Harman, ”Meryem”, s.239

⁴²⁶ Tümer, s.136

1. Kutsal Bakire Olarak Meryem

Meryem'in, İsa'yı bakire bir halde dünyaya getirmesi ve bundan sonraki süreçte bedenen bir değişikliğe uğramaması, Yusuf'la normal bir evlilik hayatı yaşayıp yaşamadığı, başka çocuklara sahip olup olmama durumu gibi tartışmalı konular Hristiyan mezhepleri arasında hala canlılığını korumaktadır. Kutsal metinlere⁴²⁷ dayanarak Katolikler, İsa'ya bir bakirenin hamile kaldığına ve İsa'nın Meryem'in bakire kalacak şekilde doğduğuna inanmaktadırlar. Katolik Teolog Ott, Katolik kilisesinin bu konudaki resmi doktrinini 'Meryem, oğlunu bekâretine hiçbir zarar gelmeksizin doğurdu.' ifadeleriyle özetlemektedir. Geleneksel Katolik öğreti, 'Meryem'in mucizevi bir şekilde rahmi açılmadan, bedenine bir zarar gelmeksizin ve acısız bir şekilde doğum yaptığı' yönünde olmuştur. Mesih'in doğumu esnasında Meryem'in bekâretinin devam ettiği görüşünün Kitab-ı Mukaddes'te yeterince delili olmamasına rağmen Katolik dogma, İsa'nın doğumundan sonra da Meryem'in bakireliğinin devam ettiğini ifade etmektedir.⁴²⁸ Bu yüzden Meryem'e "ebedi bakirelik" niteliği atfedilmektedir. Katolikler hem Kitab-ı Mukaddes'ten hem de gelenekten delillerle bu görüşü savunmaktadır.⁴²⁹

İşaya'da⁴³⁰ geçen İbranice "almah" kelimesinin "genç kız" veya "bakire" olarak çevrilebileceği konusunda Kilise Babaları devrinden kalan bir tartışma söz konusudur. Matta, İbranice'den Yunanca'ya kelimeyi "bakire (parthenos)" olarak çevirmiş ve böylelikle İsa'nın Eski Ahit'e uygun olarak ilahi bir şekilde ana rahmine düştüğünü göstermek istemiştir. Luka, Markos, Yuhanna ve Pavlus bu ifadeye

⁴²⁷ "Bunun için Rab kendisi size bir alamet verecek; işte, kız gebe kalacak ve bir oğul doğuracak ve onun adını *Immanuel* koyacak." (Bkz. İşaya 7.14) "...Meryem Yusuf'a nişanlanmış olduğu halde buluşmalarından önce Ruhülkudüsten gebe olduğu anlaşıldı."(Bkz. Matta 1.18); Luka 1.26; Ayrıca Bkz. Scheeben, s.105)

⁴²⁸ Scheeben, s.102,104

⁴²⁹ G.Geisler – E. Mackenzie, s.300

⁴³⁰ İşaya 7:13-14

dayanarak bakire doğumla ilgili imada bulunmamasına rağmen Luka'da meleğin bakire bir kıza geldiğinin söylenmesi, Meryem'in meleğe "ben er bilmem" şeklindeki cevabı, onun bakire olarak gebe kalmasına bir işaret kabul edilebilir.⁴³¹ V. Yüzyılda Leo'nun Patrik Flavian'a (ö.449) yazdığı mektupta "...Yeni bir doğumla yeryüzüne inmiş, onuruyla ve iffetiyle bir bakireden doğmuş; cinsel arzu ve şehvet yoluyla değil, Tanrının lütfuyla⁴³²; iki insanın bedensel olarak birleşmesinin bir ürünü olarak değil, ruhun beden üzerindeki hâkimiyetiyle bedenselleşmiştir. Rab, annesinden bedenini doğasını edinmiş, fakat asla suç işlememiş ve günaha da girmemiştir. Rab İsa, doğumu hayranlık uyandırıcı bir şahanelik içinde gerçekleştiği için Bakirenin rahmine konmuş, diğer insanlardan hiç farklı olmayan insanlık doğası da böylece oluşmuştur..."⁴³³ ifadeleri, o dönem içerisinde İsa'ya bir bakirenin gebe kaldığına duyulan inancı göstermesi açısından önemlidir.

Kilisenin bakire Meryem sembolü, giderek Batı kültürü içinde Meryem'in de bir Tanrı olduğu inancının yerleşmesine yol açmıştır. Oysa Bakire Doğumla ilgili olarak İncilin üzerinde durduğu nokta, İsa'nın Mesih olması sebebiyle Tanrının oğlu⁴³⁴ olarak anıldığı, Kutsal Ruhla bağlantısı nedeniyle de tanrıyla özdeş kılındığıdır. Akalın'a göre, bu "özdeş ve bir olma" iddiaları, Bakire Meryem'in de aynı öze sahip olduğu inancının benimsenmesine, "Tanrıyı doğuran da bir Tanrıdır" iddiasının kabul görmesine yol açmıştır. Meryem, Tanrının İsa'da vücut bulmasının kutsal bir aracı kılındığından şanı ve şerefi de yüce olmaktadır. Katolik inancına göre, Meryem'in, İsa ve Tanrı ile aynı özden geldiğine kuşku duyulmamaktadır.⁴³⁵

⁴³¹ Tümer, s.108, Ayrıca Bkz. Luka 1: 27, 34-45

⁴³² Scheeben, s.78,111

⁴³³ Akalın, s.296

⁴³⁴ Scheeben, s.99

⁴³⁵ Akalın, s. 289-290

3. yüzyılın sonlarına doğru Helvidius, bugün mevcut olmayan bir eserinde Meryem'i çok çocuklu bir anne ve "annelerin annesi" olarak betimlemiştir.⁴³⁶ Jerome ise Meryem'in daimi bekâretiyle ilgili Kilise'nin geleneksel inancından yola çıkarak Helvidius'a karşı bir yazı yazıp bu görüşün hâlâ Katolikler arasında rağbet gördüğünü söylemiştir.⁴³⁷ Yahudi tarihçi Flavius Josephus, Mesih'in en azından bir erkek kardeşi olduğunu ve bu kardeşinin de herkes tarafından çok iyi tanındığını yazmış⁴³⁸, Tertullian, "Meryem'in bakireliği, henüz Yusuf'la evlenmemiş olmasıyla ilgilidir, doğum olayıyla ilgili değildir. Bu nedenle Meryem, Yusuf'la evlenmeden önce anne olmuştur", demektedir.⁴³⁹ Papa Siricius (393), Mesih'in doğumundan sonra da Meryem'in bekâretinin devam ettiği görüşünü 'tanrının oğlunun doğduğu rahimden başka bir doğumun daha gerçekleşebileceğini düşünmenin korkunç bir şey olacağı' gerekçesiyle savunmuştur. Meryem'in bekâreti ile ilgili bu farklı yaklaşımlara rağmen İstanbul'daki V. Genel konsil, Meryem'e ebedi bakire unvanını vermiş ve daha sonraki birçok papa ve Katolik liturji de bu görüşü takip etmiştir.⁴⁴⁰ Athanasius (293-373), Epiphanius (315-403), Augustine (354-430) ve Cyril (376-444) dördüncü yüzyılda Meryem'in hayatı boyunca bakire kaldığını savunan kilise babalarındandır.⁴⁴¹

İsa Mesih'in doğumundan sonra Meryem'in bakire olarak kaldığı doktrini Kitab-ı Mukaddes'te öğretilmemektedir. Matta 1:25'te şu ifadeler yer almaktadır: "Ama oğlunu doğuruncaya dek Yusuf ona dokunmadı. Doğan çocuğun adını İsa koydu." Burada "dek, kadar" kelimesi, fiilin sona erdiğinin ve durumun değişip artık

⁴³⁶ Ayrıca bkz. Scheeben, s.111

⁴³⁷ <http://www.newadvent.org/fathers/3007.htm>

⁴³⁸ http://www.incilturk.com/MAKALELER/katolikler_ve_protestanlar.htm

⁴³⁹ Akalın, s.290

⁴⁴⁰ G.Geisler – E. Mackenzie, s.301

⁴⁴¹ Bkz. Marian-doctrine.pdf,s.1

farklı bir durumun ortaya çıkmış olduğunun göstergesidir.⁴⁴² Dolayısıyla “Ve karısını yanına alıp bir oğul doğuruncaya kadar onu bilmedi”⁴⁴³ ifadesi, Meryem bakire olarak doğum yaptıktan sonra, Yusuf’un Meryem ile normal bir evlilik yaşantısı olduğu şeklinde anlaşılmıştır.⁴⁴⁴ Luka 2/6’ya göre ise Meryem’in ilk oğlu İsa⁴⁴⁵ ifadesi, eğer Meryem’in tek oğlu olmuş olsaydı, “tek oğlunu doğurdu” denmeliydi, ilk dendiğine göre onun İsa’dan başka çocukları da olmalı⁴⁴⁶, şeklinde açıklanmaya müsaittir. Luka’da geçen “ilk doğan”, sonradan doğan olup olmaması bakımından değil, genellikle diğerleri arasında en büyük olanına verilen bir nitelik olarak ele alınmıştır. O zaman “İsanın Kardeşleri” ifadesinin neyi belirttiğinin aydınlığa kavuşturulması gerekmektedir. Yakub İncili, onların Yusuf’un önceki bir evliliğinden olduğunu söylemektedir ki Doğu kilisesinin kanaati de budur. Batıda ise onlar İsa’nın akrabaları, kuzenleri olarak kabul edilmişlerdir. Yusuf’un erken ölmesi sebebiyle Meryem’in en yakın akrabalarıyla beraber kaldığı, onların İsa ile birlikte büyümelerinden, İncillerde bu şekilde ifade edildiği düşünülmektedir.⁴⁴⁷

İncil’in birçok yerinde İsa’nın kardeşlerinden söz edilir ve isimleri sıralanır: “Meryem’in oğlu, Yakub, Yose, Yahuda ve Simun’un kardeşi olan marangoz değil mi bu? Kız kardeşleri burada, aramızda yaşamıyor mu?” Ve gücenip O’nu reddettiler. ”İsa halka henüz söylemekte iken işte, anası ve kardeşleri, onunla konuşmak isteyerek dışarda durdular. Ve biri İsa’ya dedi: İşte, anan ve kardeşlerin seninle konuşmak isteyerek dışarda duruyorlar. Fakat İsa cevap verip kendisine söyleyene dedi: Benim anam kimdir? Ve kardeşlerim kimlerdir? Ve elini şakirtlerine doğru

⁴⁴² http://www.incilturk.com/MAKALELER/katolikler_ve_protestanlar.htm

⁴⁴³ Matta 1:25

⁴⁴⁴ Scheeben, s.113,119; Tümer, s.109

⁴⁴⁵ “Ve vaki oldu ki, orada bulunurlarken doğurması günleri geldi. İlk oğlunu doğurdu, kundağa sardı ve onu bir yemliğe yatırdı, çünkü handa onlara yer yoktu.”(Bkz. Luka 2/6-7)

⁴⁴⁶ Scheeben, s. 114

⁴⁴⁷ Tümer, s.109, Scheeben, s.115

uzatıp dedi: İşte, benim anam ve kardeşlerim. Çünkü göklerde olan Babamın iradesini kim yaparsa, benim kardeşim, kız kardeşim ve anam odur.⁴⁴⁸ Burada geçen “kardeşler” sözünün İsa'nın ruhsal kardeşleri olduğu ileri sürülmektedir.⁴⁴⁹ Ayrıca Kitab-ı Mukaddes'te ‘Yahudilerin Çardak Kurma bayramı yaklaşmıştı. Bu nedenle İsa'nın kardeşleri O'na, "Buradan ayrıl, Yahudiye'ye git" dediler, öğrencilerin de yaptığın işleri görsünler. Çünkü kendini açıkça tanıtmak isteyen bir kimse yaptıklarını gizlemez. Mademki bu şeyleri yapıyorsun, kendini dünyaya göster! Kardeşleri bile O'na iman etmiyorlardı”⁴⁵⁰ ifadesinden yola çıkarak bahsedilen kişilerin İsa'nın kardeşleri değil kuzenleri olduğu yahut Yusuf'un önceki evliliğinden çocukları olduğu görüşünü savunanlar da olmuştur.⁴⁵¹ Fakat Yunanca'da kuzen için ayrı, kardeş için ayrı kelimeler kullanılmaktadır. Bazı Katolik ilahiyatçıları, İncil'de bahsedilen “erkek kardeş”, “kız kardeş” gibi kelimeleri “akraba” şeklinde açıklamışlardır. Yunanca konuşulan bir coğrafyada yaşayan kişilerin İncil'de kaleme aldıkları bu kelimeler, aynı anneden gelen kardeşliği anlatmışlardır. Öte yandan kardeş kelimesi bazen aynı topluma, aynı millete ait insanlara nispeten kullanılmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'te bu sözün bu anlamda kullanıldığı yerler açıktır. Ayrıca İsa'nın kardeşlerinden söz edildiğinde bunun aile içi bir ifade olarak ima edilmesi dikkat çekicidir. Yuhanna'da geçen “Bundan sonra İsa, anası, kardeşleri ve şakirtleri Kafarnahum'a indiler ve orada günlerce kalmadılar”⁴⁵² ifadesinde öğrencileri, annesi ve kardeşleri ayrı ayrı belirtilmektedir.

⁴⁴⁸ Matta 12: 46-50

⁴⁴⁹ <http://www.kutsalkitap.org/index.php/makaleler/kilise/600-katolik-protestan-ortadoks-ne-demektir>

⁴⁵⁰ Bkz. Yuhanna 7: 2-5

⁴⁵¹ Scheeben, s.115

⁴⁵² Yuhanna 2/12; “...kadınlar ve İsanın anası Meryem ile kardeşleri birlikte olarak daima gayretle duaya devam ederlerdi.” (Resullerin İşleri, 1/14)

İsa'nın başka kardeşi olmadığı gerekçesiyle çarmıhta Yuhanna'ya emanet edilmesi konusuna gelince, İsa'nın kardeşlerinin o esnada orada olmaması ve henüz iman etmemiş olmaları⁴⁵³ sebebiyle Meryem'in güvenilir ellere emanet edilmesi önemliydi. Bu sebeple o, İsa'nın en yakın havarisi olan Yuhanna'ya emanet edildi.⁴⁵⁴ Yuhanna'da geçen ifadelerle dayanarak "kardeşleri" kelimesinin İsa'nın gerçek kardeşleri olduğu ve Meryem'in ebedi bekâretinin imkânsızlığı ispatlanmaya çalışılırken Katolik ve Ortodoks kiliselerinin Meryem'in ebedi bekareti iddiasının gerisinde, evlilik olgusuna yaklaşımı ve kutsal bir kadına bunun yakışmayacağı düşüncesi yatmaktadır. Halbuki Kitab-ı Mukaddes, evliliği kutsal nitelemektedir. Tanrının insanlığa "çocuk sahibi olun"⁴⁵⁵ ve Tanrının Yusuf'a "Meryem'i karın olarak evine almaktan çekinme"⁴⁵⁶ emirleri ve "o bir erkek çocuk doğurana kadar onunla ilişkisi olmadı"⁴⁵⁷ ifadesi ışığında, İsa doğduktan sonra Yusuf'un Meryem'le normal bir evlilik yaşamasında kutsal kitaba aykırı olan herhangi bir şey yoktur.⁴⁵⁸ Bu cümlelere göre, Meryem ebedi bakire kalmamış, Yusuf'la evlenmiş ve çocukları olmuştur. Katolıklara göre, İsa'nın bedeni anlamda kız veya erkek kardeşlerinin olması imkânsız görüldüğünden, İncilde kullanılan "kardeş" sözcüğüne Meryem ile Yusuf'un genişletilmiş ailesi anlamını vermişlerdir.⁴⁵⁹ Bu konuda İncil'de hiçbir yerde bu çocuklar için "Meryem'in çocuklarıdır" ifadesi kullanılmadığından bu kişilerin İsa'nın kuzenleri olduğu veya Yusuf'un daha önceki evliliğinden çocukları oldukları sonucuna varılması yadırganmamalıdır.⁴⁶⁰

⁴⁵³ Yuhanna, 7/5

⁴⁵⁴ G.Geisler – E. Mackenzie, s.303

⁴⁵⁵ "Ve Allah onları mübarek kıldı ve Allah onlara dedi: Semereli olun ve çoğalın ve yeryüzünü doldurun ve onu tabi kılın ..." (Bkz. Yaratılış 1/28)

⁴⁵⁶ Matta 1/20

⁴⁵⁷ Matta 1/25

⁴⁵⁸ G.Geisler – E. Mackenzie, s.303

⁴⁵⁹ Sarıkçıoğlu, s.339, Scheeben, s.130

⁴⁶⁰ http://www.incilturk.com/MAKALELER/katolikler_ve_protestanlar.htm, Scheeben, s.115

Meryem'in Mesih'in doğumu esnasında hala bakire olduğu inancına bazı itirazlar olmuştur. Protestanlara göre, Meryem İsa'yı "doğurdu" ifadesi onun mucizevi bir doğum olduğunu göstermeyip bu ifade, doğuma yardımcı kimsenin olmadığı durumda çocuğunu doğurduğuna işaret etmek için kullanılmıştır. "Bir kadından doğan"⁴⁶¹ "doğurdu"⁴⁶²; "doğum"⁴⁶³ gibi Mesih'in tüm doğum tasvirleri normal bir doğuma işaret etmektedir. Kitab-ı Mukaddes gebe kalma olayı dışında⁴⁶⁴ bir mucizeye işaret edecek hiçbir ifade kullanmamaktadır. İsa'nın acısız bir şekilde mucizevi doğumu Kutsal Kitaptan ziyade II. veya III. yüzyıl apokriflerine dayalı bir olaydır.⁴⁶⁵

Origen, Yahudiler ve puta tapanlar arasında İsa'nın Romalı bir yüzbaşının oğlu olduğu şeklinde bir söylentiden bahsetmektedir. İskenderiye'de Meryem'in, kardeşinden gebe kaldığı ileri sürülmüştür. Ünlü Hristiyanlık muhalifi Celsus'a göre İsa'nın annesi, Panthera ya da Pantheru adında bir askerle birlikteliğinden hamile kalmış, nişanlısı Yusuf tarafından zina ile suçlanıp terk edilmiş ve bu hamileliğin sonunda İsa'yı dünyaya getirmiştir. Yahudiler arasında oldukça yaygın olan İsa Tarihi isimli eserde İsa'nın, Meryem'in gayri meşru çocuğu olduğu iddiaları yer alır. Buna göre İsa, koku satıcısı veya Roma askeri bir kişiden hamile kalan Meryem'in cahil oğludur. Doğumdan sonra üvey babası Josue ben Parahia tarafından Mısır'a götürülerek orada yetiştirilir. Hristiyan yazarlara göre, İsa ile ilgili kullanılan Ben Parthenos tabiri, İsa muhalifi kimselerce kasten Ben Pathera (panterin oğlu) şekline dönüştürülmüş ve böyle bir hikâye uydurulmuştur.⁴⁶⁶ Aksinin ispatlanmaya

⁴⁶¹ Galatyalılara mektup 4/4

⁴⁶² Luka, 2/7

⁴⁶³ Matta 2/2, 1/18

⁴⁶⁴ İşaya 7:14; Matta 1:18-23

⁴⁶⁵ Norman G.Geisler – Ralph E. Mackenzie, s.301

⁴⁶⁶ İnanlar, s.113

çalışıldığı bu anlatımdan da anlaşılacağı üzere, bakire doğuma bu denli tepki verilmesinin asıl sebebi, Tümer'e göre putperestlerin inançlarında böyle bir duruma ihtimal verilmemesidir.⁴⁶⁷

2. Meryem'in İsa'ya Hamile Kalışı

Meryem ile ilgili olarak tartışılan konuların en önemlilerinden biri, şüphesiz onun ebedi bekâreti ile ilgili görüşlerdir. Aynı derecede öneme sahip bir diğer konu da Meryem'in İsa'ya hamile kalması olayıdır. Meryem'e atfedildiği şekliyle "kutsal bir bakire"nin doğum yapması, Budizm⁴⁶⁸, Zerdüştizm⁴⁶⁹ ve Katolik Hristiyanlığın ortak figürlerindendir.

Meryem'in hamilelik süreci ile ilgili olarak Apokrif İncillerde daha geniş bilgiye rastlanmaktadır. Apokrif İncillerden Yakub İncili'ne göre Meryem su almaya giderken kendisini selamlayan ve bütün kadınlar arasında mübarek kılındığını bildiren bir ses duyar, korkup hemen eve döner, mabedin perdesi için başladığı iplik eğirme işine devam eder. Bu defa Rabbin meleği karşısına çıkıp ona bir çocuk doğuracağını müjdeler.⁴⁷⁰ Bu sırada Yusuf'un ise çalışmak üzere Kefernahum'da bulunduğu da nakledilmektedir. Meryem'e yaşlı ve çocuksuz olan teyzesi Elizabet'in de bir çocuk doğuracağı haber verilince, teyzesini ziyarete gider, üç ay onun yanında kaldıktan sonra evine döner.⁴⁷¹

Yahudi geleneğinde bir kız on iki veya on dört yaşına geldiğinde mabetten ayrılıp evlenmektedir. Ancak Meryem bakirelik yemini ettiğinden onun hakkında ne yapılacağı Rab'den sorulur, sonunda evli olmayan erkekler arasında çekilen kura

⁴⁶⁷ Tümer, s.124

⁴⁶⁸ Bkz. Ali İhsan Yitik, "Budizm", **Yaşayan Dünya Dinleri**, TDV Yayıncılık, Ankara 2007, s.307

⁴⁶⁹ Bkz. Şinasi Gündüz, "Mecusilik", **Yaşayan Dünya Dinleri**, TDV Yayıncılık, Ankara, 2007, s.510

⁴⁷⁰ Harman, "Meryem", s.237

⁴⁷¹ Luka, 1/36-45,56

neticesinde Meryem'in Davut'un oğlu Yusuf ile evlendirilmesi veya onun himayesine verilmesi kararlaştırılır. Yusuf kendisinin yaşlı ve çocuk sahibi olduğunu belirterek buna itiraz ederse de karar değişmez. Bunun üzerine Yusuf, Meryem'i ve ona arkadaş olarak verilen altı bakireyi evine götürür, kendisi de çalışmak için başka bir şehre gider.⁴⁷² İncil'e göre Cebrail, Nasıra'da oturan Meryem'i ziyaret edip İsa'nın doğumunu müjdelediğinde o Yusuf ile nişanlıdır ve müstakbel eşi ile oturmamaktadır. Cebrail'in, bir çocuk doğuracağını müjdelemesi karşısında Meryem'in bakire iken çocuğunun nasıl olacağını sorması üzerine, melek bunun Ruhülkudüs vasıtasıyla olacağını bildirir.⁴⁷³ Meryem'in hamileliğinin altıncı ayında evine dönen Yusuf durumu anlayıp ondan gizlice boşanmak ister, fakat rüyasında meleğin kendisine gerçeği açıklaması üzerine Meryem'i yanına alır, ancak bir oğul doğuruncaya kadar ona el sürmez.⁴⁷⁴ Meryem, Tevrat'ın hükmüne uyarak⁴⁷⁵ İsa'nın doğumundan kırk gün sonra Yusuf'la birlikte İsa'yı mabede götürür; kurban ibadeti ifa edildikten sonra Nasıra'ya döner.⁴⁷⁶

İncillerde Meryem ile ilgili yer alan ifadelerden bazıları, onun İsa'ya günahsız bir şekilde mucizevi olarak hamile kalışına delil olarak kullanılmakta ve bu yönde açıklamalara gidilmektedir. İncilde geçen "Selam gözde olan"⁴⁷⁷, "Lütuflara mazhar olan", "Kadınlar arasında en kutsanmış olan"⁴⁷⁸ ifadelerinde Katolik âlimlere göre, Meryem'in masum hamileliğine işaret vardır. Katolik âlimler, Meryem'in masum hamileliğine işaret eden bazı soyut deliller de getirmektedirler. 649 yılındaki Latran Konsili ona "masum (tertemiz) Meryem" diye işaret etmektedir, ancak bu ifadenin

⁴⁷² Harman, "Meryem", s.237

⁴⁷³ Luka, 1/26-38

⁴⁷⁴ Matta, 1/18-25

⁴⁷⁵ Çıkış, 13/2; Sayılar, 18/15

⁴⁷⁶ "Rabbin şeriatine göre bütün şeyleri tamam edince Galileye, kendi şehirleri Nasıraya döndüler. (Bkz. Luka 2/39)

⁴⁷⁷ Luka 1/28

⁴⁷⁸ Luka 1/42; Scheeben, s.13

İsa'ya günah tabiatı olmaksızın hamile kalındığına işaret ettiği açık değildir. “Tanrı onu yapabilir; O, onu yapmalı ve nitekim yaptı” şeklindeki aksiyom ve VII. yüzyıldan beri “Aziz Annenin Hamileliği” bayramının kutlanması da bu dogmayı destekler niteliktedir. XII. Yüzyıl başlarında Britanyalı keşiş Eadmer (1060-1128) ve John Duns Scotus (ö.1308) Meryem’in masum hamile kalışını savunmuştur.⁴⁷⁹ 1439’daki Basel Konsili bu öğretiyi desteklediğini ilan etmiş, Trent Konsili de Meryem’e “masum bakire” şeklinde işaret etmiş ama bunu bir dogma olarak ilan etmemiştir. Meryem’in masum hamile kalışı ancak 1854 yılında papa IX. Pius tarafından bir dogma olarak ilan edilmiştir.⁴⁸⁰

Masum hamile kalışa dair tarihi kanıtlar çok zayıftır ve XII. yüzyıla kadar da herhangi bir konsil referansı yoktur. Burada Meryem’in masumluluğu ile ilgili olarak iki farklı tartışma konusu ortaya çıkmaktadır. Birincisi Meryem’in tamamen mucizevi olarak kutsal ruh vasıtasıyla gebe kalması nedeniyle masum olması yani her türlü iffetsizlikten uzak olması, diğeri ise Meryem’in İsa Mesih gibi doğumundan bu yana kutsanmış olması⁴⁸¹ sebebiyle her türlü günden ve asli günahın lekelerinden arınmış olması anlamındaki masumiyetidir. Her iki anlamda da Meryem’in masumiyeti için kullanılan deliller, Kitab-ı Mukaddes’teki ifadeleri belli bir noktaya odaklanarak yorumlamaktır. XIX. Yüzyıla kadar kilise tarafından bu konuda kilise bazında bir bildiri olmamıştır.⁴⁸²

Bazı Katolik teologlara göre, Peter Lombard, Albert The Great, Bonaventure ve Thomas Aquinas gibi Katolik kilisesinin teologlarının izlediği birçok kilise önde geleni bu doktrini kesin bir şekilde reddetmişlerdir. Onlar, Meryem’in asli günden

⁴⁷⁹ John Janaro, s.54-55

⁴⁸⁰ G. Geisler – E. Mackenzie, s.306

⁴⁸¹ Scheeben, s.13

⁴⁸² G. Geisler – E. Mackenzie, s.306

hariç tutulmasının asli günahın evrenselliği ve tüm insanoğlunun kurtuluşunun gerekliliği ile uyuşmayacağını belirtmişlerdir. Fransisken teolog Duns Scotus, Meryem'in de diğer canlılar gibi Mesih'in kurtarmasına ihtiyacı olduğunu fakat diğer tüm canlıların aksine tedavi yoluyla değil de, onun günahıtan engelleme yolu ile kurtarıldığını iddia etmektedir.⁴⁸³ Bu durum, teorik olarak mümkün olsa bile herhangi bir delil yoktur.⁴⁸⁴ Ayrıca bu izah, ona hamile kalındıktan sonra, Tanrının onun kurtarıcısı olduğu şeklindeki Meryem'in kendi itirafına zıt düşmektedir.⁴⁸⁵

Lekesiz doğum dogması, Meryem'in günahın izlerinden olağanüstü bir şekilde muaf tutulduğunu ya da Meryem'in Tanrının lütfuna diğer yaratılmışlardan çok daha fazla mazhar olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Meryem, "Tanrı Taşıyan"⁴⁸⁶ olması (God-Bearer) sebebiyle lütufların en büyüğüne ermiştir.⁴⁸⁷ Meryem'in İsa'nın kurtarıcılık görevindeki iştiraki ve tanrıyla birlikteliğindeki derinlik öyle büyüktür ki, yalnızca o, hayatı boyunca tanrının kendi ile ilgili planına sadık kalmıştır. Lekesiz doğum göstermektedir ki bu şekilde bir doğumun gerçekleşmesi Tanrı için mümkündür; Tanrı kullarına karşı çok merhametlidir, onun bu merhametinin ve lütuflarının sebebi bir hak ediş değil, onun kullarına duyduğu ilahi aşk ve merhamettir.⁴⁸⁸

3. Meryem'in Günahsızlığı

Meryem'in İsa'nın dünyaya gelmesi esnasında günahsız oluşu ya da tüm hayatı boyunca günahın lekesinden tamamen münezzeh olma durumu, Hristiyanlar açısından yüzyıllar boyu tartışılacak kadar hassastır. Çünkü bu konu doğrudan inanç

⁴⁸³ G. Geisler – E. Mackenzie, s.306

⁴⁸⁴ Aynı

⁴⁸⁵ "Canım Rabbi yükseltir ve Kurtarıcım Allah ile ruhum sevinir." (Bkz. Luka 1/46)

⁴⁸⁶ Scheeben, s.63-64,188

⁴⁸⁷ Scheeben, s.13

⁴⁸⁸ Mc Brien, Richard P.; s.1101

esaları ile ilgilidir. Meryem'in günahsızlığı, "O, tıpkı biricik oğlu İsa Mesih gibi asli günden azade kılınmış bir kimsedir" ifadesiyle 1854 yılında Papa IX. Pius tarafından kredoya ilave edilen bir husustur. İkinci yüzyıldan itibaren günahkâr birinin Tanrının annesi olamayacağı görüşüne dayanarak, "Meryem hiç bir zaman günah işleyemezdi" şeklinde bir görüş birliği vardır. Bu nedenle Meryem'in de rahimden kutsandığı fikri yaygınlaşmıştır. Fakat Batı düşüncesi, ilk günah hakkındaki düşüncesini netleştirmeye kadar bu öğreti kapalı kalmıştır. Pelagius, bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirir: "Rabbin onuru için burada günden söz edilirken, onun hakkında hiçbir soru olmamasını istiyorum, çünkü onunla ilgili olarak biliyoruz ki kesinlikle hiç bir günahı olmayan birini taşımaya ve dünyaya getirmeyi hak kazanırken ona günahı yenebilmek için her yönden daha fazla lütuf verilmişti."⁴⁸⁹

Katolikler Meryem'in anne karnında oluşmaya başladığı andan itibaren aslı günden tamamen arı kaldığına veya korunduğuna, hayatı boyunca da Meryem'in hiç bir günah işlememiş olduğuna inanmaktadır. Katolik dogmaya göre, tüm hayatı boyunca Meryem'in ne günaha karşı bir meyli olmuş ne de bir günah işlemiştir.⁴⁹⁰ Roma Katolik öğretilerine göre, "Selam sana lütfâ mazhar olan!"⁴⁹¹ ifadesi Meryem'in günahsızlığına bir delildir. Çünkü kişisel ahlaki noksanlıklar, lütfâ mazhar olmakla bağdaşmaz. Oysa Kitab-ı Mukaddes, içinde Meryem de olmak üzere bütün insanlığın günahlı olduğunu ve o şekilde doğduğunu şu ifadelerle vurgular: "Hiç salih yok, bir kişi bile yoktur; anlayan kimse yoktur, Allahı arayan kimse yoktur; hepsi saptılar,

⁴⁸⁹ <http://www.meryemana.net/books/kutsal-bakire/sayfa-15>

⁴⁹⁰ G.Geisler – E. Mackenzie, s.309

⁴⁹¹ Luka 1/28

birlikte yaramaz oldular; iyilik eden yok, bir kişi bile yoktur.”⁴⁹² Kitab-ı Mukaddes, bunun dışında kalan tek kişinin yalnızca İsa Mesih olduğunu bildirir.⁴⁹³ Meryem’in kendisi bile Tanrı’ya ‘Kurtarıcım’ diye hitap etmekle⁴⁹⁴ günahkârlığını ve kurtuluşa muhtaç olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca Meryem’in tapınakta bir çift güvercin yavrusu sunması⁴⁹⁵ da günahsız birinin kurban sunmaya ihtiyacı olmadığı gerekçesiyle Levililer⁴⁹⁶’e göre, onun günahkarlığının başka bir kanıtıdır.⁴⁹⁷ Zaten M.S. IV. yüzyıldan itibaren ileri sürülmeye başlanan Meryem’in günahsızlığı konusu 1854’te resmen bir dogma olarak kabul edilmesine kadar kilise içinde birçok tartışmaya ve protestoya neden olmuştur. Bu görüş Kitab-ı Mukaddes’in öğretisi olmayıp Kilise tarafından ortaya atılmış, geleneklere dayalı bir öğretilerdir. Bu kısır döngüyü Meryem’den başlayarak “eğer Meryem günahsız doğsaydı, bu onun anne ve babasının da günahsız doğmasını gerektirecekti. Anne babası günahsız doğduysa onların anne babaları da vs”... şeklinde sürdürmek mümkündür. Bu da ne Hristiyanlıkta ne de diğer dinlerde kabul görececek bir yaklaşım değildir.⁴⁹⁸ Ayrıca bazı Hristiyan teologlar Meryem’in kullandığı “Ruhum, Kurtarıcım Tanrıda

⁴⁹² Romalılara mektup 3/10-12, “Allahın salâhı yani İsa Mesihe iman vasıtası ile bütün iman edenlere olan Allahın salâhı şeriat olmayarak zahir olmuştur; çünkü hiç fark yoktur, zira hepsi günah işlediler ve Allahın izzetinden mahrum kaldılar. (Bkz. Romalılara Mektup 3/22-23); “Nasıl bir günah bir adam vasıtası ile ve ölüm günah vasıtası ile dünyaya girdiyse böylece ölüm de bütün insanlara geçti; çünkü hepsi günah işlediler.” (Bkz. Romalılara Mektup 5/12)

⁴⁹³ “...bizim gibi her şeyde imtihan olmuş fakat günahı olmayan bir baş kâhinimiz vardır.” (Bkz. İbranilere mektup.4:15); “Çünkü bize mukaddes, suçsuz, lekesiz, günahkârlardan ayrılmış, göklerden daha yüksek olmuş böyle bir baş kâhin gerekti.” (Bkz. İbranilere Mektup 7:26); “...kusursuz ve lekesiz kuzu gibi Mesihin kıymetli kanı fidesi ile kurtuldunuz.” (Bkz. Petrusun 1. mektubu.1/19) “O günah işlemedi ve onun ağzında hile bulunmadı” (Bkz. Petrusun1. Mektubu 2: 22); “Bende günah olduğunu sizden kim ispat eder? Ben hakikati söylüyorsam niçin bana iman etmiyorsunuz? (Bkz. Yuhanna 8: 46)

⁴⁹⁴ Luka 1/46-47

⁴⁹⁵ “Musa’nın şeriatine göre onların taharet günleri tamam olunca çocuğu Rabbe takdim etmek için ve Rabbin şeriatinde ‘bir çift kumru yahut iki güvercin yavrusu’ denildiği üzere bir kurban vermek için onu Yerusâlime götürdüler. (Bkz. Luka 2/22-24)

⁴⁹⁶ Levililer 12.6-8

⁴⁹⁷ G.Geisler – E. Mackenzie, s.310

⁴⁹⁸ <http://www.kutsalkitap.org/index.php/makaleler/kilise/600-katolik-protestan-ortadoks-ne-demektir>

coşar”⁴⁹⁹ ifadelerinin Meryem’in günahsızlığını ispat için kullanıldığını fakat bu dogmaya gerçek anlamda bir destek olmadığını ileri sürmektedir.⁵⁰⁰

Meryem’in günahsızlığı dogmasıyla ilgili olarak, bazı teologlar Meryem’in lütfâ mazhar olmasının (full of grace), onun tüm hayatı boyunca günahsız olduğunu ispat etmeyeceği görüşündedir. Meleğin onu selamlaması durumu, onun tüm hayatına değil, o an ki durumuna işaretir. Aldığı lütuf, Mesih’in annesi olma görevi içindir, dolayısıyla onun günahsızlığı için delil değildir. Katolik âlimler dahi Meryem’in kurtarılmaya ihtiyacı olduğunu kabul etmektedir.⁵⁰¹ Ünlü Katolik teologlarından Ludwig Ott, “Kilise’nin Grek ve Latin Babalarına göre Meryem, herkes gibi günahlıydı” şeklinde açıklama yapmaktadır. Agustin, Chrysostom, Eusebius, Ambrose, Anselm, Thomas Aquinas, Bonaventure, Kardinal Cajetan, Papa Büyük Gregory ve Papa 3. Innocent gibi kilise babaları Meryem’in “Günahsız Olarak Doğmuş” olduğu öğretilerine karşı çıkmışlardır.⁵⁰² Ott, Meryem’in kurtarılmaya ihtiyacı olduğunu ve Mesih tarafından kurtarıldığını söylemektedir. Dolayısıyla Meryem’in günah edinmekten masum olduğunu iddia etmek, kutsal kitaba dayanan bir bilgi değildir.⁵⁰³

Oxford Üniversitesi’nde kilise tarihi profesörü olan J.N.D. Kelly’ye göre, Ireneaus, Tertulyan ve Origen gibi Kilise Babaları Meryem’in günah işlediğine ve hatta Mesih’ten şüphe duymuş olduğuna inanmışlardır.⁵⁰⁴ Origen, Basil, John Chrysostom, Cyril gibi birçok Yunan kilise babası Meryem’in hırs, gurur, meleğin getirdiği mesaj konusunda şüphe ve çarmih altında inanç eksikliği gibi kişisel küçük

⁴⁹⁹ Luka 1: 46

⁵⁰⁰ G.Geisler – E. Mackenzie, s.310

⁵⁰¹ Aynı

⁵⁰² http://www.incilturk.com/MAKALELER/katolikler_ve_protestanlar.htm

⁵⁰³ Aynı

⁵⁰⁴ http://www.incilturk.com/MAKALELER/katolikler_ve_protestanlar.htm

hatalardan zarar gördüğünü beyan etmişlerdir. Aynı şekilde hemen hemen bütün skolastik kilise babaları, masum hamile kalışı reddetmişlerdir. Bu durumda, Meryem'in İsa'yı dünyaya getirdikten sonraki günahsızlığı da sorgulanmalıdır. Meryem'in hiç bir zaman günahın kölesi olmamış olması ve anne rahmine düştüğü andan itibaren lekesiz olması, Bernard ve Thomas Aquinas gibi Meryem teolojisinin önde gelenleri tarafından bile kolayca kabul görmemiştir. Çünkü hiç bir anlamda günahın etkisi altında olmadan nasıl rehinden kurtarılmış olduğu açık değildir. Fakat bu duruma rağmen Trent Konsili Meryem'in günahsızlığını Katolik inancının yanılmaz bir doğrusu olarak onaylamıştır.⁵⁰⁵

4. Meryem'in Bedenen Göğe Alınışı

Meryem'in bedenen göğe yükselmesi dogması (Assumption), lekesiz doğum doktrininin tamamlayıcısı niteliğinde olup onun kişisel olarak ayrıcalıklara sahip olduğunu vurgulamanın yanı sıra onun kurtuluş faaliyetine iştirakinin gerçek bir ihsan olduğunu da göstermesi açısından önemlidir. Bu yüzden göğe alınma, Meryem'in hayatının tamamına yayılmış olan misyonuyla ilgisiz bir ayrıcalık olarak görülmemelidir.⁵⁰⁶

Yeni Ahit'te Meryem'in göğe yükselmesiyle ilgili kesin bir bilgi yoktur. Bu inanç, Katolik kilisesinin Meryem'in kutsallığı ve onuru ile ilgili öğretisine dayanmaktadır.⁵⁰⁷ Meryem'in bedenen göğe alınışını izah edecek tarihi bir kanıt bulunmamakla beraber, bazı teologlara göre Meryem'in bedenen göğe alınışı öğretisinin mantıki açıklamaları mümkündür. Çünkü kilise, Meryem'i zaten günahsız olarak nitelendirmiştir ve bunu bir iman yasası olarak belirlemiştir. Günahsız, lekesiz

⁵⁰⁵ G. Geisler – E. Mackenzie, s. 310

⁵⁰⁶ Mc Brien, Richard P.; s.1101

⁵⁰⁷ Sarıkçıoğlu, s.345

ve tanrının kutsal annesi olan Meryem'in ölümü sonrası göğe yükseltilmesi, bu açıdan bakıldığında imkânsız görünmemektedir. Ayrıca kutsal metinlerde geçen "ölüm, günahın cezasıdır" anlayışının bir sonucu olarak da bu günahsız annenin göğe alınması, onun kutsal hayatı için güzel bir son noktayı oluşturmaktadır. Buna rağmen Katolik ilahiyatçı Ludwig Ott'a göre, her Katolik ilahiyatçı Meryem'in ölmeden göğe alınmış olduğuna inanmaz ve Meryem'in de diğer ölümlüler gibi "geçici olarak öldüğünü" ileri sürerler.⁵⁰⁸ Ayrıca Ott, Meryem'in bedenen göğe alınması fikrinin ilk olarak V. ve VI. Yüzyıllara ait apokriflerde yer aldığını⁵⁰⁹, bu inanışın yaklaşık VII. yüzyıla kadar mevcut olmadığını belirtmektedir."⁵¹⁰ Meryem'in bedenen göğe alınması, ilk dönem kilise babalarının çoğu tarafından kabul edilmemiştir.

Tarihe bakıldığında, Meryem'in bedenen göğe alınışını dolaylı yoldan da olsa destekleyecek bilgilere rastlamak mümkündür. İstanbul'da Meryem için bir bazilika yaptıran İmparator Pulcheria, Kadıköy Konsili'nde (451) Kudüs patriği Juvenal'den Meryem'den geriye kalanları İstanbul'a göndermesini istemiş, fakat patrik, Meryem'in bedeninin mezarda en fazla üç gün kaldığı ve semaya çıktığı gerekçesiyle kabrin boş olduğunu söylemiştir.⁵¹¹

Katolikler, bedenen çürüme günahın cezası olduğu için ve Meryem de günahsız olduğu için Onun bedeninin genel çürüme kanunundan hariç tutulması ve tanrının insanoğlu için olan orijinal planıyla uyum içinde olarak derhal göklerin yüceliğine alınmasının uygun olduğu şeklinde açıklama yapmaktadır. Katoliklere göre, Meryem'in bedeni, bekâretin sıhhati açısından muhafaza edildiği için bedeninin

⁵⁰⁸ http://www.incilturk.com/MAKALELER/katolikler_ve_protestanlar.htm

⁵⁰⁹ G. Geisler – E. Mackenzie, s.316

⁵¹⁰ Aynı

⁵¹¹ Tümer, s. 79-85

ölümünden sonra da çürümeye maruz kalmaması uygundur.⁵¹² Dolayısıyla Meryem'in ebedi bekâreti, onun bedenene göğes alınmasını ispat için kullanılmıştır. Ayrıca Yeni Ahitte İsa Mesih'in bedeniyle tekrar dirilmesi, sonraki kutsal insanlara verilecek ödüllerin habercisi sayılmış, azizlerin naaşlarının çürümez olduğu buna dayandırılmıştır. Yani İsa Mesih'in ölümünden sonra dirilmesi, Hz. Davut'un ağzından "Çünkü sen canımı ölümler diyarına terk etmeyeceksin, Kutsalının çürümesine izin vermeyeceksin"⁵¹³ ifadeleri sebebiyle İsa Mesih'te bulunan kutsalla ilişkilendirilmiş⁵¹⁴, aynı bağlantı Meryem'in göğes alınmasıyla ilgili olarak da kullanılmıştır. Yuhanna, Tanrının Yüce Annesinin göğes alınmasıyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmaktadır: "Doğumda bakireliğini bozulmadan koruyan o, ölümünden sonra bedenini de hiç bozulmaksızın korumalıydı. Çocuk olmuş Yaratıcıyı bağrında taşıyan o⁵¹⁵, Tanrısal kutsal çadırda konaklamalıydı. Peder tarafından gelin olarak verilen o⁵¹⁶, göksel mekânlardan başka yerde kalamazdı. Oğlu'nu, Peder' in sağında, şan içinde görmeliydi. O ki onu çarmıhta görmüştü, o ki dünyaya getirdiğinde acıdan korunmuşken öldüğünü gördüğünde acının kılıcı ile vuruldu, Tanrının Annesinin Oğul'a ait olanı sahiplenmesi ve tüm yaratıklar tarafından Tanrı'nın Annesi ve nedimesi olarak onurlandırılması doğrudur."⁵¹⁷ İstanbullu Aziz Germanus, Tanrının Bakire Annesine ait beden bozulmaması ve göğes çıkmasının Tanrısal analığına ve bakire bedeninin özel azizliğine uygun olduğunu düşünüyordu. O, Meryem'in bedenene göğes alınması ile ilgili görüşlerini "Sen, yazıldığı gibi, tümünden göz kamaştırıcısın ve bakire beden tümünden azizdir, tümünden el değinmemiştir, tümünden

⁵¹² G. Geisler – E. Mackenzie, s. 311

⁵¹³ Resullerin İşleri 2/27

⁵¹⁴ Mamytov, , s.42

⁵¹⁵ Scheeben, s.188

⁵¹⁶ Scheeben, s.14, 110, 232

⁵¹⁷ <http://www.meryemana.net/books/cok-eski-vaazlar/sayfa-86>

Tanrının tapınağıdır. Bu yüzdendir ki mezarın çözülmesini bilemezdi, fakat doğal şeklini korumakla birlikte, bozulmayan bir ışığa dönüşmesi, yeni ve şanlı bir var olmaya girmesi, tam özgürlükten ve kusursuz yaşamdan tat alması gerekiyordu⁵¹⁸ cümleleriyle özetlemektedir.

Papa XII. Pius, 1942’de Meryem’in bedenen göğe yükseldiği görüşünü dile getirmiş, 1950’de yazdığı “Munificentissimus Deus” adlı apostolik bildiride, Meryem’in, aynı oğlu İsa gibi ölümü yendiği ve bedeni ile ruhunun bir bütün olarak bozulmadan cennette olması gerektiğini belirtmiştir.⁵¹⁹ 1950’de Roma Katolik kilisesi resmi öğretisi olarak şöyle ilan etmiştir: “Nasıl ki Mesih’in şanlı yeniden dirilmesi, zaferin en temel parçası ve son olayı ise aynı şekilde kutsal bakirenin oğluyla birlikte olan mücadelesi de onun bakire vücudunun yücelmesiyle son bulacaktı.” Bedenen göğe alınmasıyla Meryem “mezarın bozulmasından etkilenmemek, oğlu gibi o da ölümün üstesinden gelmek ve çağların kralı oğlunun sağ tarafında kraliçe olarak parlamak, bedenen ve ruhen göklerin fizik ötesi şanına alınmak üzere ayrıcalıkların en yüce tacını elde etmiştir.”⁵²⁰ Katolik kilisesi, II. Vatikan Konsili (1962-1965) sonrası, Meryem’le ilgili olarak bütün Katoliklerce kabul edilmesi gereken yeni bir dogma ortaya atmıştır. Bu dogma “Meryem ananın yeryüzündeki yaşamı sona erince, bedeni ve canıyla aynı Mesih gibi göğe kaldırılıp, hükmetmek amacıyla Rab tarafından evrenin kraliçesi olarak yüceltilmesi” öğretisidir. O tarihten bu yana her sene 15 Ağustos’ta tüm Katolik ve Ortodokslar Meryem’in göğe alınışını kutlamaktadırlar.

Katolikler Meryem’in bedenen göğe alınışı dogmasını hem Kitab-ı Mukaddes ile hem de gelenekten getirdikleri deliller ile savunmaktadırlar. Kitab-ı

⁵¹⁸ <http://www.meryemana.net/misc/meryem-ana-nin-goge-alinmasi-bayrami>

⁵¹⁹ Mc Brien, Richard P.; s. 1090

⁵²⁰ G. Geisler – E. Mackenzie, s.311

Mukaddes'ten getirilen deliller yetersizdir, ancak Katolik âlimler birkaç metni onu desteklemek için kullanmaktadırlar:⁵²¹ I. Korintlilere⁵²² göre, "Mesih'e ait olan" kişilerin bir oluşuna dayanarak Katolikler, Meryem'in bedenlen göğşe alınışı "ihtimalini" ileri sürmektedirler. Aynı şekilde Matta'ya⁵²³ göre Ott, İsa'nın yeniden dirilişinden sonra açılan mezarların ve çıkan azizlerin, Meryem'in bedenlen göğşe yükselişi "ihtimalini" gösterdiğini ileri sürmektedir. Ayrıca Skolastik teologlar Luka 1/28'de bahsedilen Meryem'in lütfâ mazhar olmasından, Meryem'in bedenlen göğşe alınışını çıkartmaktadırlar. Bazı Katolik teologlar, "o lütfâ mazhar olduğu için hem toza geri dönmekten hem de günahın üç yönlü belasından⁵²⁴ muhafaza kalmıştır" şeklinde delil getirmektedir. Bazı kilise babaları, Mezmurlar 132/8'de anlatıldığı üzere "Ya Rab, sen ve kudretinin sandığı, kendi rahat yerine çık." metninin, bedenlen göğşe alınış konusuna kendine özgü bir anlamda işaret ettiğini savunurlar. Son olarak da Yaratılış 3:15⁵²⁵ metnini Katolik teologlar, genellikle Meryem'in bedenlen göğşe alınmasının bir delili olarak zikrederler. "Çünkü kadının zürriyetinden Mesih, kadından Meryem anlaşılmaktadır.⁵²⁶ Mesih'in şeytana karşı savaşında ve ölüme karşı kazandığı zaferde Meryem'in çok yakın iştiraki olmuştur."⁵²⁷

Protestanlara göre, Matta'da⁵²⁸ geçen ifadeler, göğşe yükselenlerden değil sadece mezarlardan çıkan bazı kişilerden bahsetmektedir. Meryem ne kalkan grup içerisinde anılmıştır ne de kutsal kitabın herhangi bir yerinde, onun daha sonra

⁵²¹ Geisler – Mackenzie, s.311

⁵²² I. Korintliler 15/23

⁵²³ "Kabirler açılıp uykuda olan nice mukaddeslerin cesetleri kıyam ettiler. Onlar kabirlerden çıkıp İsanın kıyamından sonra mukaddes şehre girdiler ve birçok kimselere göründüler.(Bkz. Matta 27/52-53)

⁵²⁴ Yaratılış 3/16-19

⁵²⁵ "Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu birbirinize düşman edeceğim. Onun soyu senin başını ezecek, Sen onun topuğuna saldıracaksın." (Bkz. Yaratılış 3-15)

⁵²⁶ Scheeben, s.37

⁵²⁷ Geisler – Mackenzie, s.312

⁵²⁸ Matta 27/52-53

kalktığına dair bir ifade vardır. İkinci olarak Luka 1/28’de bahsedilen Meryem’in lütfâ mazhar oluşundan, onun bedenî göğâ alındığı sonucunu çıkarmak geçersizdir. Çünkü lütfâ mazhar oluş ifadesi, teolojik açıdan net bir ifade değildir. Bu ifade Meryem’in “günahın üç yönlü belasından masum olduğunu”⁵²⁹ hiçbir şekilde belirtmediği gibi yeniden toza dönmeyeceğini de ifade etmez. Üçüncü delil, Vahiy 12/1-6’da kadın, Meryem’i değil, Tanrı tarafından kendilerine bir yer hazırlanan İsrail milletini temsil etmektedir ve orada Meryem’e 1260 gün bakılacaktır ki bu da Mesih dünyaya dönmeden önceki felaket dönemidir.⁵³⁰ Ayrıca, “tanrıya ve onun tahtına götürülen” yalnızca Mesih’tir.⁵³¹ Ve son olarak Mezmurlar 132/8’ de anlatılan sandık ile Meryem arasındaki analogi gerçeklikten uzaktır. Kutsal kitabın hiçbir yerinde böyle bir benzetmeden bahsedilmemiştir. Bu delil, ölümden sonra göğâ alınmadan önce Meryem’in vücudunun çürümeyeceği şeklindeki inanışa dayandırılmaktadır. Kitab-ı Mukaddes, bunun Mesih için doğru olduğunu söylemekte⁵³² ancak bundan Meryem hakkında hiç bahsetmemektedir. Çoğu kilise babası ve Katolik kilisesi teologları, diğer ölümlüler gibi “Meryem’in de dünyevi ölümü tattığına” inanmaktadırlar.⁵³³

Görüldüğü üzere Kitab-ı Mukaddes’te Meryem’in göğâ yükselişi görüşünü destekleyecek açık bir ifade mevcut değildir. Bu, Katolik kilisesinin Meryem’e

⁵²⁹ “Kadına dedi: Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım; ağrı ile evlat doğuracaksın ve arzun kocana olacak, o da sana hâkim olacaktır. Ve Âdeme dedi: karının sözünü dinlediğin ve ondan yemeyeceksin diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için toprak senin yüzünden lanetli oldu; ömrünün bütün günlerinde zahmetle odan yiyeceksin ve sana diken ve çalı bitirecek ve kır otunu yiyeceksin; toprağa dönünceye kadar alnın teri ile ekmek yiyeceksin; çünkü ondan alındın, çünkü topraksın ve toprağa döneceksin. (Bkz. Yaratılış 3: 16-19)

⁵³⁰ “Ve mabedin dış avlusunu hariçte bırak ve onu ölçme; çünkü milletlere verildi ve mukaddes şehri kırk iki ay ayakaltında çiğneyecekler. Ve iki şahidime ruhsat vereceğim ve çulla giyinmiş olarak bin iki yüz altmış gün peygamberlik edeceklerdir. (Bkz. Vahiy 11: 2-3)

⁵³¹ Geisler – Mackenzie, s.312

⁵³² “... O ne ölümler diyarına bırakıldı ne de bedeni çürüme gördü diye Mesih’in kıyamı hakkında söyledi.” (Bkz. Resullerin İşleri 2/31)

⁵³³ Geisler – Mackenzie, s.315

duyduğu aşırı saygı ve bağlılıktan kaynaklanan bir öğretilerdir. Mesih haçta asılıyken Meryem'i, Yuhanna'ya emanet etmiş, Meryem'in ölümüne dek onunla kalan Yuhanna böyle bir düşünce veya olaydan söz etmemiştir. Mesih'in "İnsanoğlundan başka hiç kimsenin göğe çıkmadığını" belirten sözlerini de Yuhanna'ya aittir. Meryem'in ölümünden sonra Yuhanna, dirilen Mesih'i görmüş ama O'nun yanında ne Meryem'i görmüştür ne de onun gökte olduğundan söz etmiştir. Vahiy 12'de sembolik bir tarzda güneşe sarılmış, ayaklarının altında ay ve başında on iki yıldızdan oluşmuş bir taçla beliren hamile kadından⁵³⁴ maksat Meryem değil, İsrail halkıdır.⁵³⁵

Kitab-ı Mukaddes'te yer alan 'Nasıl cümlesi Âdemde ölüyorlarsa, öylece cümlesi Mesih'te diriltileceklerdir. Fakat herkes kendi sırasında; Mesih turfanda, ondan sonra onun gelişinde Mesihin olanlar"⁵³⁶ ifadesi açık bir şekilde göstermektedir ki, dirilerek göğe giden yalnızca Mesih'tir. Mesih'in dirilişinden sonra, Mesih'e ait olanların dirilişiyse, yalnızca Mesih'in ikinci geliş anında gerçekleşecektir. Bu ikinci gelişten önce, Meryem de dahil olmak üzere, Mesih benzerliğinde hiç kimse dirilmemiş ve göğe alınmamıştır.⁵³⁷ Dolayısıyla Meryem'in göğe alınışı öğretisi ve bunun bir iman yasası olarak kabul edilmesinin, Kitab-ı Mukaddes'te bir dayanağı yoktur. Buna rağmen Hristiyan tarihi boyunca Meryem'e duyulan sevgi, saygı ve bağlılığın uç örneklerinden olmak üzere farklı görüşler dile getirilmiş ve amentüde zikredilmeye devam etmiştir: " O, yine oğlu gibi ölümünden sonra, hem bedenlen hem de ruhen Tanrı katına yükseltilmiştir." (Assumption of Mary)⁵³⁸

⁵³⁴ Vahiy 12:1-6

⁵³⁵ Scheeben' e göre bu ifadede kastedilen Meryem'dir. Bkz. Scheeben, s.16

⁵³⁶ 1. Korintoslular 15: 23

⁵³⁷ <http://www.kutsalkitap.org/index.php/makaleler/kilise/600-katolik-protestan-ortadoks-ne-demektir>

⁵³⁸ Geisler – Mackenzie, s.311

5. Meryem'in Aracılığı

Meryem'in aracılığı konusu ile ilgili bilgi vermeden önce onun da bir azize olmasından yola çıkarak azizler kültürünün tarihi süreç içinde nasıl bir evrim geçirdiğine göz atmak yerinde olacaktır. Aziz kabul edilen kişilerin cesedinin, eşyasının korunması, doğum yıldönümlerinin kutlanması ile başlayan akım, sonraları onların yardım ve dualarına başvurma haline dönüşmüş ve en sonunda onların şefaatine inanma noktasına gelinmiştir. IV. Yüzyılda kült, azizlerden başka ruhani mürşitler, zahidler, virjinler (bekâr rahipler) gibi diğer Hristiyanları da içine alacak bir genişlik kazanmış, aynı yüzyıl ortasında Kudüslü Cyril'e göre peygamberler, patrikler, havariler ve martirler liturjide "onların duaları ve şefaati ile Tanrı niyazlarımızı kabul eder" diye anılmıştır. J. Chroystom, "Tanrı insanları cezalandırdığı zaman, onlar azizlere başvurmalıdır. Çünkü onlar Tanrıya etkili geçittirler"⁵³⁹ derken Nazianzuslu Gregory, bu müracatın "onların hayatta bulunmalarından daha etkili olduğunu, çünkü Tanrıya daha yakın olduklarını eklemiştir.⁵⁴⁰

Ortaçağda Mariyolojinin gelişmesinde önemli etkisi olan teologlardan biri Bernard'a göre, Meryem, ilahi lütfun dünya üzerine akmasına kılavuz olacak bir köprü gibidir. Bu sebeple Meryem'in insanlığın kurtuluşunda önemli bir rolü vardır. Tanrının muradı, insanların her şeyi Meryem aracılığıyla (Everything Through Mary) istemeleridir.⁵⁴¹ Meryem, hem gökte İsa Mesih'in yanında hem de insanların arasında bulunmaktadır. O, insanların yakarışını en hızlı duyanı, kol kanat gerici, umudu, hayır duacı, kötülüklerden koruyucusu, rehberi ve yardımcısıdır. Aziz

⁵³⁹ Mamytov, s.245

⁵⁴⁰ Tümer, s. 42

⁵⁴¹ Mc Brien, Richard P.; s. 1086

Dimitri Rastoski'ye (1651-1709) göre, Azize Meryem gökte duasıyla Tanrı ile yakın ve sağlam iletişim kurmaktadır. Günahlarından dolayı Tanrı insanları uyarmaya ve hatta yok etmeye çalıştığı zaman Azize Meryem onun elinden tutarak bundan vazgeçirmek için dua etmektedir.”⁵⁴²

1854'te Papa IX. Pius'un masum hamile kalışı ilan eden “ineffabilis” bildirisinde Meryem, “Mediatrix” olarak isimlendirilmiştir. Meryem'le Mesih'in işbirliği, Meryem'e XV. yüzyıldan beri kullanımda olan “Coredempress”(Tanrının, insanların günahına kefarete olarak kendisini feda etmesine ortak olan)⁵⁴³ unvanını kazandırmıştır. Katolik âlimlerin işaret ettiği gibi, kutsal oğlunun insanlar için kurban edilmesine manen girişiyle Meryem, insanların günahları için kefarete olmuş ve Mesih'in kurtarıcı lütfunun uygulamasını elde etmiştir. Katolik teologlara göre Meryem, “anne” olması sebebiyle lütfun dağıtılmasına aracılık etmektedir ancak onun aracılığı, diğer tüm azizlerin dua aracılığından üstündür. Ott'a göre “Bu, lütfun elde edilmesi bakımından Meryem'in aracılığının kaçınılmaz olarak gerekliliği anlamında değildir, fakat tanrının yasasına göre, Mesih'in kurtarıcı lütfu Meryem'in gerçek aracılığı olmaksızın kimseye verilmemektedir. Nitekim “Magnae Dei Matri” adlı belgede Papa XIII. Leo'ya göre “Tanrının bize verdiği büyük lütfu hazinelerinden her ne varsa hepsi de Meryem vasıtasıyla bize bahşolunmuştur, işte bu şekilde, nasıl ki oğul aracılığı olmaksızın tanrıya varılamıyorsa aynı şekilde onun annesinin aracılığı olmaksızın da Mesih'e varılamaz”⁵⁴⁴ ifadeleri de bu yaklaşımı örneklemektedir. Azize Meryem, İsa Mesih ile kan bağı olduğundan⁵⁴⁵ ve onunla sürekli ilişki içerisinde bulunduğundan tüm azizlerden yücedir. Hiçbir aziz onun

⁵⁴² Mamytov, s.245

⁵⁴³ Yıldırım, s. 2 (Ayrıca Bkz. Scheeben, s. XXIV)

⁵⁴⁴ G. Geisler – E. Mackenzie, s. 317

⁵⁴⁵ Scheeben, s.65

ulaştığı inayete ulaşamamıştır. Meryem, İsa Mesih’e giden en hızlı, en basit ve en emin yoldur. Dolayısıyla günahkârların kurtuluşu için lütuf dağıttığına inanılan Azize Meryem’e her zaman tazim edilmiş⁵⁴⁶, günahların bağışlanması için çoğu zaman İsa Mesih’ten daha çok ona müracaat edilmiştir.⁵⁴⁷

Bazı Hristiyan teologlara göre Meryem’in mediatrix rolü için hem Kitab-ı Mukaddes’ten hem de gelenekten delil getirilmektedir. Ancak getirilen Kitab-ı Mukaddes delilleri yetersizdir. Teologlara göre, Yuhanna’da⁵⁴⁸ geçen “Kadın! İşte oğlun, oğul! İşte annen”... ifadesi, Yuhanna’ya göre, tüm insan ırkını temsil etmektedir. Kurtarılan tüm insanlığın manevi annesi olarak Meryem, güçlü aracılığı ile yardıma ihtiyacı olan evlatlarına ebedi kurtuluşu elde edebilecekleri tüm lütufları temin edecektir. Gelenekten getirilen delile gelince, Meryem’in manevi anneliği hususunda Bernard’ın “Tanrı, Meryem’in elleriyle olan dışında hiçbir şey elde etmememizi murat etti”⁵⁴⁹ ya da diğer bir ifadeyle “İsa, bizden her şeyi Meryem vasıtasıyla ister”⁵⁵⁰ görüşü, Meryem’in aracılığı konusunda geleneğin tutumunu göstermektedir.

Katolik teoloji, inananlar olarak ihtiyaçları olan her şeyi Mesih’ten sağladıklarını kabul etmekle birlikte birçok Katolik teolog, Meryem’in rolünü, tüm lütfun dağıtıcısı durumuna çıkarmıştır ki Katolik Hristiyanların, onun dualarını isterken ona bir birey gibi yaklaşmanın çok ötesinde oldukları açıktır. “Kendi kendimize imanlı olamayız; erkek kardeşlerimizin ve kız kardeşlerimizin desteğine ihtiyacımız var ve Allah’ın bütün çocukları toplanmadan kurtuluşumuz tamamlanmayacak. Onun için, Meryem’in dualarını istemek, yalnızca Onun

⁵⁴⁶ Scheeben, s.235

⁵⁴⁷ Mamytov, s.65

⁵⁴⁸ Yuhanna 19/26

⁵⁴⁹ Geisler –Mackenzie, s. 318

⁵⁵⁰ Tümer, s. 58

yardımını harekete geçirmek değil, fakat sembolik olarak, yaşamakta olan ve ölmüş bütün Kilisenin dualarını istemek ve onlara olan bağımlılığı itiraf etmektir” ve Katolikler, onun dualarının, Ruhun söylediklerinin daha mükemmel bir dile getirilişi olduğuna ve böylece herhangi başka bir Hristiyanınkinden çok daha değerli olduğuna inanırlar. Çünkü o yürek, akıl ve irade de Mesih’le en bütünleşmiş insandır⁵⁵¹ cümleleri de bu aşırıya kaçmayı açıkça örneklemektedir. Bazı teologların değerlendirmelerine göre, burada Meryem’in rolünün fazlasıyla abartıldığı veya Mesih’in aracılığının yeterlik derecesi azaltılmış olacağı gerekçesiyle eleştirilmiştir.⁵⁵²

6. Meryem’in Yüceltilmesi

Hristiyanlara göre Meryem, kadınların en incisi, beşer cinsinin en büyük hanımıdır, Tanrıya en yakın odur. Kitapta adı geçenler arasında en faziletlisi Yuhanna, kadınlar arasında en sevimlisi Meryem’dir. Mecdelli Meryem ve Klopas’ın karısı Meryem aynı devirde yaşamış olmalarına rağmen onun küçük görüntüleridir.⁵⁵³ Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere başlangıçta Meryem’in yüceltilmesi, onu sadece diğer yaratılmışlardan daha üst bir seviyede görmek şeklinde ortaya çıkmıştır. İlerleyen zamanlarda Meryem’in konumu ve değeri ile ilgili sert tartışmalar yaşandıysa da ilk asırlarda Hristiyanlık, Meryem Anayı yüceltme eğilimi taşımamakta, Tanrısal bir işlev yüklememekte ve Meryem’in şefaati ile ilgili bir tartışma bulunmamaktadır. Meryem, tamamıyla insani bir seviyede kalmış, Tanrının İsa’da vücut bulmasına tanık olmuş veya aracı kılınmış bir kimsedir. Daha sonra Meryem anaya duyulan sevgi ve saygının bu denli

⁵⁵¹ <http://www.meryemana.net/books/kutsal-bakire/sayfa-20-21>

⁵⁵² Geisler – Mackenzie, s. 319

⁵⁵³ Tümer, s. 95

büyümesinde en önemli etken, “Tanrı Anası” nitelemesinin herkes tarafından kabul görmüş olmasıdır.⁵⁵⁴

Hristiyan tanrı tasavvuruna annelik unsurunun dâhil edilmesi, M.S. III. asırlara rastlamaktadır. Böylece farklı bir teolojik altyapı oluşmuş, Meryem’e tapınılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla Hristiyan teolojisi ile ilgili eserlerde Meryem’in, İsa ya da Tanrı üzerinde doğrudan bir aracılık kudreti olmadığı ifade edilse de halk bazında uygulamalar bu şekilde gerçekleşmemiştir. Meryem’e yüksek tazim ve tapınma, Tanrı kabul edilen İsa ile Meryem’i kutsallıkta aynı seviyeye getirmiştir. Zira Nestorius örneğinde görüldüğü üzere, Hristiyan dünyasında onun doğurduğu İsa’da beşeri özelliklerin bulunduğunu söylemek bile aforoz nedenidir.⁵⁵⁵ Hristiyan teologlardan Gripkey, birçok bilgine göre, haçlı seferleri sırasında “kutsal bakire”nin teslisi gölgelemeye başladığını belirtmektedir. Ona göre, bu dönemde Meryem’e “İsa’ya eşit veya daha üstün bir derece” verilmektedir. O, teslisin dördüncü şahsı haline yükseltilmiştir. Ve “vasat Hristiyanlarca teslis baba, oğul ve Meryem “ şeklinde zikredilmektedir.⁵⁵⁶

Tarihe bakıldığında bazı Hristiyan grupların Meryem’i tanrılaştırdıkları ve onu kutsal saydıkları, teslisin bir ferdi olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bunların başında Kelamcıların Berberaniyye adıyla andıkları Collyridiens olarak adlandırılan Hristiyan grup gelmektedir. Dördüncü asırda Arabistan’da doğup sonra kaybolmuş olan bu grup Bakire Meryem’e tapmaktaydı.⁵⁵⁷ Bu grubun mensupları, İsa’ya da annesine de ilahlık nispet etmiş, üçlemenin baba-ana-oğul şeklinde olduğuna

⁵⁵⁴ Akalın, s.301

⁵⁵⁵ Marulcu, s.65

⁵⁵⁶ Tümer, s. 57

⁵⁵⁷ Marulcu, s.63

inanmışlardır.⁵⁵⁸ Günümüzde de Hristiyan dünyada Meryem merkezli birtakım ritüeller düzenlenmesi, onun ikon veya heykeli önünde tapınmayı andıran tazim törenlerinin yapılması, halk tabakasının onu tanrılaştırdığının bir göstergesi kabul edilebilir.⁵⁵⁹

Katolikler, öğretilerinin merkezinin neredeyse Mesih değil, Meryem ana olması; O'nun onuruna yapılan kiliseler, hac yerleri ve bayramların sayısının İsa Mesih'inkinden fazla olması; Meryem'e "Tanrı'nın kutsal anası, sabahyıldızı, cennetin kapısı, günahkârların sığınağı, Hristiyanların destekleyicisi ve yardımcısı, meleklerin, göğün ve evrenin kraliçesi, dünyanın Mesih ile ortak kurtarıcısı, Avukat, aracı veya meyancı"⁵⁶⁰ gibi isimlerle yakarmak suretiyle Meryem'i adeta bir tanrıçaya dönüştürmüşlerdir. Kitab-ı Mukaddes, "O istiyor ki bütün insanlar kurtulsunlar ve hakikat bilgisine gelsinler. Çünkü bir Allah ve Allah ile insanlar arasında bir meyancı vardır; insan olup cümle için kendisini fidiye vermiş olan Mesih İsadır"⁵⁶¹ ifadesiyle tek bir meyancının var olduğunu ve bunun İsa Mesih olduğunu vurgulamaktadır. Meryem'e verilen 'göklerin kraliçesi' ismi ise putperestlikten gelmektedir. Bu isim

⁵⁵⁸ Kur'an-ı Kerim'de geçen şu ayet-i kerimelerle Hz. İsa'nın ve annesi Meryem'in ilahlaştırılmasının sapkınlık olduğu açık bir şekilde vurgulanmıştır: Ey Kitab ehli! Dininizde sınırları aşmayın ve Allah hakkında ancak hakkı söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih, ancak Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı (emriyle onda var ettiği) kelimesi ve kendisinden bir ruhtur. Öyleyse Allah'a ve peygamberlerine iman edin, "(Allah) üçtür" demeyin. Kendi iyiliğiniz için buna son verin. Allah ancak bir tek ilahdır. O çocuk sahibi olmaktan uzaktır. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur. Vekil olarak Allah yeter." (Bkz. Nisâ Suresi, 171) "Andolsun, 'Allah, Meryemoğlu Mesih'dir', diyenler kesinlikle kâfir oldular. De ki: "Şâyet Allah, Meryemoğlu Mesih'i, onun anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, Allah'a karşı kim ne yapabilir? Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan her şeyin hükümrânlığı Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Bkz. Maide suresi, 17.) "Andolsun, "Allah, Meryem oğlu Mesih'tir" diyenler kesinlikle kâfir oldu. Oysa Mesih şöyle demişti: Ey İsrailoğulları! Yalnız, benim de Rabbin, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa artık Allah ona cenneti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur." (Bkz. Maide suresi, 72) "Meryem oğlu Mesih sadece bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler geldi geçti. Onun annesi de dosdoğru bir kadındır. (Nasıl ilah olabilirler?) İki de yemek yerlerdi. Bak, onlara âyetlerimizi nasıl açıklıyoruz. Sonra bak ki, nasıl da (haktan) çevriliyorlar." (Bkz. Maide suresi, 75)

⁵⁵⁹ Marulcu, s.63

⁵⁶⁰ http://www.agapekilisesi.com/MAKALELER/ortodokslar_ve_katolikler_protestanlar.htm

⁵⁶¹ 1.Timoteus 2: 4-6

Kitab-ı Mukaddes'in Yeremya⁵⁶² ve İşaya⁵⁶³ bölümlerinde Meryem'e değil, Babil tanrıçası Astarte'ye ilişkin söylenmektedir.⁵⁶⁴ Tanrı, burada kendisini öfkelenmek için gökler kraliçesine pideler hazırlayıp sunan kişileri açıkça lanetlemektedir. Babillilerin tanrıçalarına verdikleri birçok isim, 5. yüzyıldan itibaren putperestlikten Hristiyanlığa geçmiş, ama putperest alışkanlıklarından tam olarak vazgeçmemiş olanlar tarafından Meryem'e atfedilmiştir.⁵⁶⁵

Katolik teologların yaklaşımlarına katılmayan Evanjelik Teologlar, 4'üncü yüzyıldan itibaren Meryem'e verilmeye başlanan "Tanrı'nın anası" unvanı konusunda farklı düşünmektedirler. Onlara göre bu unvan, Kitab-ı Mukaddes'e göre Tanrı'ya büyük bir hakarettir. Bu isim, ancak mitolojilerde rastlanan Tanrı'dan önce var olup, Tanrı'yı doğurmak, Tanrı'ya hayat vermek gibi Kitab-ı Mukaddes'e tamamen ters düşen, yanlış düşüncelere sebebiyet vermektedir. Tanrı'nın kesinlikle annesi yoktur, kimse Tanrı'yı doğuramaz veya O'na hayat veremez. Meryem ancak İsa Mesih'in insanlığının annesi olmuştur, iddia edildiği gibi Tanrılığının annesi değildir. Luka 1/43'te Elizabeth Meryem'e 'Rabbimin anası' demiştir. Burada 'Rab' kelimesi Tanrı anlamında değil, efendi veya sahip anlamında olup o zamanlarda

⁵⁶² Ve sen bu kavim için ve onlar için niyaz ve duada bulunma ve nezdimde şefaet etme; çünkü seni dinlemeyeceğim. Yahuda şehirlerinde ve Yerusolim sokaklarında onların ne yaptıklarını görmüyor musun? Beni öfkeliyorsunlar diye, gökler kraliçesine pideler yapmak için ve başka ilahlara dökülen takdimeler dökmek için oğullar odunu topluyorlar, babalar ateşi yakıyorlar ve kadınlar hamuru yoğuruyorlar. Onlar beni mi öfkeliyorlar? Rab diyor, yüzlerinin utancı için kendilerini değil mi? Bundan dolayı Rab Yehova şöyle diyor: İşte, bu yerin üzerine ve hayvanın üzerine ve kırım ağaçları üzerine ve toprağın semeresi üzerine öfkem ve kızgınlığım dökülecek ve tutuşup sönmeyecek." (Bkz. Yeremya 7:16,20)

⁵⁶³ " Bir parçasını ateşte yakar; bir parçası ile et yer, kebab yapar ve doyar; evet ısınır ve der: Oh, ısındım, ateş gördüm. Ve ondan artakalanı bir ilah kendine oyma put yapar ve önünde yere kapanır ve tapınır ve ona yalvarır ve der: Beni kurtar; çünkü ilahım sensin... Bu şeyleri an, ey Yakub ve ey İsrail; çünkü benim kulum sensin; sana ben şekil verdim; benim kulum sensin ey İsrail, benim tarafımdan unutulmazsın." (Bkz. İşaya 44/16-23)

⁵⁶⁴ Akalın, s.302

⁵⁶⁵ http://www.agapekilisesi.com/MAKALELER/ortodokslar_ve_katolikler_protestanlar.htm

birçok saygın kişi için kullanılmaktadır.⁵⁶⁶ Aynı kullanıma bir başka bölümde Yakub'tan söz edilirken de 'Rabbin kardeşi' ifadesiyle rastlanmaktadır.⁵⁶⁷ Bu yalnızca Mesih'in bedensel kardeşi anlamındadır.⁵⁶⁸

Kitab-ı Mukaddes'e göre Meryem'e sunulan dua, tapınış ve şereflendirme eylemleri, büyük bir günah olup Kutsal kitabın "karşımda başka ilahların olmayacak, onlara tapınmayacaksınız" emrini çiğnemektir.⁵⁶⁹ İsa Mesih, elçiler ve melekler açık bir şekilde yalnızca Tanrı'ya tapınılıp O'na dua edilmesini ve yalnızca O'na hizmet edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yalnızca Tanrı'ya ve Mesih'e sunulması gereken bu dua ve tapınışın, bir yaratık olan Meryem'e sunulması, Hristiyan kiliselerince kabul edilemeyecek bir uygulama olup Yaratıcı'dan ziyade yaratığa tapma hatasına düşmektir. Kitab-ı Mukaddes'in hiçbir yerinde Meryem'e sunulan bir dua, tapınış veya yüceltme eylemi mevcut değildir. Her ne kadar Katolik kilisesi, Meryem'e sunulan bu tapınışın Tanrı'ya sunulan (latrî) tapınıştan farklı ve aşağı bir (hiperduli) tapınış olduğunu söylese de uygulamada arada hiçbir fark yoktur ve bu puta tapıcılıkla aynıdır. İsa Mesih'in Luka 11:27-28'de geçen "İsa bu sözleri söylerken kalabalığın içinden bir kadın O'na, 'Ne mutlu seni taşımış olan rahme, seni emzirmiş olan memelere!' diye seslendi. İsa'nın, "Daha doğrusu, ne mutlu Tanrı'nın sözünü dinleyip uygulayanlara!" sözlerinde, Meryem de dâhil olmak üzere hiçbir

⁵⁶⁶ "Fakat siz rabbi diye çağrılmayın; zira sizin mualliminiz birdir ve siz hep kardeşsiniz. Yeryüzünde kimseyi babanız diye çağırmayın; zira babanız birdir, semavi babadır. Ne de efendi diye çağrılın; çünkü efendiniz birdir, Mesih'tir. Fakat aranızda en büyük olan hizmetçiniz olacaktır. Kim kendisini yükseltirse alçaltılır; kim kendisini alçaltırsa yükseltilir. (Bkz. Matta 23. 8-12)

⁵⁶⁷ "Fakat resullerden, Rabbin kardeşi Yakubdan başkasını görmedim. (Bkz. Galatyalılara Mektup, 1/19)

⁵⁶⁸ http://www.agapekilisesi.com/MAKALELER/ortodokslar_ve_katolikler_protestanlar.htm

⁵⁶⁹ "Karşımda başka ilahların olmayacaktır. Kendin için oyma put, yukarda göklerde olanın yahut aşağıda yerde olanın yahut yerin altında sularda olanın hiç suretini yapmayacaksın, onlara eğilmeyeceksin ve onlara ibadet etmeyeceksin; çünkü ben, senin Allah'ın RAB, benden nefret edenlerden babalar günahını çocuklar üzerinde, üçüncü nesil üzerinde ve dördüncü nesil üzerinde arayan ... Allah'ım." (Bkz. Çıkış 20: 3-5)

insanın diğer insanlar üzerinde dini anlamda bir üstünlüğe sahip olamayacağı, sadece tanrının emrine uyanların müjdelendiği mesajını vermektedir.

Evanjelik teologlara göre, İsa Mesih'in kendisi bile birçok olayda Meryem'e fazla yer vermemiştir. Annen ve kardeşlerin dışarda seni görmek istiyorlar denildiğinde O, 'Benim anam kimdir? Ve kardeşlerim kimdir?' demiş ve öğrencilerini göstererek "Göklerde olan Baba'mın iradesini kim yaparsa benim kardeşim ve anam odur" diye vurgulamıştır.⁵⁷⁰ Elçiler de kendi aralarında Meryem'e özel bir yer vermemişlerdir. Resullerin İşleri kitabında Meryem ve kardeşleri, diğer öğrencilerle dua ederken anlatılmaktadır. Bundan sonra ne mektuplarda ne de diğer yazılarda ondan söz edilmemektedir. Meryem, tüm insanlar gibi şimdi ölüdür ve Rabbin huzurunda bedensel dirilişini beklemektedir. Meryem de tüm insanlar gibi zaman ve mekânla sınırlı bir mahlûk olduğu için, bu duaları işitmesi ve cevaplayabilmesi imkânsızdır.⁵⁷¹ Aksi bir tutum, kutsal kitabın "Aranızda... ölülere danışan bulunmayacaktır"⁵⁷² buyruğuna da aykırıdır.

Bazı teologlara göre, ilk üç asırda Mesih'in yüceltilmesiyle bağlantılı olarak Meryem'in yüceltilmesi yayginken IV. Yüzyıldan itibaren Meryem'in kendi resmi yüceltmeye başlanmış, "Tanrının Annesi", "Co-redemptress" ve hatta "Göklerin Kraliçesi" gibi ifadeler, yüzyıllardan beri Meryem'in yüceltilmesini desteklemek için kullanılmıştır.⁵⁷³ Ott, Meryem'i yüceltmenin VI. yüzyıldan itibaren başladığını kabul etmektedir. Kadınlardan oluşan ve bir tanrıça olarak Meryem'e tapan grup da o dönemde ortaya çıkmıştır. Kaynaklara göre grup, Meryem'e sunulan kekler

⁵⁷⁰ Matta 12: 46-50 (Ayrıca Bkz. Scheeben, s.11)

⁵⁷¹ http://www.agapekilisesi.com/MAKALELER/ortodokslar_ve_katolikler_protestanlar.htm

⁵⁷² " Allah'ın Rabbin sana vermekte olduğu diyara geldiğin zaman o milletlerin mekruh şeylerine göre yapmayı öğrenmeyeceksin. Aranızda oğlunu ve kızını ateşten geçiren yahut falcı yahut münecim yahut sihirbaz yahut efsuncu yahut büyücü yahut cinci yahut bakıcı yahut ölülere danışan bulunmayacak. Çünkü bu şeyleri yapan adam Rabbe mekruhtur ve Allah'ın Rab bu mekruh şeylerden dolayı onları senin önünden kovuyor. (Bkz. Tesniye 18: 9-12)

⁵⁷³ Geisler – Mackenzie, s.321

pişiriyorlardı. Bu grup Constantia (Salamis) metropoliti olan ve kutsal bakire Meryem'e bağlılıkta otorite kabul edilen Salamisli Epiphanius tarafından mahkûm edilmiştir. Epiphanius, bu putperest kültü hakkında "Meryem'e hürmet edilmeli ancak baba, oğul ve kutsal ruha tapınmalı. Kimse Meryem'e tapmamalı"⁵⁷⁴ şeklinde açıklama yapmıştır. Paganlık hakkında çok derin bir bilgi birikimi olan Epiphanius, Hristiyanlığın kadın tapınmasına karşı olduğunu açıkça bildirmiş; Meryem'in kesinlikle Tanrı seviyesinde ve Tanrıyla aynı özde olmadığını açıklamıştır.⁵⁷⁵ Kilise tarihinde erken dönemlerde Epiphanius'un, Meryem'e olan ilginin abartılacağına dair endişe taşımakta olduğu belirtilir. Bu noktada belirtilmelidir ki Meryem konusuna yapılan vurgu, Mesih'in yeterliliğini tehlikeye attığında İncil'in temel noktası tehlikeye atılmış olmaktadır.

Mamytov'un da belirttiği gibi "Katoliklere göre azizler kültü, Tanrıya, her şeyin yaratıcısına has olan bir tapınma değil, azizlere saygıdır. Tanrıya onlara yaptığı bağışlardan dolayı teşekkür edilir. Onları Tanrının yarattığı ve sahip oldukları her şeyi, Tanrıdan aldıkları hatırlanır. Meryem'in olağanüstü büyüklüğüne, Tanrının yüceliği gölgede bırakılmadan saygı gösterilir. Çünkü o makamı Meryem'e Tanrı bizzat kendisi vermiştir. Ancak, inananlar tarafından azizlikle ilgili uygulamalar, yüceltilmenin ötesinde tapınma gibi gözükmetedir."⁵⁷⁶ Katolik kilisesinin öğretisine göre, tanrının annesi Meryem diğer canlılardan, meleklerden, azizlerden daha üst bir seviyede yüceltilme ve onurlandırılma anlamına gelen "Hyperdulia Kültü"ne layıktır. Diğer bir deyişle "tanrının annesi olarak onun saygınlığından ve lütfu mazhar oluşundan dolayı Meryem için özel bir yüceltme vazife olmaktadır." Ancak Katolik alimler, bunun tanrıya has olan tapınmadan (cultus latrae) oldukça aşağıda,

⁵⁷⁴ Geisler – Mackenzie, s. 324

⁵⁷⁵ Akalın, s.302

⁵⁷⁶ Mamytov, s.63

meleklerle ve diğer azizlere has olan yüceltmeden (cultus duliae) daha yukarıda olduğuna dikkat çekmektedirler. Dolayısıyla yalnızca tanrıya latría anlamında tapınılır. Meryem hyperdulia anlamında yüceltilir ve azizler ile melekler dulia ile onurlandırılır.⁵⁷⁷

Tanrının annesine has olan yüceltmenin Kitab-ı Mukaddes'teki kaynağı Luka'da bulunmaktadır. “Selam ey lütfâ mazhar olan! Tanrı seninledir”⁵⁷⁸, “Kadınlar arasında mübarek olan sensin ve karnının semeresi de mübarektir”⁵⁷⁹, “Bundan sonra bütün nesiller bana mübarek diyecekler”⁵⁸⁰, “...cemaatten bir kadın yüksek sesle ona dedi: Seni taşıyan rahme ve emziren göğüslere ne mutlu!”⁵⁸¹ gibi ifadelerle, Meryem'in diğer canlılardan daha üst düzeyde ve farklı türde yüceltilmesi gerektiği şeklinde bir anlam vermek mümkün olmamakla birlikte yalnızca o bakış açısıyla yapılacak yorumlara imkan vermektedir. Örneklerde de görüldüğü üzere Kitab-ı Mukaddes metinlerinde, Meryem'in tanrıdan daha aşağı ama tüm canlılardan daha yukarı bir seviyede yüceltilmesi çıkarımını destekleyecek bir anlatıma rastlanmamaktadır. Metinler, Meryem'in yüceltilmesi veya ona dua edilmesi yönünde hiçbir şey içermemektedir. Evanjeliklere göre, Meryem diğer tüm kadınların üzerinde olacak şekilde kutsanmış değil, ancak tüm kadınların arasında en çok kutsanmış olanıdır.⁵⁸²

Birçok Katolik için tüm Hristiyanlar ölümden sonra tam kutsamayı alacakları halde, Meryem kendininkileri daha hamilelikte almıştır. Dolayısıyla Meryem yüceltilmesini diğer canlılardan önce aldığı için diğer insanlardan daha fazla

⁵⁷⁷ Geisler – Mackenzie, s.320; Scheeben, s.239

⁵⁷⁸ Luka 1/28

⁵⁷⁹ Luka 1/42

⁵⁸⁰ Luka 1/48

⁵⁸¹ Luka, 11/27

⁵⁸² Scheeben, s.13

onurlandırılması uygundur. Kitab-ı Mukaddes'te Meryem'in diğer insanlardan önce kutsanmayı elde ettiğine dair hiçbir kanıt yoktur; aksine o bir günahkâr olduğunu itiraf etmiş⁵⁸³; günahkâr durumuna karşılık bir adak sunmuştur.⁵⁸⁴ Katolik teologlar, onun da diğer insanlar gibi öldüğünü kabul etmektedirler. Dolayısıyla Meryem, dünyada iken tam kutsamayı elde ettiğine dair bir alamet göstermemiştir. Meryem, kendi kutsanmasını diğer canlılardan önce elde etmiş olsaydı dahi, bu durum bir azizi veya bir meleğin yüceltilmesi gerektiğinden daha fazla onu yüceltmek gerektiğini göstermemektedir.⁵⁸⁵ Müneccimlerin Mesih'i ziyaret etmek için samanlığa gelmeleri, Matta 2.11'de şöyle ifade edilmektedir: "Eve girip anası Meryem ile çocuğu gördüler ve yere kapanıp ona (İsa'ya) secde kıldılar." Bunun yanında, Kitab-ı Mukaddes herhangi bir canlı önünde, onu yücelterek eğilmeyi yasaklamıştır.⁵⁸⁶

⁵⁸³ Luka 1:46

⁵⁸⁴ Luka 2:22

⁵⁸⁵ Norman G.Geisler – Ralph E. Mackenzie, s. 324

⁵⁸⁶ "Ve bu şeyleri işten ve gören ben Yuhannayım. Ve işitip gördüğüm zaman, bu şeyleri bana gösteren meleğin ayakları önüne secde kılmak için kapandım. Ve bana dedi: sakın etme, ben senin ve peygamber kardeşlerinin ve bu kitabın sözlerini tutanların kapı yoldaşayım; Allaha secde kıl." (Bkz. Vahiy 22/8-9)

ÖZET

Katolik kilisesinin öğretisine göre, Meryem anne karnında oluşmaya başladığı andan itibaren aslî gûnahtan uzak kalmış ve lekesiz bir şekilde doğmuştur. Meryem, Efes Konsilinde karara bağlandığı üzere “Theotokos” yani “Tanrı Doğuran”, ebedi bakire bir anadır. O, oğlundan sonra ikincil bir aracı olarak Katolik gelenekte yerini almıştır. Asli gûnahtan azade kılınmış olan Meryem, ölümü sonrası bedenlen Tanrı katına yükseltilmiştir. Meryem ile ilgili olarak Hıristiyan mezhepleri arasında görüş ayrılıkları olmakla birlikte Meryem’in Katolik Hıristiyanlık için “Kutsal Bakire” olarak kült haline geldiği görölmektedir. Bu inanışa göre Meryem, tüm günahkârların ve sıkıntıda olanların kendisinden şefaât bekleyeceği bir kurtarıcı konumuna yükseltilmiştir. Katolikler tarafından tüm insanlardan ve meleklerden üstün tutulan Meryem, Tanrı tarafından seçilmiş bir bakiredir, Tanrı'nın mucizesiyle hamile kalmış ve “Logos”un dünyaya gelerek giyindiği insanlığını doğurmuştur. Meryem’in sıradan bir beşer iken kutsal ruh vasıtasıyla İsa’ya lekesiz bir şekilde gebe kalması, Meryem’i “Tanrı annesi” olmaya, tanrı ile insanlar arasında aracı olmaya, daha sonra teslisin uknumlarından biri ve hatta tapınılacak bir varlık olmaya kadar götürmüştür. Katolikler, Meryem’in Hıristiyanlar nezdindeki bu ilerlemesinin en önde gelen savunucuları olmuştur.

ABSTRACT

According to Catholic church, Mary since to fall in to the womb her mother, unfettered original sin and she was born immaculately. She is “Theotokos” and perpetual virgin mother according to the decision of Ephesus Council. She was second mediator in Catholic tradition after her son. Mary, unfettered original sin, after her died assumption with her body to the heaven. In Christianity sects, disagreement about Mary and Mary became cult for her blessed virginity in Catholic sect. According to this belief, Mary is savior for all the sinner and person be in trouble. Mary is the excellent person in Catholic Church and she above than other people and angels. She has choosen virgin by the God, she became pregnant with God’s miracle and gave birth “Logos”’s humanity. When Mary was ordinary person, with immaculate conception trough the Holy Spirit, brought into her ”Mother of God”, mediator between God and humans and later one of the trinity of institutions and even made her adorable entity. Catholics become the leading proponent Mary’s glorification in christianity.

SONUÇ

Temel Hristiyan kaynağı olan Yeni Ahit'te Meryem ile ilgili çok az bilgi bulunmakta, kutsal mesajın asıl odak noktası İsa Mesih olup Meryem ikinci planda kalmaktadır. Meryem'den sadece meleğin müjdesi, Elisabeth'i ziyareti, bakire doğumu, Kana mucizesi ve İsa'nın çarmıha gerilmesi gibi vesilelerle kısaca bahsedildiği, kilise babalarının mektupları, papalık genelgeleri ve genel konsil kararlarında ise Kitab-ı Mukaddes'teki bu duruma zıt olarak Meryem'in vasıflarının ve Hristiyanlık için öneminin abartıldığı görülmektedir. Katolik gelenek Meryem'e duyulan sevgi ve saygının sınırlarını aşarak Meryem'i dinin en kilit noktası haline getirmiştir. Meryem'in aracılığı olmasa, Tanrının duaları kabul etmeyeceğine, sıkıntıda olanların yardımına koşmayacağına inanılması da Meryem'in konumu ile ilgili inanın boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Meryem'in Hristiyanlar ve bilhassa Katolikler nazarındaki önemini anlamak için dua ve ibadetlerde onunla ilgili bölümlere, kutsal ziyaret yerlerine, ona atfedilen ayazmalardan geldiğine inanılan mucizevi iyileşmelere, vizyonlara, tarih boyunca birçok tartışmaya sebep olan ikonalara, onunla ilgili önemli gün ve kutlamalar ile Katoliklerin aziz kültü ile ilgili inanç ve uygulamalarına bakmak, konunun Hristiyan ilahiyatında ne denli büyük bir yer işgal ettiğini görmek açısından da katkı sağlayacaktır. Meryem konusunda diğer Hristiyan mezheplerine kıyasla Katolik Gelenek tarafından yapılan aşırı vurguyu kutsal metin cümlelerinin yorumu ve bunun sonucu ulaşılan bazı dayanaksız çıkarımlar, mitolojik anlatımlar, dua ve ibadetlerde kendini gösteren aşırı tutumlar ve insanların ilgisini çok çeken ikonlar, vizyonlar, ayazmalar gibi faktörlerle açıklamak mümkündür. Meryem konusunda Katolik gelenekte ortaya çıkan bu ilgi Meryem'e tapma noktasına kadar ulaşmıştır. Bugün

Meryem’le ilgili olarak dünya genelinde otuzdan fazla yortudan bahsedilmektedir. Katoliklerin en önemli ibadeti olan Mass ayininde onunla ilgili bir bölüm bulunmakta, dindar bir Hristiyan her gün dualarında ona yer vermekte hatta Tanrıdan istenecek dileklerini dahi ona yöneltmekte, günlük hayatın her alanında onun izine rastlanmaktadır. Meryem’le ilgili görüş ve inançları daha çok gelenekten beslenen Katolikler için Meryem de oğlu İsa kadar önemli bir dini figürdür.

Meryem’in kutsal bakire oluşu ve bekâretinin İsa’ya hamile kalışı, dünyaya getirişi ve sonraki hayatında da devam etmesi; ilk günahın her türlü lekesinden uzak olması; ölümünden sonra beden ve ruhen göğe alınması; tanrı ile insanlar arasında aracı olması, insanlara yol göstermesi, yardım etmesi; oğlunun kurtarıcı görevine iştirak etmesi gibi konular, Hristiyan mezhepleri arasında Kitab-ı Mukaddes ve gelenekten getirilen deliller vasıtasıyla kanıtlanmaya çalışılmış ve mezhepler içinde belirgin görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Kitab-ı Mukaddes’teki aynı metinlerin her bir tartışmalı konunun savunulmasında ayrı ayrı delil olarak kullanılması, Meryem’le ilgili bu konuların açıklanması gayretindeki kısır döngüyü göstermektedir. Tüm bu delillere ve açıklamalara bakıldığında birkaç cümle ile konuyu özetlemek mümkün olmaktadır. Mademki Meryem iffetli bir şekilde gebe kalmıştır, o zaman Meryem doğum sırasında ve sonraki hayatında da bakire olarak kalmıştır. Öyleyse asli gûnahtan ve her türlü gûnahtan münezzehtir. Eğer Meryem, gûnahsızsa, beden ve ruhen göğe yükselmesi de mümkündür. Dolayısıyla o hem oğlunun kurtarıcı görevine iştirak etmiş hem de tanrı ile insanlar arasında arabulucu görevini üstlenmiştir şeklinde bu açıklamaya devam etmek mümkündür. Objektif bir şekilde Kutsal Kitabın aynı ifadelerine göz atıldığında ise bu tür bir çıkarımda bulunmak zorlaşmaktadır.

Meryem için “tanrıça” ifadesi kullanılmamış olsa da bakire doğumu nedeniyle Tanrı ile aynı özden olduğuna inanılmıştır. İsa’nın “Tanrının Oğlu” olarak nitelendirilmesi hususunda ise başlangıçta beşeri bir baba kastedilmemiş, deyim İsa’nın Tanrıya manevi yönde bağlılığını ifade için kullanılmış, ancak daha sonra eski inançların da etkisiyle bu ifade fiziki anlamda bir baba-oğul münasebeti olarak algılanmıştır. Dolayısıyla ilk iki yüzyılda bu tür bir inanış görülmemesine rağmen üçüncü yüzyıla gelindiğinde Meryem, “Tanrının annesi” olarak nitelendirilmiş, Meryem’e direkt olarak dua edilmiştir. Kilise tarafından bu duanın tapınma amacı gütmeyeceği, bunun Mesih’in annesine duyulan büyük sevgiden kaynaklandığı ifade edilse de Meryem’in “aracılığı” üzerinde önemle durulmuş ve bu sayede Meryem yoluyla İsa’ya ve Tanrıya ulaşılacağı fikri, Meryem’i Katolik inanç esaslarının odak noktası haline getirmiştir. Meryem, Katolikler tarafından “Kurtarıcı”yı dünyaya getiren kişi, beşeri ve tanrısal vasıfları kendisinde bulunduran bir varlığın annesi iken zamanla İsa Mesih’in tabiatı ile ilgili tartışmaların da etkisiyle “Tanrı Annesi” olarak nitelenmeye başlamış, daha sonra kendisi de tanrılaştırılmış ve teslisin dördüncü üyesi haline gelerek Hristiyanlık tarihinin İsa’dan sonra en çok üzerinde durulan konusu olmuştur.

Kitab-ı Mukaddes’te Meryem hiçbir şekilde örnek Hristiyan olarak gösterilmezken, Katolik teolog Ott ilk üç asırda Mesih’in yüceltilmesiyle bağlantılı olarak Meryem’in de yüceltildiği, IV. yüzyıldan itibaren ise Meryem’in resimlerine tazim dolayısıyla bizzat kendisinin yüceltmeye başladığını vurgulamış, Meryem konusu önceleri merakları biraz celbettiyse de Meryem’i yüceltmenin IV. yüzyıldan itibaren olduğu kabul edilmiştir. O dönemde kadınlardan oluşan ve bir tanrıça olarak Meryem’e tapan grup Kilise tarafından mahkûm edilirken Salmisli Epiphanius’un

bu putperest kültü hakkında “Meryem’e hürmet edilmeli ancak kimse Meryem’e tapmamalı” ifadeleri günümüzden yaklaşık on dört asır önce Meryem’le ilgili yanlış inanç ve uygulamalardan sıyrılmak adına atılmış önemli bir adımdır.

Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise Meryem konusundaki fikir ayrılıklarının sadece mezhepler arasında olmayıp Katoliklik içinde de görülmüş olmasıdır. Katoliklerin önde gelen teologlarından Ludwig Ott’a göre Meryem’in asli günahattan ve diğer günahlardan uzak olması imkânsızdır. Ona göre Meryem’in de kurtarılmaya ihtiyacı vardır ve Mesih tarafından kurtarılmıştır. Ott, Meryem’in göğe alınmasına delil olarak kullanılan Kutsal metinlerin doğrudan bu konu ile ilgili bilgi vermediği yalnızca Meryem’in de oğlu gibi ölümünden sonra göğe alınabileceği ihtimalini gösterdiği şeklinde açılama yapmıştır. Ona göre bu fikir V. ve VI. yüzyıllara ait apokrif metinlerde yer alan bir inanış olup bu durumda Ott’un Meryem ile ilgili konularda Katolik Kilisesinin genel duruşundan daha farklı bir çizgide ilerlediğini söylemek mümkündür. Ott’un bu konularla ilgili yaklaşımı Katolik kilisesi ile Protestan kilisesi arasındaki uçurumun kapatılmaya çalışılması ya da Katoliklerin bu konudaki aşırılıklarından arınma gayreti olarak yorumlanmaya müsait olup Meryem ile ilgili konularda Katolik kilisesi bünyesinde de farklı görüşlerin bulunduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Son olarak, Katoliklerin Meryem’i yüceltme ve ona tapınma uygulamaları arasına koydukları ince fark sebebiyle Meryem’le ilgili konularda putperestlik temayülleri tartışma konusu haline gelmiştir. Meryem için “mediatrix” ve “co-redemptrix” ifadelerinin kullanımına izin vermek, Meryem’in Kitab-ı Mukaddes tarafından kendisine verilen makamın çok üzerine yükseltilmesine sebep olmaktadır. Meryem’in ikinci derece bir teolojik konu olduğunu ve kurtuluşun yalnızca Mesih’e

dayandığını belirterek II. Vatikan Konsili dahi Meryem'e karşı olan Katolik ilgisini dengelemeye çalışmıştır. Konsil, Meryem'in kurtuluş sürecindeki rolünü fazlaca vurgulayacağı korkusuyla onun hakkında özel bir belge düzenlemekten kaçınmış, bunun yerine Lumen Gentium adlı belgenin son bölümünde ona yer verilmiş ve "Tanrı'nın annesinin özel durumunu ele alırken çok kısalıktan olduğu kadar tüm asılsız abartılardan kaçınmaları hususunda... çağrıda bulunmaktadır. Onlar... kardeşlerinin ayrılığına sebep olacak veya hatalı her ne olursa olsun bunlardan uzak dursunlar" ifadeleriyle kilisenin bir üyesi olarak rolü tespit edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- Adam, Baki; “Yahudiliğin Hristiyanlığa Ve İslam’a Bakışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları-I**, 1998, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları/I, s. 147-176.
- Akalın, Kürşat Haldun, “Orta Çağın Hristiyanlık Öğretisinde Meryem Ana Yüceltmesi”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2007, Erzurum, sayı: 27, s.271-305.
- Ay, Mahmut, “İşari Tefsirlerde Meryem”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2011, sayı:25, s.123-138.
- Aydın, Mahmut, “Yusuf en-Neccar”, **İslam Ansiklopedisi**, 2013, Ankara, TDV Yayınları, c.44, s. 20-22.
- _____, “Hristiyanlık”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, I. Baskı, Ankara, DİB Yayınları, 2007
- Aydın, Mahmut, “Zekeriyya”, **İslam Ansiklopedisi**, 2013, Ankara, TDV Yayınları, cilt 44, s.210-211.
- Aydın, Mehmet, “Hristiyanlık”, **İslam Ansiklopedisi**, 1998, Ankara, TDV Yayınları, Cilt: 17, s. 345-348.
- _____, **Hristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, Konya, 1991.
- Aydın, Mehmet, **Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık**, 1. Baskı, Ankara, TDV Yayınları, 1995.
- Baş, Mustafa, **İslam, Yahudilik ve Hristiyanlıkta Hz. Zekeriyya**, 1. Baskı, Ankara, TDV Yayınları, 2014.
- Bayar, Fatih, “Taberi’nin Tefsir Metodolojisi” (Doktora tezi), Uludağ Üniversitesi, SBE, Tefsir Bilim Dalı, Bursa 2008.

- Dvornik, Francis (çev. Prof. Dr. Mehmet Aydın), **Konsiller Tarihi İznik'ten II. Vatikan'a**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990.
- el-Âlûsî, Şihâbuddîn Mahmud, **Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî**, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut
- Eroğlu, Ahmet Hikmet, "Doğu Batı Kiliselerinin Ayrılış Sebepleri", **Dini Araştırmalar**, 1999, Cilt 2, sayı 5, s. 392
- Eyice, Semavi, "Ayazma" **İslam Ansiklopedisi**, 1991, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 4, s.229-230.
- Geisler, Norman–Mackenzie, Ralph E., **Roman Catholics and Evangelicals: Agreements and Differences**, Paperback, 2004.
- Graef, C. Hilda, **"Mary: A History of Doctrine and Devotion"**, Volume I, New York, Sheed and Ward, 1964.
- Güç, Ahmet, "Putperestlik"; **İslam Ansiklopedisi**, 2007, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 34, s. 365-368
- Güngör, Ali İsmâ; "Kutsal Metin", **Dinler Tarihi**, (Editör Ahmet Hikmet Eroğlu), 1. Baskı, A.Ü. Uzaktan Eğitim Yayınları, 2013.
- _____, **Vatikan, Misyon ve Diyalog**, 2. Baskı, Ankara, Alperen Yayınları, 2002.
- Harman, Ömer Faruk, "hac", **İslam Ansiklopedisi**, 1996, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 14, sayfa: 382-386
- _____, "İmran", **İslam Ansiklopedisi**, 2000, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 22, sayfa: 232
- _____, "İncil", **İslam Ansiklopedisi**, 2000, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 22, sayfa: 270-276

- _____, “kadın”, **İslam Ansiklopedisi**, 2001, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 24, sayfa: 82-86
- _____, “Meryem”, **İslam Ansiklopedisi**, 2004, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 29, sayfa: 236-242
- _____, “Yahudilik”, **İslam Ansiklopedisi**, 2013, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 43, sayfa: 197-201
- İbn Acîbe, Ahmed el-Hasenî, **el-Bahru’l-Medîd fî Tefsîri’l-Kur’âni’l-Mecîd**, I-VI, thk. Ahmed Abdullah el-Kureşî Raslân, Kahire 1999.
- İnanlar, Mehmet Zafer, “Din-Mitos İlişkisi: Hristiyanlık Örneği” (Doktora tezi) AÜ, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Dinler Tarihi, Ankara 2014.
- J.N.D. Kelly, **Early Christian Doctrines**, Fourth Edition, London, Adam & Charles Black, 1977.
- Janaro, John; “Saint Anselm and the Development of the Doctrine of the Immaculate Conception: Historical and Theological Perspectives”, **The Saint Anselm Journal**, 3.2. Spring 2006.
- Katar, Mehmet, “Hristiyan Bayramları Üzerine Bir Araştırma”, **Dini Araştırmalar**, 2001, C. 3, sayı 9, s.7-27
- _____, “Hristiyanlıkta Temel Akımlar”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, I. Baskı, Ankara, DİB Yayınları, 2007
- **Kitab-ı Mukaddes**, İstanbul, Kitabı Mukaddes Şirketi, 2010
- **Kur’an-ı Kerim Meali**, 2. Baskı, Ankara, DİB Yayınları, 2006.
- Küçük, Abdurrahman; Tümer, Günay; Küçük, M. Alparslan; **Dinler Tarihi**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2010.

- _____, “İbadet”, **İslam Ansiklopedisi**, 1999, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 19, sayfa: 235-240
- M. J. Scheeben, **Mariology**, (Traslated by T.L.M.J. Geukers), Volume One, London, B. Herder Book CO., 1946.
- Mamytov, Abdimuhamet; **Rus Ortodoks Kilisesinde Azizlik**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2013.
- Marulcu, H. Tefvik, “Hristiyanların Meryem’e Tanrılık İsnadı: Müslüman Kelamı Açısından Bir Değerlendirme, **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** 2010, cilt:1, sayı:24.
- MC Brien, Richard P., **Catholicism**, Third Edition, Great Britain, 1994.
- Muhammed b. Ahmed el-Ensari el-Kurtubi, **al-Camiü'l-Ahkamu'l- Kur'an**, C.IV/72-73
- Sarıkçıoğlu, Ekrem, “**Hristiyanlarda Çocukluk İncilleri**”, Türkiye I. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Samsun-1992.
- _____, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, 4. Baskı, Isparta, Fakülte Kitabevi, 2002.
- Sayar, Süleyman, “Prof. Dr. Günay Tümer’e Göre Hristiyanlıkta ve İslam’da Meryem”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1998, cilt:7 sayı: 7
- Sent Antuan Kilisesi, **Hristiyan Dininin Özü**, İstanbul, 8 Eylül 1987.
- Tanner, Norman P.; **Decrees Of The Ecumenical Councils** Volume 1-2; Sheed & Ward and Georgetown University Press, 1990 (Original Text established by G. Alberigo, J.A. Dossetti, P.P. Joannou, C. Leonardi and P. Prodi in consultation with H. Jedin).

- Tanoğlu, İshak; “Harput Süryani Kadim Ortodoks Meryem Ana Kilisesi’nin Dünü ve Bugünü”, **Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu Bildiriler**, 2013, Elazığ, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yayınları, cilt 2
- Tarakçı, Muhammet; “Vahiy”, **İslam Ansiklopedisi**, 2012, Ankara, TDV Yayınları, cilt: 42, sayfa: 443-447
- Tümer, Günay, **Hristiyanlıkta ve İslam’da Meryem**, 1.Baskı, Ankara, TDV Yayınları, 1997.
- Türkiye I. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu 24-25 Eylül 1992, 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Samsun İlim Yayma ve Eğitim Vakfı, Samsun 1992.
- Türkoğlu, Sabahattin, **Efes’te 3000 yıl**, 1.Baskı, İstanbul, Bozak Matbaası, 1986.
- Yasdıman, Hakkı Şah,“ Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadın Karşısı Söylemler”, **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2002, Sayı 15, s.97-121.
- _____, “Yahudilikte Kadınlarla İlgili Müspet Söylemler Bağlamında Bazı Tespitler”; **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2002, Sayı 15, s.123-145.
- Yıldırım, Suat, “Hristiyan Teslisi Ve Meryem”, **Yeni Ümit Dergisi**, 1995, sayı: 28
- Yitik, A. İhsan, “Meryem ve Efes-Meryemana Evi”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2000, sayı:5, s.55-70
- _____, **Hint Dinleri**, 1. Baskı, İzmir, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2005.

- _____, **Hız. Meryem ve Efes Dinler Tarihi Yazıları**, İzmir, Tibyan Yayınları, 2001.
- Yüçetürk, Orhan Seyfi; “Ayasuluk”, **İslam Ansiklopedisi**, 1991, Ankara TDV Yayınları, cilt 4, s. 227-228
- Firestone Reuven (Çeviren Çağlayan Erendağ-Levent Kartal), “**Yahudiliği Anlamak**”, 3. Baskı, İstanbul, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın AŞ., 2004

Faydalanılan Linkler

- http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/
- http://www.vatican.va/archive/ENG0015/___P53.HTM (Catechism
- <http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents>
- <http://www.catholic.org/encyclopedia/view.php?id=1947>
- http://www.agapekilisesi.com/MAKALELER/ortodokslar_ve_katolikler_protestan
- http://www.incilturk.com/MAKALELER/katolikler_ve_protestanlar.htm
- www.katolikkilisesi.org/docs/vatikan2/lumen_gentium.pdf
- <http://meryemana.net/books/>
- <http://www.kutsalkitap.org/index.php/makaleler/kilise/600-katolik-protestan-ortadoks-ne-demektir>
- <http://www.newadvent.org/fathers/3007.htm>
- <http://www.papalencyclicals.net/Councils/ecum03.htm>
- http://femitoloji-sozlugu.com/mitoloji-sozlugu/ara_arzava/artemis.html
- <http://www.ymimexico.org/documents/TheEarlyFoundationsofMariology.pdf>